

FORSKNING

Polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden

Rapport 2026:8

Brottsförebyggande rådet (Brå) är en myndighet som verkar för att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete. Våra målgrupper är i första hand regeringen, rättsväsendets myndigheter och brottsförebyggande aktörer.

Publikationen finns som pdf på bra.se. Frågor om alternativa format skickas till produktion@bra.se.

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Författare: Carolina Andersson och Kristin Franke Björkman

urn:nbn:se:bra-1321

ISSN 1100-6676

© Brottsförebyggande rådet 2026

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-527 58 400, e-post registrator@bra.se, www.bra.se

Polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden

Rapport 2026:8

Förord

Brottsförebyggande rådet (Brå) har initierat den här studien om polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden. Rapporten syftar till att öka kunskapen om och förståelsen för hur polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden bedrivs i praktiken. Förhoppningen är att den ökade kunskapen på sikt ska kunna bidra till att utveckla polisens arbete.

Författare till rapporten är Kristin Franke Björkman (projektledare) och Carolina Andersson, båda utredare på Brå. Anna-Karin Ivert, docent vid Malmö universitet, och Johanna Sundqvist, universitetslektor vid Umeå universitet, har vetenskapligt granskat rapporten och lämnat värdefulla synpunkter. Det är dock Brå som i alla avseenden ansvarar för innehållet i rapporten.

Brå vill rikta ett stort tack till alla poliser och polisanställda som har gjort studien möjlig genom att dela med sig av sin tid, kunskap och erfarenheter.

Stockholm i mars 2026

Jonas Trolle
Generaldirektör

Anna Hansson
Enhetschef

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	4
Sammanfattning	6
Förhållanden som påverkar polisens brottsförebyggande arbete	6
Polisen gör mycket, men flera delar av arbetet kan bli bättre	6
Brås bedömning och rekommendationer	9
1. Inledning och bakgrund	12
Syfte och frågeställningar	12
Avgränsningar	13
Metod och material	14
Bakgrund	17
Disposition	28
2. Förhållanden som påverkar polisens arbete i utsatta områden	29
Kriminell påverkan på lokalsamhället.....	29
Högre nivåer av otrygghet och lägre förtroende för polisen	31
Flera faktorer som påverkar hur polisen behöver arbeta.....	37
3. Polisens praktiska arbete	39
Förebyggande arbete mot kriminella nätverk	39
Arbete mot nyrekrytering av barn och unga	48
Kontakt- och förtroendeskapande arbete	55
Förebyggande åtgärder i den fysiska miljön	59
Polisen gör mycket, men allt är inte lika högt prioriterat	62
4. Utmaningar och utvecklingsområden.....	63
Flera problem och utmaningar för områdespolisverksamheten.....	63
Ingripandepolisernas brottsförebyggande arbete behöver utvecklas	67
Utredningsåtgärder tar tid från det brottsförebyggande arbetet	71
Det kan vara svårt för polisen att prioritera i samarbetet med andra aktörer.....	72
Det saknas systematik i polisens uppföljning av det brottsförebyggande arbetet	73

Avslutande diskussion	78
Polisen har kommit längre inom vissa arbetsområden än andra	78
Områdespolisernas långsiktiga brottsförebyggande arbete behöver prioriteras högre.	79
Ingripandepoliserna är en brottsförebyggande resurs som kan nyttjas bättre	80
Risk för kortsiktighet i polisens nya ledningssystem	81
Alla delar av det brottsförebyggande arbetet behöver följas upp och synliggöras	81
Brås bedömning och rekommendationer	82
Referenser	84
Internetkällor	92
Bilageförteckning	94
Bilaga 1 Metod och material.....	95
Bilaga 2 Polisens kartläggning över utsatta områden	99

Sammanfattning

Brottsförebyggande rådet (Brå) har genomfört en studie om polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden. Syftet med studien är att öka kunskapen om och förståelsen för hur polisens brottsförebyggande arbete bedrivs i praktiken. Fokus ligger på det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå och på de funktioner i lokalpolisområdena som har ett uttalat strategiskt eller operativt ansvar för det brottsförebyggande arbetet: kommunpoliser, lokalpolisområdeschefer, områdespoliser och ingripandepoliser.

Rapporten baseras framför allt på intervjuer med polisanställda och fältobservationer av polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden¹. Brå har genomfört kartläggande intervjuer i 20 lokalpolisområden som inkluderar utsatta områden, varav fyra lokalpolisområden valdes ut för fördjupade intervjuer och fältobservationer. Resultat från Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2025 har använts för att ge en bild av de förhållanden som påverkar förutsättningarna för polisens arbete i utsatta områden.

Förhållanden som påverkar polisens brottsförebyggande arbete

De utsatta områdena kännetecknas av låg socioekonomisk status och stor påverkan från kriminella nätverk. Nätverkens kriminalitet domineras av narkotikahandel och olika former av ekonomisk brottslighet för att både hantera och generera nya brottsvinster. Att barn och unga socialiseras in i de kriminella nätverken direkt i boendemiljön utgör en stor problematik. Det finns även en tystnadskultur i områdena där boende inte vågar eller vill anmäla brott, och i flera områden upplever intervjupersonerna att viss brottslighet accepteras eller tolereras av lokalsamhället. Resultaten från NTU visar även att boende i utsatta områden är mer otrygga när de vistas ute sent på kvällen i det egna bostadsområdet, jämfört med boende i övriga urbana områden. Dessutom är förtroendet för polisen och för rättsväsendet som helhet lägre.

Polisen gör mycket, men flera delar av arbetet kan bli bättre

Utifrån de förhållanden som kännetecknar utsatta områden är polisens arbete framför allt inriktat på att motverka brottslighet med koppling till kriminella nätverk och nyrekrytering av barn och unga till kriminalitet.

¹ Polismyndigheten definierar utsatta områden som ”geografiskt avgränsade platser med låg socioekonomisk status och där de kriminella har en stor inverkan på lokalsamhället” (Polismyndigheten 2025c).

För att förebygga och förhindra de kriminella nätverkens brottslighet arbetar polisen främst med hot spot-patrullering² och person- och fordonskontroller. Många poliser i Brås material upplever att polisens utökade kamerabevakning och möjligheten att utfärda preventiva vistelseförbud³ är bra verktyg i arbetet mot kriminella individer och grupperingar, även om de i viss mån leder till att brottsligheten förflyttas. Polisens arbete mot nyrekrytering av barn och unga utgörs bland annat av insatser riktade till unga som är i direkt riskzon för rekrytering. Det kan till exempel handla om att skriva orosanmälningar till socialtjänsten eller att delta i samverkansforum som sociala insatsgrupper (SIG) och SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritidsverksamhet). En del av arbetet går också ut på att bygga relationer med barn och ungdomar i områdena, exempelvis genom att besöka skolor, i syfte att sänka tröskeln för att dela information med polisen.

Hög polisiär närvaro och förtroendeskapande arbete är av stor betydelse för att motverka tystnadskultur och underlätta polisens informationsinhämtning i utsatta områden. Områdespoliserna har ett särskilt uppdrag att arbeta kontakt- och förtroendeskapande, vilket de bland annat gör genom fotpatrullering och besök hos exempelvis lokala näringsidkare och trossamfund. Polisen samarbetar även med kommuner och fastighetsbolag för att identifiera platser som är särskilt brottsutsatta eller upplevs otrygga att vistas på, så att respektive aktör kan sätta in lämpliga åtgärder på de platserna.

Mer utvecklat arbete inom vissa arbetsområden än andra

Polisen har kommit relativt långt i arbetet med den situationella prevention som handlar om att göra platser mindre attraktiva att begå brott på, bland annat genom en tät samverkan med andra aktörer och med stöd av ny lagstiftning, som de preventiva vistelseförbuden och den utökade kamerabevakningen. I de allra flesta lokalpolisområden i studien finns också goda utarbetade samverkansstrukturer för att arbeta med social prevention rörande barn och unga i risk för kriminalitet.

I arbetet mot den dolda brottsligheten finns det däremot större utmaningar. Poliserna beskriver en utbredd ekonomiskt orienterad brottslighet i många av de utsatta områdena, men kompetensen och förmågan att arbeta förebyggande mot problematiken är ofta otillräcklig på lokal nivå. Den typen av brottsproblem kräver också samarbete med andra delar av Polismyndigheten och med andra myndigheter, något som inte alltid fungerar tillräckligt väl.

² Hot spot-arbete innebär att polisen identifierar specifika platser där brottsligheten är koncentrerad och riktar sina resurser till dessa platser (Weisburd och Eck 2004).

³ Lag (2024:7) om preventiva vistelseförbud.

Det framkommer tydligt i studien att alla delar av det brottsförebyggande arbetet inte prioriteras lika högt, där exempelvis det kontakt- och förtroendeskapande arbetet ofta nedprioriteras om andra uppdrag dyker upp.

Det långsiktiga brottsförebyggande arbetet är inte tillräckligt prioriterat

Områdespoliserna har ett särskilt uppdrag att långsiktigt arbeta kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande utifrån den lokala problembilden. Den här studien visar dock att områdespoliserna ofta flyttas från sitt grunduppdrag när det uppstår behov i andra delar av polisverksamheten. Det kan handla om att de tas i anspråk för tillfälliga uppdrag, till exempel bevakningsuppdrag på demonstrationer och fotbollsmatcher, eller att de behöver täcka luckor i ingripandeverksamheten. När områdespoliserna inte får arbeta fredat i sitt brottsförebyggande uppdrag finns en risk att förtroendet för polisen minskar och att polisen får en sämre lägesbild över vad som händer i området. Det kan få särskilt allvarliga konsekvenser för polisens förmåga att identifiera barn och unga i riskzon för kriminalitet. Det kan även bli svårare att attrahera och behålla personal inom områdespolisverksamheten när de inte får möjlighet att arbeta som planerat.

Polismyndighetens nya ledningssystem LIO⁴ bygger på kortare tidsskalor, vilket riskerar att leda till att det långsiktiga brottsförebyggande perspektivet inte tas om hand. Det blir särskilt problematiskt i lokalpolisområden som inkluderar utsatta områden, där påverkan från kriminella individer och grupperingar ofta leder till att det operativa arbetet blir reaktivt och kortsiktigt.

En annan indikation på att det långsiktiga brottsförebyggande arbetet inte prioriteras är att personal i yttre tjänst lägger allt mer tid på utredningsåtgärder i redan pågående ärenden, det vill säga åtgärder som inte är knutna till ett ingripande. Det kan i vissa fall vara ett effektivt nyttjande av resurserna, men möjligheten att lägga ut utredningsåtgärder på yttre personal riskerar också att ta tid från det planlagda brottsförebyggande arbetet.

Ingripandepolisernas brottsförebyggande kan utvecklas

En fördel med polisens nya ledningssystem är enligt Brås analys att det har satt tydligare ramar för ingripandepolisernas brottsförebyggande arbete. Exempelvis genom att styra vilka prioriterade platser, personer och problembilder som ingripandepoliserna ska arbeta mot mellan att de besvarar larmen. Samtidigt är det

⁴ LIO står för ledning av brottsbekämpning i ordinarie organisation och kan mycket förenklat beskrivas som en ledningsstruktur för att på alla organisatoriska nivåer samordna och inrikta polisens brottsbekämpande arbete. Ledningsstrukturen i LIO bygger på att varje organisatorisk nivå ska planera och följa upp verksamheten i tre tidsskalor: på sikt (1 år), kommande (upp till 8 veckor) och daglig ledning (Polismyndigheten 2023a).

tydligt att faktorer som arbetsbelastning, arbetsledning och enskilda polisers intresse för och kunskap om brottsförebyggande arbete påverkar vilka åtgärder som faktiskt utförs. Brå ser därför ett behov av en tydligare arbetsledning inom ingripandeverksamheten, inte minst eftersom många poliser är relativt nya i tjänst. Ett förslag är att i varje turlag utse poliser med ett särskilt ansvar för att planera och koordinera det brottsförebyggande arbetet.

Ett annat sätt att stärka ingripandepolisernas brottsförebyggande förmåga är att utöka samarbetet med områdespolisverksamheten, till exempel genom att ha gemensamma utsättningar och att låta områdespoliser arbetsleda ingripandepoliserna i det brottsförebyggande arbetet. Områdespolisernas särskilda kompetens när det gäller relationsskapande arbete och bemötande är också viktig att sprida till ingripandeverksamheten.

Polismyndigheten behöver följa upp och synliggöra alla delar av det brottsförebyggande arbetet

Poliserna i studien beskriver det som utmanande att följa upp och utvärdera det brottsförebyggande arbetet. Det är dessutom otydligt vem som har det utpekade ansvaret för uppföljning och ofta saknas tydliga strukturer för hur uppföljningen ska gå till. Polisens mest strukturerade form av uppföljning av det brottsförebyggande arbetet görs ofta i samverkan med andra aktörer, till exempel kommun och fastighetsbolag. Det kan exempelvis handla om att följa upp hur man arbetat med åtaganden i samverkansöverenskommelser eller hur enskilda platsbaserade åtgärder fallit ut. Det långsiktiga brottsförebyggande arbete som till stor del går ut på att förebygga barn och ungas involvering i kriminalitet och att bygga relationer med lokalsamhället upplevs däremot svårare att följa upp på ett meningsfullt sätt. Polisen behöver enligt Brå hitta sätt att synliggöra och följa upp även den här typen av arbete, eftersom det annars riskerar att bli nedprioriterat till förmån för annat arbete som snabbare producerar mätbara resultat. Polisens nya systemstöd för planering och uppföljning av planlagt arbete, PGU⁵, kan vara ett led i detta genom att synliggöra vilket arbete som faktiskt genomförs. Samtidigt krävs också att det finns en tydlig struktur för hur dokumentationen i PGU ska omhändertas och att polisledningen faktiskt efterfrågar uppföljningen.

Brås bedömning och rekommendationer

Polisen är bara en av alla aktörer som behöver arbeta för att förebygga brott och öka tryggheten i utsatta områden. Ofta är polisens handlingsutrymme begränsat, och flera

⁵ PGU står för Planering, Genomförande, Uppföljning och är ett systemstöd för uppföljning av planlagt arbete som gör det möjligt att registrera vilka brottsförebyggande aktiviteter man genomfört mot en specifik problembild.

av de problem som präglar områdena grundar sig i socioekonomiska förhållanden som skulle kräva omfattande strukturella förändringar för att förbättras. Det handlar både om den fysiska miljön, till exempel fastigheternas utformning och bostädernas upplåtelseformer, och sociala omständigheter, som barns och ungas uppväxtförhållanden.

Samtidigt är polisen en central aktör i arbetet mot kriminell påverkan på lokalsamhällen och för att nå varaktiga förändringar i utsatta områden är det av stor betydelse att polisens brottsförebyggande arbete har ett långsiktigt perspektiv. Brås rapport visar att polisen genomför många brottsförebyggande åtgärder, men resultaten tyder också på att det finns utmaningar när det gäller det långsiktiga strategiska perspektivet. Det kommer bland annat till uttryck i en otillräcklig förmåga att angripa de mer dolda kriminella strukturerna, bristande analyser av brottslighetens bakomliggande orsaker och att resurserna för det brottsförebyggande arbetet tas i anspråk för andra uppgifter. Brå anser därför att det brottsförebyggande arbete som polisen utför, både på egen hand och i samverkan med andra lokala aktörer, tydligare behöver placeras in i en långsiktig strategi med målet att uppnå hållbar förändring i de utsatta områdena.

Rekommendationer

Utifrån rapportens slutsatser lämnar Brå följande rekommendationer till Polismyndigheten:

- Ta stöd av fasmodellen⁶ för att säkerställa ett långsiktigt strategiskt arbete i utsatta områden och hitta former för att inkludera ett sådant långsiktigt perspektiv i det nya ledningssystemet LIO.
- Förbättra arbetssituationen för områdespoliserna genom att låta dem arbeta mer fredat i sitt uppdrag och erbjuda fler karriär- och utvecklingsmöjligheter.
- Säkerställ att det finns utpekade personalresurser med uppdrag att arbeta relationsskapande mot barn och ungdomar och att de även ges förutsättningar att arbeta under lovperioder.

⁶ Fasmodellen har tagits fram av Brå som ett koncept för att förankra planerade brottsförebyggande åtgärder och insatser i utsatta områden i en långsiktig strategi. Modellen utgår från att ett område kan befinna sig i tre olika faser som styr hur polisen kan och bör arbeta för att förebygga och bekämpa brott (Brå 2016b).

- Utveckla samarbetet mellan områdespolisverksamheten och ingripandeverksamheten, exempelvis genom att låta områdespoliserna arbetsleda ingripandepolisernas så kallade BF-bilar⁷ och ha fler gemensamma utsättningar.
- Utse ingripandepoliser med ett särskilt ansvar för det brottsförebyggande arbetet, vilket bland annat skulle kunna inkludera att koordinera samarbetet med områdespolisverksamheten.
- Säkerställ att rätt typ av utredningsuppgifter läggs ut på den yttre personalen, för att undvika att uppgifterna tar alltför mycket tid från det brottsförebyggande arbetet. Exempelvis genom att utse förundersökningsledare med särskilt ansvar för att koordinera vilka utredningsuppgifter som ska göras i yttre tjänst.
- Tydliggör strukturen för hur alla delar av det brottsförebyggande arbetet ska dokumenteras och följas upp, företrädesvis med hjälp av det nya systemstödet PGU.

⁷ Utöver den minimibemanning som krävs för att ingripandeverksamheten ska kunna besvara de akuta händelserna (larmen) finns det ofta en eller flera övertaliga patruller med ingripandepoliser som främst ska arbeta brottsförebyggande. I många lokalpolisområden kallas de här patrullerna för "BF-bilar".

1. Inledning och bakgrund

Utvecklingen av den organiserade brottsligheten och rekryteringen av barn och unga till kriminella nätverk ställer höga krav på polisens brottsförebyggande förmåga, men tidigare studier och granskningar har återkommande visat att den brottsförebyggande verksamheten sällan prioriteras i praktiken.⁸ Under de senaste åren har det dock skett ett flertal förändringar som bör ha stärkt förutsättningarna för polisens brottsförebyggande arbete. År 2022 tog Polismyndigheten fram en brottsförebyggande strategi i syfte att förstärka och effektivisera den brottsförebyggande förmågan (Polismyndigheten 2022a) och myndigheten arbetar sedan år 2024 även med uppdraget att förstärka arbetet med en lokalt synlig och trygghetsskapande polis (Polismyndigheten 2024a). Därutöver har även kommunernas roll i det brottsförebyggande arbetet stärkts genom den nya lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Det är mot den bakgrunden relevant att titta närmare på hur polisens brottsförebyggande arbete ser ut i dag.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har valt att i den här studien fokusera på hur arbetet bedrivs i de områden som Polismyndigheten bedömer som utsatta. I de utsatta områdena står polisen inför särskilda utmaningar när det gäller påverkan från lokalt förankrade kriminella aktörer och rekrytering och insocialisering av barn och unga till aktörernas nätverk (Polismyndigheten 2025b). De här utmaningarna har också gjort att de utsatta områdena har varit särskilt prioriterade i Polismyndighetens tillväxtarbete (Brå 2023a, prop. 2017/18:1). Därför är det av intresse att öka kunskapen om hur det brottsförebyggande arbetet ser ut i dessa områden i dag.

Syfte och frågeställningar

Studiens övergripande syfte är att öka kunskapen om och förståelsen för hur polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden bedrivs i praktiken. Med ökad kunskap är förhoppningen också att studien på sikt kommer kunna bidra till att utveckla polisens arbete.

Syftet har brutits ner i följande frågeställningar:

1. Vilka förhållanden kännetecknar utsatta områden och hur påverkar det förutsättningarna för polisens brottsförebyggande arbete?
2. Hur bedriver polisen det brottsförebyggande arbetet i utsatta områden? Vilka brottsproblem är prioriterade och vilka arbetssätt använder sig polisen av?

⁸ Se exempelvis Brå 2013, Polismyndigheten 2021a, 2022b, 2025a; Riksrevisionen 2010, 2023; Sarnecki 2019.

3. Vilka centrala utmaningar och utvecklingsområden kan identifieras inom det brottsförebyggande arbetet i utsatta områden?

Avgränsningar

Utsatta områden

Begrepp som ”utsatta områden”, ”särskilt utsatta områden”, ”utanförskapsområden” och ”socioekonomiskt utsatta områden” är frekvent förekommande i samhällsdebatten och används ofta synonymt, men kan baseras på olika indikatorer och indelningar (Delegationen mot segregation 2022).⁹ Den här studien utgår från Polismyndighetens löpande kartläggning över utsatta områden, vilket definieras som ”geografiskt avgränsade platser med låg socioekonomisk status och där de kriminella har en stor inverkan på lokalsamhället” (Polismyndigheten 2025c).¹⁰ De kriminellas inverkan tar sig uttryck genom både direkta påtryckningar, till exempel hot och utpressning, och indirekta, som offentliga våldshandlingar som riskerar att skada tredje person, exempelvis skjutningar och sprängningar, eller att det bedrivs öppen narkotikaförsäljning. I områdena sker också rekrytering och insocialisering av barn och unga till de kriminella aktörernas nätverk (Polismyndigheten 2025b).

Inom ramen för kartläggningen publiceras vartannat år en nationell lägesbild som inkluderar en lista över de områden som polisen bedömer som utsatta. Listan har fått stor medial spridning och kartläggningen har därför kritiserats för att bland annat riskera att stigmatisera boende i områdena som hamnar på listan (Andersson m.fl. 2023, Grönqvist m.fl. 2023) och den ger inte heller en heltäckande bild av alla de förhållanden – både positiva och negativa – som kännetecknar dessa områden. Däremot är kartläggningen ett viktigt verktyg ur polisiärt perspektiv för att kunna identifiera områden där problemen med kriminell påverkan är som störst (Polismyndigheten 2025b), vilket i sin tur påverkar polisens prioriteringar och arbetssätt. Det är utifrån det polisiära perspektivet och problematiken med kriminell påverkan som den här studien utgår. Brå är dock medvetna om att det finns många andra omständigheter som inverkar på livsmiljön i de utsatta områden som studeras.

⁹ Exempelvis tog Delegationen mot segregation (Delmos) och SCB år 2020 fram en rikstäckande indelning av områden utifrån deras socioekonomiska status och år 2024 genomförde Boverket och SCB en fördjupad analys av olika områdens förutsättningar, behov och problem kopplat till *utanförskap* (Boverket och SCB 2024). Båda dessa indelningar baserades på insamlad statistik om förutsättningarna i drygt 3 300 regionala statistikområden (RegSO) i Sverige.

¹⁰ De geografiska gränserna i polisens kartläggning av utsatta områden definieras av respektive lokalpolisområde utifrån deras uppfattning av vilket område som är utsatt för kriminell påverkan (Polismyndigheten 2025b).

Polisen delar in de utsatta områdena i två kategorier baserat på graden av utsatthet: utsatta respektive särskilt utsatta områden.¹¹ Studien omfattar både utsatta och särskilt utsatta områden men vi använder främst det övergripande begreppet utsatt område, oavsett vilken typ av område som avses.

Fokus på den lokala nivån och polisens perspektiv

Inom Polismyndigheten finns sju polisregioner, där varje region är indelad i 3–5 polisområden och ett antal lokalpolisområden per polisområde. Den här rapporten fokuserar på den lokala nivån och på de funktioner i lokalpolisområdena som har ett uttalat strategiskt eller operativt ansvar för att bedriva brottsförebyggande arbete: kommunpolis, lokalpolisområdeschefer, områdespoliser och ingripandepoliser. Kommunpoliserna har främst en strategisk roll i att driva och samordna polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete i samverkan med kommunen och lokalsamhället i övrigt, medan områdespoliserna har en mer operativ roll med huvuduppgiften att arbeta kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande i lokalsamhället. Ingripandepoliserna bemannar polispatrullerna och ska vara tillgängliga för mer eller mindre brådskande ingripanden (larm) men förväntas mellan larmen arbeta med brottsförebyggande åtgärder.¹²

Eftersom studien är avgränsad till att studera brottsförebyggande arbete i utsatta områden ingår endast lokalpolisområden som inkluderar minst ett utsatt område.¹³

Lokalt brottsförebyggande arbete förutsätter ofta samverkan mellan olika aktörer, men den här studien handlar främst om polisens roll och perspektiv. Det innebär att verksamhet som i första hand bedrivs av andra aktörer, såsom skola, socialtjänst och fastighetsbolag, inte har studerats särskilt utifrån dessa aktörers perspektiv. Polisens samverkan med andra lokala aktörer har däremot varit ett centralt tema i intervjuer med polisanställda och vid fältobservationer av polisens arbete.

Metod och material

För att besvara studiens frågeställningar har Brå använt flera olika metoder och datamaterial. Metod och material beskrivs kortfattat i det här avsnittet, en mer detaljerad beskrivning av studiens metod finns i bilaga 1.

¹¹ Tidigare fanns även kategorin riskområde, som togs bort från och med 2025 års lägesbild. Se bilaga 2 för en mer utförlig beskrivning av kategorierna.

¹² Läs mer om de olika funktionernas roller i avsnittet Organisation och styrning av polisens lokala brottsförebyggande arbete.

¹³ För att få en samlad bild av det brottsförebyggande arbetet inom Polismyndigheten som helhet, se Brås årliga rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige (Brå 2026a).

Intervjuer och fältobservationer

Den huvudsakliga empiriska datainsamlingen har utgjorts av intervjuer med polisanställda och fältobservationer av det brottsförebyggande arbetet i lokalpolisområden som inkluderar ett eller flera utsatta områden. Den här datainsamlingen genomfördes i två övergripande steg, som beskrivs nedan. I studiens uppstartsfas intervjuade Brå därutöver tre personer som arbetar med verksamhetsutveckling inom brottsförebyggande arbete på regional och nationell nivå inom Polismyndigheten.

Kartläggande intervjuer

För att kunna ge en samlad bild av det brottsförebyggande arbetet i utsatta områden har Brå genomfört kartläggande intervjuer med 24 nyckelpersoner fördelade på 20 lokalpolisområden som inkluderar minst ett utsatt område.¹⁴ Urvalet av lokalpolisområden var strategiskt för att säkerställa en spridning när det gäller faktorer såsom polisregion, antal utsatta områden i lokalpolisområdet, grad av utsatthet och lokal problembild i de utsatta områdena. Totalt omfattades 32 utsatta områden i urvalet.¹⁵

Brå efterfrågade intervjupersoner med god insyn i den lokala problembilden och det brottsförebyggande arbetet i lokalpolisområdets utsatta områden. Det var främst kommunpolis som intervjuades och många av dem hade tidigare erfarenhet av arbete som områdespolis. I samband med intervjuerna samlade Brå även in lokala styrdokument och andra underlag från lokalpolisområdena rörande deras brottsförebyggande arbete för att komplettera intervjumaterialet.

Fördjupade intervjuer och fältobservationer

Utifrån de kartläggande intervjuerna valdes fyra lokalpolisområden ut för ytterligare intervjuer och för fältobservationer av polisens arbete. Den här delen av datainsamlingen syftade till att fördjupa de centrala teman som identifierats i analysen av de kartläggande intervjuerna. Brå valde ut lokalpolisområden som vi bedömde hade ett aktivt brottsförebyggande arbete för att kunna täcka in en så stor bredd av arbetssätt som möjligt. Ett annat kriterium vid urvalet var att det skulle finnas en variation när det gäller antalet utsatta områden i respektive lokalpolisområde och i deras grad av utsatthet.

¹⁴ I urvalet ingick 11 lokalpolisområden med ett (1) utsatt område, övriga 9 lokalpolisområden hade 2–4 utsatta områden. Urvalet baserades på lägesbilden över utsatta områden från år 2023 (Polismyndigheten 2023a), men samtliga områden som valdes ut bedömdes som utsatta även i 2025 års lägesbild (Polismyndigheten 2025b).

¹⁵ I Polismyndighetens lägesbild från år 2023 fanns det totalt 59 utsatta områden (Polismyndigheten 2023a).

I de fyra lokalpolisområdena intervjuades lokalpolisområdeschefer och gruppchefer inom områdespolisverksamheten respektive ingripandeverksamheten. I ett lokalpolisområde intervjuades även andra funktioner, bland annat en operativ koordinator¹⁶ och personal som arbetar särskilt med barn och unga i riskzon. Sammanlagt intervjuades 22 personer.

I tre¹⁷ av de utvalda lokalpolisområdena deltog Brå även på totalt åtta arbetspass med poliser i yttre tjänst (områdespoliser och ingripandepoliser). Sammanlagt handlar det om drygt 60 timmars fältstudier. Deltagandet innebar dels en möjlighet att observera det praktiska arbetet, dels en möjlighet att ställa frågor till poliserna i direkt anslutning till arbetet. Brås två utredare åkte under vissa av arbetspassen med olika patruller och förde i samband med fältobservationerna samtal med totalt 31 poliser i yttre tjänst. Samtalen var mer eller mindre strukturerade, beroende på arbetsbelastningen under passet.

Det innebär att Brå inom ramen för studien har intervjuat eller fört samtal med sammanlagt 80 polisanställda. Fördelningen av deras funktioner redovisas i tabell 1.1.

Tabell 1.1. Intervjuer och samtal inom ramen för studien, fördelat på olika funktioner.

	Funktion	Antal
Intervjuer uppstartsfas	Verksamhetsutvecklare/samordnare	3
Kartläggande intervjuer	Kommunpoliser	23
	Områdespoliser	1
Fördjupade intervjuer	Lokalpolisområdeschefer/biträdande	5
	Gruppchefer områdespolisverksamheten	6
	Gruppchefer ingripandeverksamheten	5
	Övriga funktioner	6
Samtal under fältobservationer	Områdespoliser	13
	Ingripandepoliser	18
Totalt		80

¹⁶ I alla lokalpolisområden finns operativa koordinatörer som på lokalpolisområdeschefens uppdrag arbetar med att inrikta och samordna den kommande och vid behov pågående operativa verksamheten i lokalpolisområdet och ansvarar för att resurserna prioriteras och används effektivt (Polismyndigheten 2023b).

¹⁷ På grund av den rådande lägesbilden blev de planerade fältobservationerna i det fjärde lokalpolisområdet inställda.

Statistik och dokumentgranskning

I syfte att ge en övergripande beskrivning av vilka förhållanden som kännetecknar utsatta områden har Brå använt Polismyndighetens lägesbilder över utsatta områden och data från Nationella trygghetsundersökningen (NTU). I NTU undersöks den svenska befolkningens (16–84 år) självrapporterade utsatthet för brott, upplevelse av trygghet och oro, förtroende för rättsväsendets olika delar samt erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. Specialbeställda uppgifter från NTU 2025 har använts för att ge en bild av trygghet, oro, brottsutsatthet och förtroende för rättsväsendet och polisen i utsatta områden.

Vi har även inhämtat uppgifter från Brås kommunpolisenkät, som genomförs inom ramen för Brås årliga rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige (förordning 2016:1201). Resultaten från enkäten redovisas löpande i rapporten som ett komplement till intervju- och observationsmaterialet.

Därutöver har Brå tagit del av nationella styrdokument och granskningar från Polismyndigheten och andra myndigheter avseende polisens brottsförebyggande verksamhet och arbete i utsatta områden, vilka har använts som stöd i tolkning och analys av intervju- och observationsmaterial.

Datamaterialets begränsningar

Utifrån studiens huvudsakligen kvalitativa angreppssätt är det inte möjligt att ge en heltäckande och fullt ut generaliserbar bild av polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden. Brå har i båda stegen av den empiriska datainsamlingen dels behövt avgränsa urvalet av lokalpolisområden, dels vilka funktioner som har intervjuats och observerats. Genom strategiska urval av såväl lokalpolisområden som funktioner bedömer vi dock att det finns en tillräcklig bredd i materialet för att kunna ge en rättvisande översiktlig bild av prioriterade brottsproblem och vanligt förekommande arbetssätt. Det empiriska materialet har också gett en relativt samstämmig bild av de mest centrala utmaningarna och utvecklingsområdena som präglar polisens brottsförebyggande arbete. Trots de begränsningar som föreligger tror vi därför att studiens resultat kan bidra till att öka den samlade kunskapen om polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden.

Bakgrund

Utgångspunkter för polisens brottsförebyggande arbete

Att förebygga brott ingår i polisens brottsbekämpande uppdrag och Polismyndigheten själva definierar brottsförebyggande arbete som ”aktiviteter som myndigheten genomför eller aktivt deltar i med det primära syftet att förhindra att brott begås”

(Polismyndigheten 2022a, s. 4). Polisens trygghetsskapande arbete sammanfaller ibland med det brottsförebyggande arbetet, men syftar inte främst till att förebygga brott utan till att ”åtgärda orsaker som kan skapa rädsla för brott” (Polismyndigheten 2022a, s. 4).¹⁸

Inriktningen för polisens brottsförebyggande arbete beskrivs i två strategiska dokument, en övergripande strategi för det brottsförebyggande arbetet (Polismyndigheten 2022a)¹⁹ och en handledning för områdespolisarbete (Polismyndigheten 2024b).²⁰ En central utgångspunkt för arbetet är den så kallade brottstriangeln. Brottsstriangeln bygger på rutinaktivitetsteorin (Cohen och Felson 1979), som innebär att tre huvudsakliga förutsättningar måste vara uppfyllda för att ett brott ska begås; en motiverad gärningsperson, ett lämpligt objekt eller offer och avsaknad av formell eller informell kontroll. Brottsförebyggande arbete bör därför riktas mot att förändra en eller flera av de tre förutsättningarna, eftersom sannolikheten för att ett brott begås minskar om någon av förutsättningarna saknas (Polismyndigheten 2022a).

Inom brottsförebyggande arbete görs vanligtvis också en uppdelning mellan två former av preventiva åtgärder, social respektive situationell prevention. Social prevention fokuserar på att påverka individers benägenhet att begå brott genom olika typer av sociala insatser, till exempel skolprogram, föräldrautbildningar och motiverande samtal. Situationell prevention tar sikte på att påverka platser eller situationer där brott begås, till exempel genom att öka polisen närvaron på vissa platser eller begränsa tillträdet till en plats genom lås och larm (Brå 2025a). Enligt Polismyndighetens (2022a) brottsförebyggande strategi ska polisen främst fokusera på situationell brottsprevention, men även delta i social prevention när det bedöms att polisens medverkan effektivt kan bidra till att förebygga och förhindra brott.

Brottsförebyggande arbete i utsatta områden

Den kriminella påverkan på lokalsamhället som präglar utsatta områden innebär särskilda utmaningar för polisens arbete. I en kartläggning av insatser för att förebygga

¹⁸ Den här studien omfattar både polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete.

¹⁹ Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet upphörde att gälla som styrdokument inom myndigheten i mars 2026. Strategin var dock styrande för polisens brottsförebyggande arbetet under perioden som den här studien genomfördes. Läs mer om varför strategin har upphört att gälla i Brå 2026a.

²⁰ Polismyndigheten har tidigare även haft en särskild strategi för arbetet i utsatta områden (Polismyndigheten 2018a). Under 2023 beslutades dock att strategin skulle upphöra att gälla eftersom Polismyndigheten inte ansåg att det polisiära arbetet som bedrivs i de utsatta områdena särskiljer sig i innehåll från annan polisiär verksamhet, utan snarare handlar om samma åtgärder men med en högre intensitet och långsiktighet (Polismyndigheten 2025b).

brott i socialt utsatta områden²¹ konstaterar Brå att det fortfarande finns stora luckor i kunskapen om vad som fungerar i en svensk kontext, men att internationell forskning ändå kan ge vägledning om vilka metoder som kan vara effektiva (Brå 2016a). Forskningen ger bland annat stöd för att polisarbetet bör utgå från en lokal förankring, där polisen känner till områdets problem och arbetar nära medborgarna. I det sammanhanget är Problemororienterat polisarbete (POP) och Lokalt dialogbaserat arbete (COP) de mest tongivande strategierna.

Problemororienterat polisarbete (POP)

Teorin om problemorienterat polisarbete (POP) utformades av Goldstein (1979) som ett alternativ till polisens traditionellt reaktiva arbete, och syftade till att göra polisens arbete mer proaktivt. Enligt teorin kan polisens arbete effektiviseras genom att man identifierar problem i ett tidigare skede och utformar riktade insatser mot dem. Eck och Spelman (1987) konkretiserade senare det problemorienterade arbetssättet i vad de kallar för SARA-modellen²². Modellen går ut på att noga kartlägga och analysera det rådande problemet för att ta fram lämpliga och effektiva åtgärder, och att efter genomförandet löpande följa upp och utvärdera åtgärdernas effekt. Det problemorienterade arbetet sker ofta i nära samverkan med andra aktörer.

Eftersom problemorienterat polisarbete beskriver en typ av arbetsprocess snarare än en specifik metod innehåller de studier som undersökt effekten av POP en stor variation av insatser riktade mot flera olika typer av brottsproblem. Sammantaget finner emellertid tidigare systematiska översikter av den internationella forskningen generellt en minskning av brott och ordningsstörningar av att arbeta enligt POP jämfört med andra traditionella polismetoder (Hinkle m.fl. 2020, Weisburd m.fl. 2010).

Lokalt dialogbaserat arbete (COP)

Lokalt dialogbaserat arbete utgår från den internationella motsvarigheten Community Policing (COP). COP kan beskrivas som en process för att arbeta med proaktivt brottsförebyggande arbete där polisen involverar medborgare och andra samhällsaktörer genom samverkan och dialog (Gill m.fl. 2014). I en svensk kontext är polisens arbete med medborgarlöften ett konkret exempel på hur arbete i linje med COP kan se ut i praktiken. I ett medborgarlöfte listas de åtaganden som polisen och andra aktörer lovar att genomföra för att arbeta mot olika problem i området. Både prioriterade problem och åtgärder tas fram i dialog tillsammans med medborgare och medarbetare inom polisen (Brå 2016a). I polisens praktiska arbete kan COP också

²¹ I kartläggningen användes en bredare definition av socialt utsatta områden än Polismyndighetens, som den här rapporten utgår från.

²² SARA står för Scanning (Kartläggning), Analysis (Analys), Response (Åtgärd), Assessment (Uppföljning och utvärdering).

handla om att vara synliga och tillgängliga i området genom att fotpatrullera och ha ett ökat fokus på att kommunicera med medborgarna (Gerell 2020a). Att arbeta enligt COP kan både stärka relationen mellan polis och lokalsamhälle och ge polisen viktig information om den upplevda problembilden i ett område direkt från personer som bor och verkar i det (Gill m.fl. 2014).

Konceptet processuell rättvisa i mötet med medborgarna är en central del av COP och utgår från fyra kriterier: att medborgare får göra sin röst hörd, att polisen uppfattas som opartisk, att polisen visar respekt och värdighet och förmedlar trovärdiga motiveringar till sitt handlande. Genom att praktisera processuell rättvisa i bemötandet kan polisen både få mer givande interaktioner med medborgare och stärka polisens legitimitet på längre sikt (Mazerolle m.fl. 2013, Sunshine och Taylor 2003). Att polisen har ett respektfullt bemötande och tydligt kommunicerar motiven till sitt agerande är av särskild betydelse i områden med en hög koncentration av brottslighet, där det följaktligen finns en förhöjd polisnärvaro och sker många ingripanden (Nilvall 2020).

Tidigare studier har funnit ett positivt samband mellan att arbeta enligt COP och medborgares nöjdhet med och förtroende för polisen (Gill m.fl. 2014) samt ett områdes kollektiva förmåga²³ (Yesberg och Bradford 2021). Gill med fleras (2014) metastudie fann däremot ingen effekt på vare sig brottsligheten eller medborgares oro för brott. Författarna menar dock att det är möjligt att de positiva effekterna av COP på medborgares inställning till polisen i förlängningen kan bidra till att förebygga brott genom ett stärkt samarbete med polisen och att medborgare tar ett större eget ansvar för att ingripa eller anmäla när de ser något brottsligt (se även Myhill och Quinton 2011).

En fördel att kombinera POP och COP

Eftersom det problemorienterade arbetssättet kan bidra till att minska brottsligheten medan det lokala dialogbaserade arbetet kan öka medborgares förtroende för polisen kan det vara fördelaktigt att kombinera dessa två arbetssätt, i synnerhet i utsatta områden (Brå 2016a). Ett antal internationella studier har även funnit positiva resultat av dessa kombinerade arbetssätt på bland annat förekomsten av droghandel och ordningsstörningar (Braga m.fl. 2015, Mazerolle m.fl. 2007).

En kombination av problemorienterat och lokalt dialogbaserat arbete genomsyrar också Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet (2022a). Där anges bland annat att polisens brottsförebyggande arbete ska vara problemorienterat och underrättelsebaserat och att det ska bygga på polisiär närvaro, kunskap, dialog och

²³ Med kollektiv förmåga menas tilliten mellan boende i ett område och sannolikheten och förmågan för lokalsamhället att ingripa och reagera på situationer som uppstår i deras bostadsområde (Sampson m.fl. 1997).

samverkan. Även i handledningen för områdespolisarbete (2024b) lyfter Polismyndigheten fram problemorienterat och lokalt dialogbaserat arbete som centrala utgångspunkter för hur områdespoliserna ska arbeta. Det framgår bland annat att områdespoliserna har en viktig roll i att genom lokal närvaro och dialog inhämta underrättelser för att bygga kunskap om den lokala problembilden, vilket i sin tur bidrar till ett problemorienterat brottsförebyggande arbete.

Fasmodellen

Ett ramverk som kopplar ihop perspektiven i POP och COP med deras relevans i just utsatta områden är den så kallade fasmodellen som tagits fram av Brå (Brå 2016b). Modellen utgår från att ett område kan befinna sig i tre olika faser, vilka styr hur polisen kan och bör arbeta för att förebygga och bekämpa brott. Nedan beskrivs vad som kännetecknar respektive fas:

- **Fas 1** kännetecknas av att det är svårt för polisen och andra aktörer att verka i området, bland annat eftersom det förekommer angrepp och skadegörelse riktad mot polisen. Boende i området känner stor otrygghet och förtroendet för rättsväsendet är litet. För polisens arbete innebär det att det händelsestyrda arbetet tar stort utrymme, medan möjligheterna till trygghets- och förtroendeskapande arbete är små.
- I **fas 2** har samhället återtagit kontrollen och polisens och andras möjligheter att verka i området har förbättrats. De synliga problemen har minskat och tryggheten har börjat öka. Förutsättningarna för polisens arbete är bättre och därför bör dialog och relationsskapande åtgärder prioriteras, som till exempel fotpatrullering. I den här fasen har man även möjlighet att utöka antalet brottsförebyggande samverkanspartners.
- I **fas 3** har området förbättrats avsevärt. Området upplevs lugnare och de synliga problemen har minskat än mer än i fas 2. Polisen och kommunen har en fungerande dialog med allmänheten och har därigenom fått ett bättre informationsflöde. Det här gör att polisen i större utsträckning än tidigare kan rikta sitt arbete mot även de mer dolda kriminella strukturerna, som den ekonomiska brottsligheten.

Fasmodellen kan ses som ett koncept för att förankra planerade åtgärder och insatser i utsatta områden i en långsiktig strategi (Brå 2016b). Förutom faserna så utgår modellen även från tre inriktningar. Tanken är att man arbetar med samtliga inriktningar samtidigt, men att tonvikten för respektive inriktning avgörs av vilken fas som området befinner sig i. De tre inriktningarna är: synligt och repressivt polisarbete (tongivande i fas 1), brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete (tongivande i fas 2) samt arbete mot den dolda brottsligheten (tongivande i fas 3).

Det innebär att man även i områden som bedöms befinna sig i fas 3 behöver fortsätta med det trygghets- och förtroendeskapande arbetet som främst kännetecknar fas 1 och 2 för att bibehålla förtroendet hos de boende i området (Polismyndigheten 2025b). I en granskning från Polismyndighetens internrevision av arbetet i utsatta områden från år 2022 uppgav dock mer än hälften av lokalpolisområdescheferna att de inte hade de förmågor och resurser som krävs för att arbeta uthålligt i modellens alla tre faser samtidigt (Polismyndigheten 2022b). I lägesbilden över utsatta områden från år 2025 framgår även att färre lokalpolisområden än tidigare beskriver att de arbetar i enlighet med fasmodellen (Polismyndigheten 2025b).

Organisation och styrning av polisens lokala brottsförebyggande arbete

På lokal nivå inom Polismyndigheten finns utredningsverksamhet, brottsförebyggande och ingripande verksamhet (BF/IGV) samt stöd och service. Varje lokalpolisområde har verksamhetsansvar för att organisera och utföra områdets brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete i nära samverkan med kommuner och andra lokala aktörer (Polismyndigheten 2025d).

Personalen som arbetar inom den brottsförebyggande och ingripande verksamheten bemannar polispatrullerna och finns tillgängliga för mer eller mindre brådskande ingripanden (larm) och för brottsförebyggande och trygghetsskapande insatser. Generellt är det alltså samma personalgrupper som arbetar ingripande och brottsförebyggande men det finns även särskilda områdespoliser som har ett mer renodlat brottsförebyggande uppdrag.

I vissa lokalpolisområden finns också så kallade NIGS-grupper²⁴ som i huvudsak arbetar civilt med ingripandespaning med fokus på kriminella nätverk, vapen och narkotika (Polismyndigheten 2025a).

Kommunpoliser och områdespoliser har ett särskilt ansvar för det lokala brottsförebyggande arbetet

I varje lokalpolisområde finns det en eller flera kommunpoliser vars huvuduppdrag är att driva polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete i samverkan med lokalpolisområdets kommuner och lokalsamhället i övrigt. Kommunpoliserna har främst en strategisk och samordnade roll och de utgör en kontaktväg in till Polismyndigheten för externa samverkansparter, men är även i viss mån delaktiga i att utföra brottsförebyggande åtgärder (Polismyndigheten 2015).

²⁴ NIGS står för Nationell ingripandespaning och är en del av Polismyndighetens nationella spaningskoncept där arbetet i huvudsak bedrivs civilt (Polismyndigheten 2019).

Det är dock främst områdespoliserna som utför det operativa brottsförebyggande arbetet. Områdespoliserna har ett särskilt uppdrag att långsiktigt arbeta kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande utifrån den lokala problembilden. De ska ha ett utpekat geografiskt ansvarsområde, god lokalkännedom om området och vara kända av invånarna (Ju2012:16/2013/4, Polismyndigheten 2024b). För att möjliggöra ett långsiktigt arbete bör områdespoliserna endast i begränsad omfattning användas utanför sitt grunduppdrag och konsekvenserna av ett uteblivet långsiktigt arbete bör övervägas inför beslut om att ta områdespoliserna i anspråk för andra uppdrag (Polismyndigheten 2024b).

Ingripandepoliser ska också arbeta brottsförebyggande

Även ingripandepoliserna ska arbeta brottsförebyggande när de har möjlighet. I lokalpolisområdena bemannas ingripandeverksamheten dygnet runt och under varje pass ingår ett visst antal patruller i det så kallade vaktuppdraget, vilket innebär att de står till regionledningscentralens (RLC) och vakthavande befäls²⁵ förfogande. I praktiken betyder det att patrullerna ska vara tillgängliga för att åka på larm som inkommer till RLC eller för andra insatser som beordras av vakthavande befäl, i första hand inom det egna lokalpolisområdet men vid behov även i andra delar av polisområdet och regionen. Poliserna som bemannar vaktuppdraget förväntas dock arbeta brottsförebyggande mellan larmen, med utgångspunkt i den lokala lägesbilden och den operativa inriktningen (läs mer om operativ inriktning under nästa avsnitt).

Utöver den minimibemanning som krävs för att upprätthålla vaktuppdraget finns det ofta en eller flera övertaliga patruller med ingripandepoliser som i stället "ägs" av lokalpolisområdet. De här patrullerna kallas i många lokalpolisområden för "BF-bilar" och de ska främst arbeta brottsförebyggande utifrån den lokala lägesbilden och operativa inriktningen, i vissa fall tillsammans med områdespoliserna. Även dessa bilar kan dock vid behov bli beordrade av RLC och vakthavande befäl till larm eller andra insatser.

Den operativa inriktningen styr lokalpolisområdets planlagda verksamhet

Medan den brottsförebyggande strategin (2022a) beskriver den övergripande inriktningen för polisens brottsförebyggande arbete styrs den dagliga planlagda verksamheten utifrån Polismyndighetens nya ledningsstruktur, LIO, som infördes fullt ut den 1 januari 2025. LIO står för ledning av brottsbekämpning²⁶ i ordinarie

²⁵ Inom varje polisregion ska det dygnet runt finnas ett vakthavande befäl (VB) i tjänst, som har till ansvar att, inom ramen för vaktuppdraget, leda den händelsestyrda verksamheten inom regionen. Vakthavande befäl utövar befäl över alla medarbetare som tjänstgör i vaktuppdraget (Polismyndigheten 2025d).

²⁶ Med *brottsbekämpning* avses alla åtgärder Polismyndigheten vidtar samordnat med syfte att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet, övervaka den allmänna ordningen och säkerheten och ingripa när störningar har inträffat eller utreda och beivra brott (Polismyndigheten 2023b).

organisation och kan mycket förenklat beskrivas som en ledningsstruktur för att på alla organisatoriska nivåer samordna och inrikta polisens brottsbekämpande arbete.²⁷ Det brottsbekämpande arbetet omfattar både händelsestyrda åtgärder och planlagd verksamhet, där det brottsförebyggande arbetet ingår. Av riktlinjerna för LIO framgår att ledningen av den händelsestyrda brottsbekämpningen ska beakta den planlagda brottsbekämpningens målsättningar, men däremot beskrivs det inte tydligt hur sådana avvägningar ska göras (se även Polismyndigheten 2025a).

Ledningsstrukturen i LIO bygger på att varje organisatorisk nivå ska planera och följa upp verksamheten i tre tidsskalor: på sikt (1 år), kommande (upp till 8 veckor) och daglig ledning (Polismyndigheten 2023b). I punkterna nedan beskrivs kortfattat hur lokalpolisområdena arbetar utifrån LIO:

- Lokalpolisområdet upprättar en **operativ plan** för brottsbekämpning som gäller **1 år** framåt. Planen ska bygga på den lokala lägesbilden och den operativa plan som tagits fram på polisområdesnivå.²⁸
- Med utgångspunkt i den operativa planen och rådande lägesbild upprättar lokalpolisområdet en **operativ inriktning** i syfte att inrikta och samordna den planlagda verksamheten på kortare sikt (**upp till 8 veckor**). Inriktningen följs upp och justeras vid operativa inriktningsmöten där flera verksamhetsgrenar i lokalpolisområdet är representerade och delar sin lägesbild.
- Mellan de operativa inriktningsmötena uppdateras och justeras lägesbilden och den operativa inriktningen löpande utifrån händelser i området och information som kommer till polisens kännedom.

Vid utsättningen inför varje arbetspass i yttre tjänst går arbetsledaren²⁹ för passet vanligtvis igenom den operativa inriktningen. Utifrån det brottsförebyggande perspektivet kan den operativa inriktningen innehålla prioriterade platser eller problembilder som lokalpolisområdet ska fokusera på. Det kan till exempel handla om att ingripandepatrollerna mellan larmen ska prioritera att fotpatrullera på en viss plats. Inriktningen kan också innehålla planerade insatser, exempelvis att lokalpolisområdet under ett visst antal dagar ska genomföra en riktad insats mot en öppen drogscen.

²⁷ I samband med att LIO infördes inrättades även nationella, regionala och lokala driftcentrum. Driftcentrumen ska samarbeta, dela information och ta fram gemensamma lägesbilder i syfte att agera proaktivt mot den organiserade brottsligheten enligt tidsskalorna i LIO (Polismyndigheten 2025a).

²⁸ Polisområdets operativa plan bygger i sin tur på polisområdets egen lägesbild och de mål för brottsbekämpning som anges i den regionala strategiska inriktningen (Polismyndigheten 2023b).

²⁹ Arbetsledare är en medarbetare inom Polismyndigheten som utan att vara chef har till uppgift att på chefens uppdrag leda och fördela arbetet på olika nivåer (Polismyndigheten 2022c).

PGU ska underlätta planering och uppföljning av det planlagda brottsförebyggande arbetet

Parallellt med införandet av LIO har Polismyndigheten även börjat arbeta i det nya systemstödet PGU, ett ledningsstöd som står för Planering, Genomförande, Uppföljning. Implementeringen har skett successivt och systemet är fortfarande under utveckling men används av yttre personal i lokalpolisområdena sedan maj 2024 i hela myndigheten.

PGU fungerar som ett sammanhållet verktyg för planering, analys och uppföljning av polisens planlagda brottsbekämpande arbete, det vill säga det arbete som inte utgörs av larm eller andra händelsestyrda insatser.³⁰ Här ingår därmed det brottsförebyggande arbetet. I PGU lägger respektive lokalpolisområde utifrån den egna operativa planen och inriktningen in en planering för den planlagda brottsbekämpningen. Det kan till exempel handla om att man vill arbeta mot den öppna narkotikahandeln på torget i ett utsatt område. Lokalpolisområdet lägger då in en specifik planering för problembilden ”Öppen drogsцен X-torget”. Planeringen omfattar en beskrivning av problembilden och förslag på aktiviteter som ska genomföras för att uppnå ett önskat mål, till exempel att man med hjälp av hög polisiär närvaro ska få bort den öppna narkotikahandeln.

Alla poliser i yttre tjänst har tillgång till PGU i sin mobil och kan klicka in sig på planeringen för en viss problembild och se listan över föreslagna aktiviteter att välja bland. Listade aktiviteter för att jobba mot öppna drogsценar kan till exempel vara fotpatrullering och personkontroller. Det är också möjligt att lägga in egna aktiviteter om de inte finns i listan. Efter att en vald aktivitet har genomförts registreras det i PGU kopplat till den aktuella problembilden. Där har poliserna även möjlighet att skriva en återkoppling i fritext om vad man har gjort och vad det resulterade i. Det går också att koppla aktiviteterna till olika utfallsmått, som brottsanmälningar, ordningsböter, orosanmälningar till socialtjänsten och narkotikabeslag. Systemet gör det därigenom möjligt för lokalpolisområdet att följa upp vilka aktiviteter som har genomförts mot en viss problembild och vad aktiviteterna gav för resultat.^{31 32}

Strukturer för samverkan med andra aktörer

Enligt Polismyndighetens brottsförebyggande strategi (2022a) ska polisens brottsförebyggande arbete ske i samverkan med andra aktörer. Polisens vanligaste samverkanspartners i det lokala brottsförebyggande arbetet är kommun,

³⁰ Vid tiden för rapporten är PGU fortfarande under utveckling och kan längre fram komma att omfatta även den händelsestyrda verksamheten.

³¹ PGU omfattar även registrering av egeninitierade aktiviteter, det vill säga brottsförebyggande åtgärder som görs på eget initiativ utan att vara kopplade till en specifik problembild.

³² Informationen om PGU är hämtad från Brås intervjuer och en demonstration av PGU-systemet som Brås utredare har tagit del av.

fastighetsbolag, skola, näringsliv, civilsamhälle och trossamfund. Samarbetet med kommunen dokumenteras ofta i en skriftlig samverkansöverenskommelse som vanligtvis sträcker sig över minst två år, där det framgår vad respektive aktör avser att göra för att åtgärda de problem som man tillsammans vill arbeta mot (se Brå 2025a för en utförlig beskrivning).

Många lokalpolisområden arbetar också enligt en samverkansstruktur som kallas för Effektiv Samordning för Trygghet, EST (se till exempel Örebro universitet 2016). Där ingår alltid polisen och kommunen men ofta även andra aktörer, såsom lokala fastighetsbolag och ordningsvakter. Strukturen bygger på att man varje eller varannan vecka har möten där man gemensamt följer upp den lokala lägesbilden och respektive aktör delar med sig av sina iakttagelser. Genom EST möjliggörs en systematiserad informationsdelning mellan de brottsförebyggande aktörerna och strukturen gör det enklare att enas om vilka problem som är prioriterade att arbeta mot. För polisens del kan iakttagelser som görs inom EST förmedlas vidare i polisens egna forum där man tar fram inriktningen för det brottsförebyggande arbetet under de kommande veckorna. Inom ramen för EST görs också mer samlade uppföljningar kvartals- och årsvis.

Tidigare granskningar visar på flera brister i polisens lokala brottsförebyggande arbete

Tidigare granskningar visar dock att den tänkta organisationen och styrningen av polisens lokala brottsförebyggande arbete inte alltid fungerar som avsett i praktiken. Det handlar bland annat om att områdespoliserna tas i anspråk för annan verksamhet och att det finns brister i ledning, styrning och brottsförebyggande analysförmåga.

Områdespoliserna tas i anspråk för andra uppdrag än att arbeta brottsförebyggande

Tidigare granskningar har återkommande riktat kritik mot att områdespolisernas långsiktiga brottsförebyggande uppdrag ofta nedprioriteras till förmån för den händelsestyrda och utredande verksamheten. Det visar sig bland annat genom att områdespoliser tas i anspråk för att täcka luckor i ingripandeverksamheten eller för att bemanna kommanderingar (Polismyndigheten 2018b, 2021a, 2022b, 2025a; Riksrevisionen 2020, 2025). I en granskning av polisens interna styrning och kontroll av arbetet i utsatta områden bedömde internrevisionen det som en väsentlig brist att områdespoliserna i dessa områden inte fullt ut gavs förutsättningar att arbeta i enlighet med uppdragsbeskrivningen (Polismyndigheten 2018b).

Det förekommer också att polispersonal som inte primärt arbetar enligt uppdragsbeskrivningen för områdespoliser ändå kodas som områdespoliser i Polismyndighetens personalsystem (Polismyndigheten 2021a, 2025a; Riksrevisionen

2020, 2025). Det handlar exempelvis om att poliser som arbetar med ingripandespaning kodas som områdespoliser trots att de främst arbetar civilt med fokus på kriminella nätverk, vapen och narkotika (Polismyndigheten 2025a). Riksrevisionen (2020) framhåller i sin granskning av polisens arbete i utsatta områden att det här leder till att polisens uppgifter om antalet områdespoliser blir missvisande, vilket i kombination med att de ofta plockas till andra arbetsuppgifter försvårar uppföljningen av vilka resurser som faktiskt finns tillgängliga för det brottsförebyggande arbetet i utsatta områden.

Bristande ledning och styrning av det brottsförebyggande arbetet

Polismyndighetens tillsynsenhet har i två rapporter (2021a, 2025a) pekat på flera brister när det gäller ledningen och styrningen av lokalpolisområdenas brottsförebyggande arbete. Det handlar bland annat om att den yttre operativa verksamheten leds från olika håll och utifrån skilda utgångspunkter och målsättningar, något som leder till att det planlagda brottsförebyggande arbetet inte fungerar tillräckligt väl. Det visar sig till exempel genom att brottsförebyggande insatser avbryts och prioriteras bort till förmån för mindre akuta ingripanden och att ingripandepolisernas tillgängliga tid i huvudsak utgörs av ett vänteläge mellan larmen (Polismyndigheten 2021a).

I granskningen från år 2025 framhåller tillsynsenheten också att det finns en otydlighet i hur det nya ledningssystemet LIO omhändertar det långsiktiga brottsförebyggande perspektivet i arbetet med aktiviteter som kräver uthållighet och ett längre tidsperspektiv än ett år. Det bedöms i sin tur drabba det brottsförebyggande arbetet negativt. Man riktar även kritik mot att riktlinjerna för LIO inte tydligt beskriver hur avvägningar ska göras mellan det planlagda brottsförebyggande arbetet och andra insatser (Polismyndigheten 2025a).

Det saknas brottsförebyggande analysförmåga

Tillsynsenheten (2025a) pekar även på att det saknas brottsförebyggande analysförmåga inom polisen och att lokalpolisområdena inte använder SARA-modellen fullt ut. Det handlar främst om brister i att analysera brottproblemen för att få en bild av orsakerna och att systematiskt följa upp och utvärdera genomförda brottsförebyggande aktiviteter och insatser. När det inte genomförs tillräckliga orsaksanalyser riskerar det leda till att brottproblem inte åtgärdas eller åtgärdas med metoder som inte är tillräckligt träffsäkra. Tillsynsenheten bedömer också att underrättelsetjänsten inte har förmåga att tillgodose lokalpolisområdenas

brottsförebyggande behov med bedömda och sammanställda underrättelserapporter, vilket ytterligare försvårar arbetet med orsaksanalyser.³³

Disposition

Efter det här inledande kapitlet följer tre resultatkapitel:

Kapitel 2 beskriver förhållandena som utmärker utsatta områden och hur de påverkar förutsättningarna för polisens brottsförebyggande arbete (frågeställning 1). Kapitlet baseras främst på Nationella trygghetsundersökningen (NTU), Polismyndighetens lägesbilder över utsatta områden och Brås intervjumaterial.

I **kapitel 3** beskriver vi det praktiska brottsförebyggande arbetet som polisen bedriver i utsatta områden (frågeställning 2). Kapitlet bygger främst på Brås intervjuer och fältobservationer av polisens arbete.

I **kapitel 4** redovisas de centrala utmaningar och utvecklingsområden som Brå har identifierat inom det brottsförebyggande arbetet i utsatta områden (frågeställning 3). Även det här kapitlet bygger främst på Brås intervjuer och fältobservationer.

Rapporten avslutas med en sammanfattande diskussion och Brås bedömning och rekommendationer.

³³ I september 2022 beslutade chefen för Nationella operativa avdelningen (Noa) att det ska finnas en brottsförebyggande analysförmåga inom underrättelsetjänsten (Polismyndigheten 2022d).

2. Förhållanden som påverkar polisens arbete i utsatta områden

I det här kapitlet beskriver vi vilka förhållanden som kännetecknar utsatta områden och hur dessa påverkar förutsättningarna för polisens brottsförebyggande arbete (frågeställning 1). Redogörelsen baseras främst på Nationella trygghetsundersökningen (NTU), Polismyndighetens lägesbilder över utsatta områden och Brås intervjuer om material.

Enligt både Brås intervjuer och Polismyndighetens lägesbild över utsatta områden (2025b) kännetecknas de utsatta områdena av låg socioekonomisk status. Exempelvis är arbetslösheten högre och färre elever går ut grundskolan med gymnasiebehörighet i utsatta områden än i samhället i stort. Områdena präglas också av en hög omsättning av boende, där personer i regel flyttar ut från området när de har fått bättre ekonomiska förutsättningar. Dessa omständigheter kan vara en grogrund för kriminalitet³⁴ och Polismyndighetens definition av utsatta områden tar fasta på just den kriminella påverkan i områdena. I nästa avsnitt beskriver vi hur den kan ta sig uttryck och därigenom påverka vilken problematik polisen riktar sitt arbete mot.

Kriminell påverkan på lokalsamhället

I de utsatta områdena finns lokalt förankrade kriminella nätverk som bedriver narkotikahandel och ägnar sig åt olika former av ekonomisk brottslighet för att både hantera och generera nya brottsvinster. Även om den synliga narkotikahandeln enligt Polismyndigheten (2025b) har minskat över tid beskriver intervjuerna i den här studien fortsatt narkotikaförsäljningen som omfattande och som en omständighet som negativt påverkar tryggheten hos de som bor i områdena. Narkotikahandeln föder i sin tur även ett behov hos nätverken att rekrytera nya personer för att hantera införsel, hantering och försäljning av narkotikan (Polismyndigheten 2025b).

De kriminella nätverkens brottslighet drivs främst av ekonomiska motiv och Polismyndigheten bedömer att en alltmer framträdande utmaning i de utsatta områdena är förekomsten av en mer organiserad kriminalitet med högre grad av

³⁴ Att kriminalitet får fäste i ett område beror ofta på en kombination av flera sociala, ekonomiska och strukturella faktorer. Se exempelvis Gerell m.fl. (2020) för en mer utförlig redogörelse.

penningtvätt och inblandning i den legala ekonomin (Polismyndigheten 2025b).^{35 36} Även Brås intervjupersoner beskriver att ekonomiskt orienterad brottslighet, såsom penningtvätt, arbetslivskriminalitet och välfärdsbrottslighet, är utbredd i områdena:

Narkotikahandeln har varit väldigt tydlig och väldigt synlig i [utsatt område 1], kriminell ekonomi ur olika perspektiv har varit liksom... ja men penningtvättsbrott och liknande, kontanter som har hanterats, illegala pengar som florerar till följd av narkotikahandeln. Sen för [utsatt område 2] har välfärdsbrott i form av bidragsbrott och folkbokföringsbrott varit ganska centrala, som en del av de här individernas brottsupplägg, utöver det att man är involverad med näringspenningtvätt, penningtvättsbrott, narkotikabrott, vapeninnehav. Så det är brott som innefattar att man kan få pengar av det helt enkelt. (Kommunpolis)

Nätverken har ofta ett stort våldskapital, vilket bland annat bidrar till en tystnadskultur³⁷ där boende och lokala aktörer inte vågar eller vill anmäla brott. Flera intervjupersoner beskriver också att det skett en normaliseringsprocess, så att viss kriminalitet accepteras eller tolereras av lokalsamhället i högre grad än i andra områden:

Vi har stora problem med kriminell påverkan i stadsdelen, vi har utmaningar när det gäller acceptans, att befolkningen har accepterat och vant sig vid brottslighet som man inte reagerar på. (Kommunpolis)

Utifrån indelningarna i Brås fasmodell är det numera i stort sett inga områden som befinner sig i fas 1 (Polismyndigheten 2025b), som kännetecknas av angrepp riktade mot polisen och svårigheter att arbeta i området (Brå 2016b). Angrepp mot polisen i form av exempelvis stenkastning eller skadegörelse på bilar förekommer dock sporadiskt men polisen kan oftast verka i områdena utan större problem. Intervjupersonernas samlade bild är att det tidigare har varit betydligt vanligare med angrepp mot polisen än det är i dag och att även problematiken med social oro och

³⁵ I det här sammanhanget pratar man ofta om en kriminell ekonomi, vilket avser ett system av kriminell affärsverksamhet där brottsvinster återinvesteras i nya brottsupplägg eller tvättas vita. Det är ofta en komplex blandning av illegala och legala verksamheter och omfattar dels brott som genererar ekonomiska vinster, dels brottslig hantering av vinsterna, till exempel genom penningtvätt (Polismyndigheten 2025e).

³⁶ Finanspolisen har i en analys från år 2022 också konstaterat att det finns en tydlig överrepresentation av boende i utsatta områden bland de personer som rapporterats in till Finanspolisens penningtvättsregister. Överrepresentationen är dock inte jämnt fördelad över områdeskategorierna. Av de 10 områden med högst andel boende i penningtvättsregistret var 9 vid tiden för analysen klassificerade som särskilt utsatta områden (Polismyndigheten 2022e).

³⁷ När begreppet "tystnadskultur" används i relation till brottslighet åsyftas ofta rättsväsendets svårigheter att få information från till exempel vissa grupper eller områden (Brå 2019).

upplopp har minskat över tid, vilket också framgår av Polismyndighetens (2025b) senaste lägesbild över utsatta områden.

Rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk

De allra flesta barn och unga som växer upp i utsatta områden begår inte brott, men det finns faktorer i miljön som kan innebära en förhöjd risk för kriminalitet. Risken att hamna i kriminalitet bör emellertid förstås som ett samspel mellan både individuella faktorer och omständigheter i miljön man befinner sig i (Grander 2025). I de områden som bedömts som utsatta har kriminella individer och grupperingar stort inflytande vilket gör att risken är större där än i andra områden att barn kommer i kontakt med kriminogena miljöer. Det utgör i sin tur en riskfaktor för att involveras i kriminalitet (Brå 2023b, Hallin 2020, Wikström 2023, Wikström m.fl. 2018). Fler barn i utsatta områden lever också under ogynnsamma hemförhållanden som kan göra dem extra sårbara för att hamna i kriminalitet, som till exempel trångboddhet och små ekonomiska resurser i hushållet. Polismyndigheten (2023a) lyfter det här som omständigheter som gör att risken att utnyttjas av eller lockas till nätverken är större för barn i dessa områden. Det beskrivs vidare att flera unga i de utsatta områdena fostras in i kriminalitet av äldre kriminella syskon, av att kriminellt aktiva personer finns i boendemiljön eller att de unga själva söker sig till nätverken i jakt på status, pengar och gemenskap (Polismyndigheten 2023a, se även Brå 2023b). Den här beskrivningen bekräftas också i Brås intervjuer och samtal med poliser som arbetar i dessa områden, och problematiken beskrivs som särskilt påtaglig i de områden som bedöms som särskilt utsatta. En kommunpolis beskriver:

Det som är utmärkande för våra utsatta områden, det är just det här som är kopplat till den socioekonomiska bilden av ett område, med trångboddhet. Ungdomarna och de unga vuxna använder det offentliga rummet som ett vardagsrum och där rekryteras de här unga personerna in som är lite mer sårbara. Det rekryteras även på skolor, på fritiden, i många olika situationer. Så det är mer den fysiska rekryteringen som vi arbetar mot i de utsatta områdena.

Högre nivåer av otrygghet och lägre förtroende för polisen

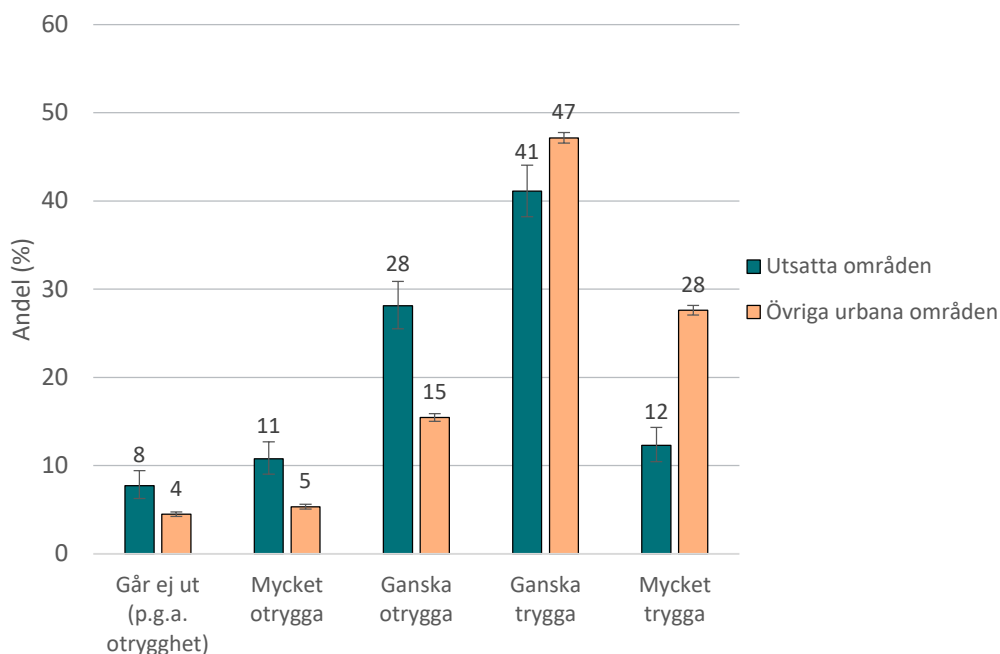
Problematiken med kriminell påverkan får också inverkan på livsmiljön för de människor som bor i utsatta områden. Det kan till exempel handla om människors upplevelser av trygghet och oro, utsatthet för brott och förtroende för rättsväsendet. För att beskriva det här redovisar vi i det här avsnittet resultat från en specialbeställning av den Nationella trygghetsundersökningen (NTU) från år 2025.

Underlaget redovisas för *utsatta områden* och för jämförelsegruppen *övriga urbana områden*.³⁸

Andelen otrygga är väsentligt större i utsatta områden

Den mest utmärkande skillnaden i NTU mellan områdesgrupperna avser upplevelsen av otrygghet. Det är en betydligt större andel som uppger att de är otrygga³⁹ vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet bland dem som bor i utsatta områden, cirka 47 procent jämfört med 25 procent i övriga urbana områden (se figur 2.1).

Figur 2.1. Trygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet (%), uppdelat på utsatta områden och övriga urbana områden, år 2025, med 95 % konfidensintervall.

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

³⁸ Kategorin "utsatta områden" utgörs av svarande från områden som Polismyndigheten bedömde som utsatta i sin lägesbild från år 2023. Kategorin "övriga urbana områden" utgörs av svarande från kommungrupp A och B enligt Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) kommungruppsindelning, exklusive de utsatta områdena. För en utförlig beskrivning av NTU och de två områdesgrupperna, se bilaga 1.

³⁹ Med "otrygg" avses svarsalternativen ganska otrygg och mycket otrygg samt undviker att gå ut på grund av otrygghet.

Kvinnor och mäns otrygghet ser olika ut

Eftersom det underlag från NTU som redovisas här utgår från ett relativt litet antal svarande⁴⁰ görs ingen uppdelning på kön. I resultaten från NTU i det nationella urvalet 2025 var dock andelen kvinnor som uppgav att de var otrygga vid utevistelse sent på kvällen betydligt större än andelen män, 32 respektive 18 procent (Brå 2025b). Det finns inga skäl att tro att det här mönstret ser annorlunda ut i utsatta områden.

Tidigare Brå-studier av utsatta områden⁴¹ som undersökt NTU-data fram till år 2017 har funnit samma typ av könsskillnad i otrygghet (Brå 2018a, 2018b). I en av studierna betonas även att det finns en påtaglig frånvaro av kvinnor i det offentliga rummet i utsatta områden, vilket lyfts fram som en aspekt som riskerar att ytterligare förstärka skillnaderna i otrygghet mellan män och kvinnor i utsatta områden (Brå 2018a).

Lägre förtroende för polisen och rättsväsendet i utsatta områden

Polismyndigheten lyfter tystnadskultur och en lägre benägenhet att delta i rättsprocessen som faktorer som utmärker de utsatta områdena, vilket de menar kan grunda sig i både rädsla för repressalier från kriminella aktörer och på ett lägre förtroende för polisen och andra myndigheter (Polismyndigheten 2023a, se även Brå 2019). I underlaget från NTU undersöks förtroendet för dels rättsväsendet som helhet, dels polisen specifikt. Resultaten från 2025 års undersökning redovisas i tabell 2.1 och i linje med Polismyndighetens antagande är andelen med mycket eller ganska stort förtroende genomgående mindre i utsatta områden än i övriga urbana områden. Skillnaderna i förtroende mellan områdesgrupperna är dock betydligt mindre jämfört med skillnaderna i upplevelsen av otrygghet. Skillnaden mellan områdesgrupperna är störst när det gäller förtroendet för rättsväsendet som helhet och förtroendet för att polisen hanterar brottsmisstänkta på ett rättvist sätt.

Tabell 2.1. Andel med mycket eller ganska stort förtroende för rättsväsendet respektive polisen, uppdelat på utsatta områden och övriga urbana områden, år 2025, med 95 % konfidensintervall.

Andel (%) med mycket/ganska stort förtroende för...	Utsatta områden	Övriga urbana områden
Rättsväsendet som helhet	39,7 % (36,9 %–42,5 %)	55,2 % (54,6 %–55,7 %)
Polisens sätt att bedriva sitt arbete	52,0 % (49,1 %–54,8 %)	62,4 % (61,8 %–63,0 %)
Att polisen hanterar brottsmisstänkta på ett rättvist sätt	42,4 % (39,6 %–45,2 %)	55,6 % (55,0 %–56,2 %)

⁴⁰ Antalet svarande i de utsatta områdena var 1 556 personer, se bilaga 1.

⁴¹ Observera att i Brå 2018b användes en bredare definition av utsatta områden än Polismyndighetens, vars definition den här rapporten utgår från.

Andel (%) med mycket/ganska stort förtroende för...	Utsatta områden	Övriga urbana områden
Att polisen hanterar brottsutsatta på ett bra sätt	41,4 % (38,6 %–44,3 %)	49,6 % (49,1 %–50,2 %)

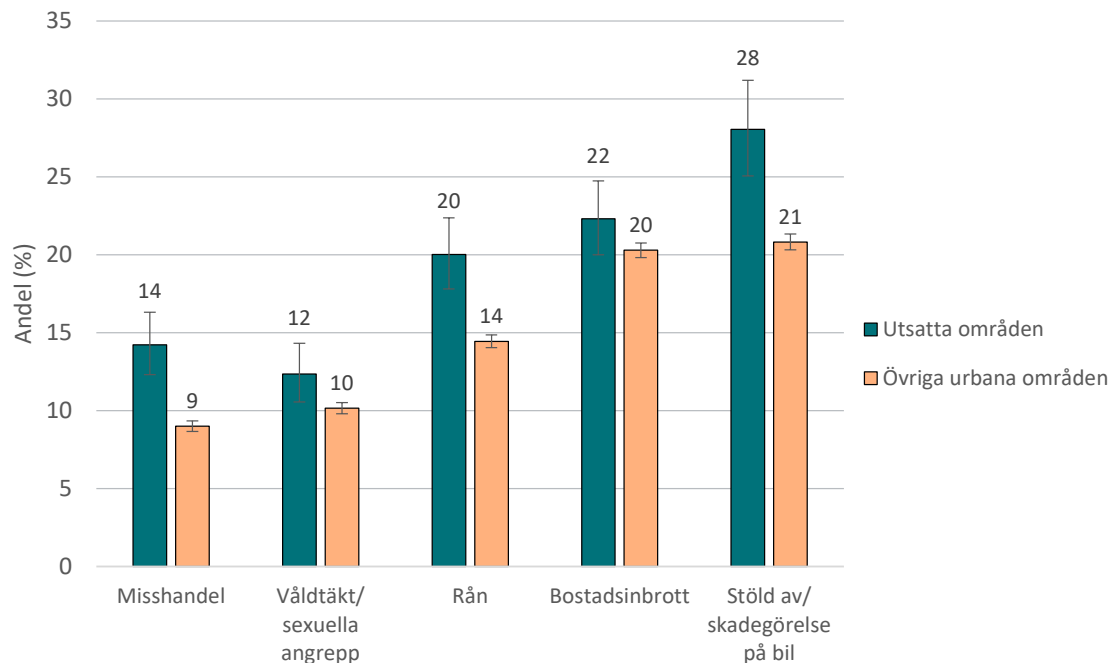
Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

Små skillnader mellan områdesgrupperna i oro och utsatthet för brott

I figur 2.2 redovisas den skattade oron för att utsättas för fem olika typer av brott, uppdelat på de två områdesgrupperna. Andelen som oroar sig mycket eller ganska ofta är större i utsatta områden än i övriga urbana områden för samtliga brottstyper⁴². Skillnaderna mellan områdesgrupperna är statistiskt säkerställda för alla brottstyper utom bostadsinbrott. Skillnaderna är dock ganska små. Störst skillnader gäller oron att utsättas för rån och för stöld av eller skadegörelse på bil.

⁴² Brotstyper är ett begrepp som används i Nationella trygghetsundersökningen (NTU) och är inte detsamma som brott i brottsbalkens mening. För en mer utförlig beskrivning, se bilaga 1.

Figur 2.2. Andel (%) som oroar sig mycket eller ganska ofta för att utsättas för respektive brottstyp, uppdelat på utsatta områden och övriga urbana områden, år 2025, med 95 % konfidensintervall.

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

När det gäller utsatthet för brott var det i 2025 års undersökning cirka 22 procent i utsatta områden och cirka 21 procent i övriga urbana områden som uppgav att de utsattes för något brott mot person⁴³ under det föregående året. När det gäller brott mot hushåll⁴⁴ var motsvarande siffror cirka 14 procent i utsatta områden och cirka 12 procent i övriga urbana områden. Skillnaderna i andelarna mellan områdesgrupperna var dock inte statistiskt säkerställda för någon av de två kategorierna.

Men flera brottstyper som kännetecknar utsatta områden täcks inte in

Frågorna som ställs i NTU om brottsutsatthet undersöker bara några typer av brott. Men i Polismyndighetens (2025b) definition av ett utsatt område ingår till exempel förekomsten av utpressning, övergrepp i rättsak och våldshandlingar som riskerar att skada tredje man, det vill säga brott och brottstyper som inte undersöks i NTU. Även bilbränder och öppen narkotikahandel är mer vanligt förekommande i utsatta områden

⁴³ Brotts mot person inkluderar enligt NTU: kort-/kreditbedrägeri, försäljningsbedrägeri, fickstöld, personrån, sexualbrott, misshandel, hot och nätkränkning.

⁴⁴ Brotts mot hushåll inkluderar enligt NTU: bostadsinbrott, bilstöld, stöld ur eller från fordon och cykelstöld.

(Polismyndigheten 2025b). Antalet skjutningar i förhållande till befolkningmängden är också betydligt högre i utsatta områden än i andra områden, vilket framgår av både Polismyndighetens (2025b) lägesbild och en studie från Brå (2025c). I Brås (2025c) studie beskrivs även att risken för sprängningar är betydligt högre i områden som är socialt utsatta eller som har större problem med sociala och fysiska ordningsstörningar⁴⁵. Områden som uppvisade flera av dessa riskfaktorer överlappade i många fall med de områden som Polismyndigheten kategoriserat som utsatta (Brå 2025c). Det finns alltså skillnader i brottsutsatthet mellan områdesgrupperna som inte återspeglas i resultaten från NTU.

Det här gäller även den upplevda oron att utsättas för dessa brottstyper. Till exempel visade en undersökning från Brå (2025d) bland föräldrar i Stockholm, Malmö och Göteborg att det var en större andel som oroade sig för att en skjutning eller sprängning skulle inträffa i det egna bostadsområdet i områden med socioekonomiska utmaningar, jämfört med i områden med goda socioekonomiska förutsättningar. När det gäller skjutningar var andelen som var oroliga i stor utsträckning mer än dubbelt så stor i dessa områden (43 % jämfört med 19 %).

Stort bortfall kan leda till att nivåerna över- eller underskattas

Visst bortfall i NTU antas vara systematiskt snarare än slumpmässigt, så att personer med en mer ordnad livssituation besvarar NTU i högre utsträckning (Brå 2024a). En tidigare rapport från Brå (2018a) som undersökte relationen till rättsväsendet i utsatta områden framhöll att det här troligtvis är ett synnerligen stort problem i utsatta områden, där svarsfrekvensen också ofta är särskilt låg. Det är rimligt att anta att samma sak gäller även för de resultat som redovisas i den här rapporten. Det kan innebära att nivåerna av brottsutsatthet och otrygghet underskattas och att förtroendet överskattas. Om det dessutom är särskilt svårt i utsatta områden att nå de med en mindre ordnad livssituation kan skillnaderna mellan utsatta områden och övriga urbana områden också underskattas.

Skilda förutsättningar även mellan utsatta områden

Som framgår i kapitel 1 använder vi i den här rapporten begreppet ”utsatta områden” som ett gemensamt begrepp för samtliga områden i Polismyndighetens kartläggning, men förutsättningarna för polisens arbete påverkas givetvis av den lokala problembilden i dessa områden. Till exempel är både förutsättningarna för arbetet och polisens prioriteringar annorlunda i ett särskilt utsatt område jämfört med i ett utsatt område. Men även mellan områden som är klassade i samma kategori kan det finnas

⁴⁵ Med sociala ordningsstörningar avses exempelvis personer som bråkar eller stör, och fysiska ordningsstörningar handlar till exempel om klotter. Se Brå 2025c för en detaljerad beskrivning av indexen som utgör respektive variabel i studien.

betydelsefulla skillnader. Det kan till exempel handla om att vissa områden präglas av en större socioekonomisk utsatthet eller är mer etniskt segregerade än andra områden. Av Brås intervjuer och fältobservationer blir det tydligt att arbetet dessutom påverkas av faktorer såsom det utsatta områdets geografiska storlek, närhet till andra utsatta områden, antal utsatta områden i lokalpolisområdet samt antal kommuner eller stadsdelar som ingår i lokalpolisområdet.

Flera faktorer som påverkar hur polisen behöver arbeta

Även om utsatta områden inte är en homogen grupp så framgår av det här kapitlet flera gemensamma förhållanden som påverkar förutsättningarna för polisens brottsförebyggande arbete. Utmaningarna med tystnadskultur och ett generellt sett lägre förtroende för både polisen och rättsväsendet som helhet ställer högre krav på polisens förtroendeskapande arbete och förmåga att bemöta såväl allmänhet som misstänkta och brottsutsatta på ett bra och respektfullt sätt. Genom att arbeta på det sättet kan polisens legitimitet öka och boende kan bli mer villiga att samarbeta med och dela information till polisen (Sunshine och Taylor 2003).

Tillgången till information är i sin tur avgörande både för polisens förmåga att arbeta problemorienterat (Eck och Spelman 1987) och för att på kortare sikt kunna förhindra och avvärja redan förestående brottslighet. Det senare är av särskild betydelse när det gäller den grova våldsbrottsligheten som ofta kännetecknar de lokalt förankrade kriminella nätverken.

Den påtagligt högre otryggheten i utsatta områden innebär dels att polisen kan behöva arbeta mer med trygghetsskapande närvaro, dels att det kan finnas behov av olika former av situationella åtgärder för att komma till rätta med platser som upplevs som otrygga. Något som både förutsätter en välfungerande samverkan med bland annat kommun och fastighetsägare och förmåga att analysera orsakerna till problemen på de aktuella platserna.

En annan utmärkande problematik är risken för att barn och unga fostras in i kriminalitet av kriminellt aktiva personer i boendemiljön (Brå 2023b). Det här är inget polisen kan lösa på egen hand, men de spelar en viktig roll i att identifiera och arbeta relationsskapande mot barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att rekryteras. Det förutsätter både en hög lokal närvaro och goda kontaktvägar mot andra lokala aktörer, främst socialtjänst och skola.

Samtidigt går det att se en positiv utveckling över tid när det gäller förekomsten av angrepp mot polisen och social oro och upplopp, och få områden befinner sig i dag i fasmodellens första fas (Polismyndigheten 2025b). Det innebär att det har blivit lättare för såväl polisen som andra lokala aktörer att verka och vara närvarande i de här

områdena i dag. Det gör också att arbetet i större utsträckning kan riktas mot även mer dolda kriminella strukturer, som den ekonomiska brottsligheten. Något som dock inte betyder att polisen ska släppa arbetet med att stärka och bibehålla förtroendet bland de boende (Polismyndigheten 2025b).

Med utgångspunkt i de här förhållandena kommer vi i nästa kapitel beskriva hur polisens praktiska brottsförebyggande arbete ser ut i de utsatta områden som omfattas av studien.

3. Polisens praktiska arbete

I det här kapitlet beskriver vi hur polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden ser ut i praktiken (frågeställning 2). Fokus ligger på arbetet inom fyra tematiska områden som presenteras i varsitt avsnitt:

- Förebyggande arbete mot kriminella nätverk
- Arbete mot nyrekrytering av barn och unga
- Kontakt- och förtroendeskapande arbete
- Förebyggande åtgärder i den fysiska miljön

Avsnitten är delvis överlappande eftersom vissa arbetssätt förekommer inom fler än ett tematiskt område. Polisen i utsatta områden arbetar även brottsförebyggande inom andra områden, bland annat mot brott i nära relation och trafikbrottslighet. Vi har dock valt att avgränsa redovisningen till det brottsförebyggande arbete som riktas mot den problematik och de förhållanden som särskilt utmärker de utsatta områdena och som därför också har varit mest framträdande i våra intervjuer och fältobservationer av polisens arbete.

Kapitlet ska främst läsas som en inventering av förekommande arbetssätt och metoder i de utsatta områden som ingår i studien. I den mån det är möjligt utifrån materialet beskriver vi även i vilken utsträckning olika arbetssätt används och hur verksamma de kan anses vara utifrån ett brottsförebyggande perspektiv. Det har dock inte varit möjligt att ge en heltäckande och exakt bild av omfattningen och de möjliga effekterna av de olika arbetssätten. Det går däremot att se att vissa arbetssätt generellt sett används och prioriteras högre än andra, något som vi kommer problematisera ytterligare i kapitel 4.

Kapitlet bygger på Brås intervjuer, fältobservationer av polisens arbete och inhämtad dokumentation från lokalpolisområdena, såsom samverkansöverenskommelser med kommunerna. Som stöd i beskrivningarna och analysen används även resultaten från Brås kommunpolisenkät år 2025 och tidigare forskning och granskningar.

Förebyggande arbete mot kriminella nätverk

Som beskrivs i kapitel 2 präglas den lokala problembilden i utsatta områden av kriminella nätverk med en lokal förankring i områdena. Förebyggande arbete riktat mot individer, grupperingar och platser med koppling till kriminella nätverk är också den tydligaste operativa inriktningen för det planlagda arbetet i de lokalpolisområden som ingår i studien. Den operativa inriktningen styr i sin tur framför allt det brottsförebyggande arbete som ingripandepoliserna ska utföra mellan larmen. Även

områdespolisgrupperna utgår till viss del från den operativa inriktningen, men de har vanligtvis även en egen planering (läs mer om det i de efterföljande avsnitten).

I det här avsnittet redovisar vi arbetet mot prioriterade platser och prioriterade personer med koppling till kriminella nätverk. Vi beskriver även det förebyggande arbetet mot kriminell ekonomi och hur polisen använder sig av och uppfattar några av de nya verktyg som har tillkommit i arbetet mot den kriminella miljön.

Hot spot-arbete på prioriterade platser

I lokalpolisområdenas operativa inriktningar finns vanligtvis en eller flera prioriterade platser (hot spots) i de utsatta områdena. De prioriterade platserna kan variera i sin geografiska storlek men det rör sig främst om områden där det förekommer narkotikahandel och där kriminella grupperingar och individer uppehåller sig.⁴⁶ Det leder i sin tur till att det även finns en risk för nyrekrytering av barn och unga på platserna.

Så kallat hot spot-arbete på de prioriterade platserna är ett vanligt förekommande arbetssätt i Brås intervjuer och fältobservationer. Det syftar främst till att störa ut den brottsliga verksamheten på platserna genom att styra polisiära resurser dit, exempelvis genom riktad patrullering (se till exempel Weisburd och Eck 2004).⁴⁷ Forskningen ger främst stöd för att patrullering till fots kan bidra till minskad brottslighet och ökad trygghet på brottsutsatta platser (Brå 2014, Doyle m.fl. 2015, Ratcliffe m.fl. 2011, Sarnecki 2019), men det är enligt Brås fältobservationer vanligare att platserna patrulleras i bil.

Utöver patrullering är det i samband med Brås fältobservationer också relativt vanligt att områdespoliserna genomför trapphus- och källarsök i anslutning till platserna, där man genomsöker fastigheter efter vapen eller andra farliga föremål och narkotika, ibland tillsammans med hundförare och narkotikahundar.⁴⁸

Parallellt med de prioriterade platserna arbetar den yttre personalen enligt Brås material också i större utsträckning än tidigare med tillsynsadresser, det vill säga adresser där det bor kriminella aktörer eller anhöriga till dessa som har en hotbild riktad mot sig. Tillsynerna syftar främst till att förhindra och avvärja grova våldsbrott

⁴⁶ Det finns även platser som prioriteras av andra skäl, till exempel på grund av missbruksproblematik.

⁴⁷ Enligt forskningen har hot spot-arbete relativt god evidens när det gäller att förebygga brottslighet kopplad till kriminella nätverk (Braga m.fl. 2019, Vetenskapsrådet 2025).

⁴⁸ Polisens möjligheter att genomsöka trapphus och källare har utökats genom de nya reglerna om husrannsakan för att söka efter vapen och andra farliga föremål som infördes i december 2021 (prop. 2020/21:216). De nya reglerna innebär att polisen i brottsförebyggande syfte får söka efter vapen och andra farliga föremål i gemensamma utrymmen i eller i anslutning till flerbostadshus, som till exempel trappuppgångar, tvättstugor och soprum.

genom att polisen syns på platserna. Under Brås fältobservationer är det exempelvis mer vanligt förekommande att ingripandepoliserna mellan larmen åker förbi tillsynsadresser i bil än att de fotpatrullerar på prioriterade platser. Detta trots att flera poliser i studien upplever att det sällan har någon större brottsförebyggande effekt, eftersom det inte upplevs som tillräckligt avskräckande när polisen inte har möjlighet att hålla en konstant bevakning.

Utökad kamerabevakning underlättar arbetet mot prioriterade platser

Sedan 2017 har polisens kamerabevakning utökats kraftigt (läs mer i avsnittet Förebyggande åtgärder i den fysiska miljön) och i arbetet mot de kriminella nätverken beskriver poliserna kamerorna som ett verktyg som hjälper dem att hålla uppsikt i områden även när de inte har möjlighet att befinna sig där fysiskt. Det är av stor betydelse i det operativa arbetet eftersom det gör det lättare att styra resurser till de platser där de behövs, exempelvis där polisen kan se att kriminella grupperingar eller individer uppehåller sig. I praktiken kan det handla om att poliserna går in i kamerorna från mobilen och tittar på hur det för tillfället ser ut på en prioriterad plats. Det kan också handla om att operatörer som bevakar kameror i realtid på någon av polisens kamerabevakningscentraler (KBC)⁴⁹ kan göra iakttagelser och på så sätt styra de yttre resurserna till rätt platser. En gruppchef inom områdespolisverksamheten beskriver:

Min personal använder den [kamerabevakningen] regelbundet, ibland sitter vi här inne i lunchrummet och så har vi kamerorna i [utsatt område] uppe på en platta på bordet. Ett sätt att styra resurserna – var ska vi vara någonstans. Det ger oss en uppfattning om läget.

Prioriterade personer och person- och fordonskontroller

Utöver prioriterade platser och tillsynsadresser innehåller de operativa inriktningarna även prioriterade personer. Det handlar främst om individer som redan befinner sig i eller ligger i riskzon för att rekryteras till nätverksmiljön, och som därmed ofta uppehåller sig på de prioriterade platserna. Både intervjuade och observerade poliser poängterar att det ”ska vara jobbigt att vara kriminell” i deras område och det är därför vanligt att polisen stoppar och kontrollerar både personer och fordon som är prioriterade.⁵⁰ Den här typen av kontroller utförs enligt Brås material främst av ingripandepoliser och ingripandespanare (NIGS).

⁴⁹ Kamerabevakningscentralerna (KBC) är placerade på regionnivå och bistår respektive polisregion med kamerabevakning och analys av kameramaterial.

⁵⁰ I Brå 2026b framgår att person- och fordonskontroller sker något frekventare i utsatta områden än i landet i stort.

Personkontrollerna innefattar främst kroppsvisitationer⁵¹ och identitetskontroller⁵². Kroppsvisitationerna syftar framför allt till att möjliggöra lagföring för innehav av narkotika eller vapen och andra farliga föremål, medan identitetskontrollerna är ett sätt för polisen att få information om nya individer som uppehåller sig i deras område. Framför allt är poliserna under Brås fältobservationer uppmärksamma på barn och ungdomar som inte är kända i området sedan tidigare och som uppehåller sig tillsammans med personer eller i miljöer som innebär risk för rekrytering till kriminalitet. Förutom lagföring kan personkontrollerna resultera i underrättelseuppslag och orosanmälningar till socialtjänsten (19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400)).

Fordonskontroller⁵³ innebär att polisen stoppar och kontrollerar förare och fordon som bedöms som intressanta. Det kan till exempel handla om att den registrerade ägaren till fordonet finns i polisens spaningsregister eller att föraren ser ut att vara någon annan än den registrerade ägaren. Vid Brås fältobservationer är det vanligt förekommande att poliserna söker på information om bilar när de patrullerar i trafiken och det genomförs också flertalet fordonsstopp. Vanligtvis görs en nykterhetskontroll i samband med fordonsstoppet och vid misstanke om att det finns vapen eller andra farliga föremål i fordonet genomförs även en husrannsakan av det.⁵⁴

Viktigt med ett respektfullt bemötande i samband med kontroller

Samtidigt som det beskrivs som angeläget att ”ligga på” de individer som polisen vet eller misstänker är involverade i kriminalitet visar tidigare studier att upprepade polisiära kontroller kan upplevas som diskriminerande och att ett alltför repressivt arbete riskerar att spilla över på laglydiga invånares förtroende för polisen i utsatta områden (Brå 2018a, 2023c).

Flera intervjupersoner och observerade poliser framhåller därför betydelsen av ett respektfullt bemötande, både generellt men särskilt i samband med personkontroller och andra ingripande åtgärder. I två av lokalpolisområdena där Brå genomfört fördjupade intervjuer och fältobservationer har polisen under de senaste åren också börjat arbeta mer aktivt och medvetet utifrån processuell rättvisa. Det innefattar i

⁵¹ Polisens rätt att genomföra kroppsvisitation regleras i 19 § polislagen (1984:387) och 28 kap. 11 § rättegångsbalken (1942:740).

⁵² Det finns dock inte någon uttrycklig bestämmelse som ger en polis en generell befogenhet att kräva att en person identifierar sig. Däremot har polisen rätt att kräva identifikation i vissa fall som anges i lag, exempelvis vid trafikkontroll (3 kap. 15 § körkortslagen (1998:488)), inre utlänningskontroll (9 kap. 9 § utlänningslagen (2005:716)) och när det finns anledning att anta att personen är efterspanad eller efterlyst (14 § polislagen (1984:387)).

⁵³ Polisens rätt att stanna fordon regleras i 22 § polislagen (1984:387).

⁵⁴ Polisens rätt att genomföra husrannsakan i fordon eller annat transportmedel regleras i 20 a § polislagen (1984:387).

relation till kontroller bland annat att polisen säkerställer att kontrollen är väl underbyggd, att de förklarar för personen i fråga varför de gör kontrollen och att den genomförs på ett respektfullt sätt (Brå 2023c).⁵⁵ Ett respektfullt bemötande beskrivs av poliser i studien kunna minska risken för negativ ryktesspridning som skadar det allmänna förtroendet för polisen. En områdespolis uttrycker exempelvis att ”rykten går snabbt och blir tusen gånger värre om man inte förklarar” och en gruppchef inom ingripandeverksamheten beskriver hur polisens bemötande påverkar förutsättningarna för det långsiktiga brottsförebyggande arbetet:

Processuell rättvisa jobbar vi stenhårt med [...] Ska vi underlätta för nästkommande kollegor måste vi jobba med bemötande. Det kan väldigt fort bli väldigt svårt att jobba brottsförebyggande om vi hamnar i dåliga sitsar. Det kom ibland vissa [inlånade] poliser som tyckte att vi var alldeles för mjuka – ”i vårt område slänger vi folk i backen och de vet vad som gäller” osv. Det är väldigt lätt att ha massa åsikter om hur man ska göra, men att gå i samma område varje dag och slänga samma personer i backen hela tiden? Man måste ju ha förståelsen för varför vi ska göra saker.

Områdespoliserna arbetar relationsskapande mot prioriterade personer

Områdespoliserna har ett särskilt uppdrag att arbeta kontakt- och förtroendeskapande, vilket även omfattar att bygga och upprätthålla relationer med individer som redan befinner sig i en kriminell kontext. Det framgår av Brås intervjuer och fältobservationer att områdespoliserna därför ofta har en god personkännedom och förmåga att avgöra när det finns skäl till mer ingripande åtgärder mot en viss individ och när det är bättre att fokusera på det relationsskapande arbetet. En områdespolis beskriver det exempelvis som en framgångsfaktor att inte i onödan ”nypa” på de unga kriminella i området, utan i stället främst fokusera på att bygga relationer. Det relationsskapande arbetet upplevs som centralt både för att kunna motivera individer till att bryta en kriminell livsstil⁵⁶ och för att underlätta polisens informationsinhämtning:

Vi kommer ingenstans utan information och information får man av kontakter, av att bygga relationer. Det är nyckeln till det mesta. Relationer med kriminella element på ett eller annat sätt. Vi förstår mer om saker som händer om man har relationer till en

⁵⁵ I den här studien har Brå inte observerat tillräckligt många person- och fordonskontroller för att kunna göra en sammanvägd bedömning av polisens bemötande och hur väl underbyggda kontrollerna är. Läs i stället mer om det i rapporten Polisens arbete med profilering och likabehandling - med fokus på diskriminerande etnisk profilering (Brå 2023c).

⁵⁶ Lokalpolisområdena är också tillsammans med andra myndigheter vanligtvis involverade i arbete med avhopp från organiserad brottslighet (avhoppverksamhet). I ett mindre antal lokalpolisområden arbetar man även enligt metoden Group Violence Intervention (GVI) i syfte att förebygga grovt våld i kriminella miljöer (se Brå 2025e).

människa, till exempel ”nu gör han så här, det har han aldrig gjort tidigare”. (Gruppchef områdespolisverksamheten)

Samtidigt beskriver flera intervjuade och observerade poliser att skillnader i synen på bemötande är något som kan leda till utmaningar i samarbetet mellan områdespoliser och ingripandepoliser (läs mer om det här i kapitel 4).

Stort genomslag för de preventiva vistelseförbuden

I arbetet mot individer med koppling till nätverksmiljön kan polisen sedan februari 2024 använda sig av preventiva vistelseförbud. Lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud ger polisen möjlighet att förbjuda personer att vistas inom ett avgränsat område om personen i fråga medvetet främjar brottslighet som allvarligt kan skada tryggheten eller där det finns risk för användning av skjutvapen eller sprängämnen. Åklagare fattar beslut om vistelseförbud efter ansökan från polisen och besluten gäller för högst sex månader i taget. Den som bryter mot ett vistelseförbud kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Nästan alla lokalpolisområden som ingår i studien har använt vistelseförbud och förbudsområdena avser främst hela eller delar av de utsatta områdena.⁵⁷ De poliser som Brå har pratat med är över lag nöjda med förbuden och beskriver flera positiva effekter. Framför allt uppfattar man att vistelseförbuden har bidragit till att minska narkotikabrottsligheten inom förbudsområdena, något som även framgår av den effektutvärdering av vistelseförbuden som genomförts i Polisregion Stockholm (Polismyndigheten 2025f). Förbuden upplevs även ha lett till ökad trygghet för boende och näringsidkare och många ser dem också som ett bra verktyg i arbetet mot nyrekrytering. Poliserna menar att det är lättare att nå fram till barn och ungdomar i riskzon för rekrytering när de äldre och mer tongivande kriminella individerna inte finns i området.

Samtidigt beskriver många en förflyttningseffekt, vilket även några av remissinstanserna lyfte som en farhåga (prop. 2023/24:57, s. 21). I kombination med den utökade kamerabevakningen i centrummiljöer har förbuden bland annat lett till att narkotikahandeln flyttat till bostadsområden och trapphus (se även Polismyndigheten 2026a). Förbudspersonerna börjar också röra sig i nya geografiska områden, något som kan innebära utmaningar för polisen som annars brukar ha en god lägesbild över var personerna vanligtvis uppehåller sig. Förbuden är därmed inte en lösning i sig, men de gör det jobbigt för förbudspersonerna och ses som ett av flera verktyg för att försvåra

⁵⁷ Nationellt meddelades totalt 154 preventiva vistelseförbud under år 2024 och 108 under år 2025 (Polismyndigheten 2026a).

deras kriminella verksamhet. En gruppchef inom områdespolisverksamheten beskriver:

Vistelseförbuden har gett en lugnande effekt, skapat ett andningshål för boende och området som sådant, men man flyttar problemet någon annanstans. Men för det enskilda området finns en vinning i det, har gett effekt faktiskt. De som får förbudet tycker det är ganska jobbigt, det är ju deras hemmaplan som de inte får vara på.

Skilda uppfattningar om nyttan med säkerhetszoner

Sedan april 2024 har polisen också möjlighet att införa säkerhetszoner, även kallat visitationszoner. En säkerhetszon kan införas i ett område där risken för en sprängning eller skjutning bedöms vara påtaglig och det ger polisen befogenhet att inom zonen genomföra kroppsvisitation och husrannsakan i transportmedel utan någon konkret brottsmisstanke. Tillståndet för en säkerhetszon gäller i två veckor åt gången och kan därefter förlängas.⁵⁸

Jämfört med de preventiva vistelseförbuden är poliserna i studien mer tveksamt inställda till att använda säkerhetszoner, något som även återspeglas i att lagstiftningen hittills har använts i relativt begränsad utsträckning.⁵⁹ De flesta anser att polisen redan har tillräckligt lagstöd för att genomföra nödvändiga visitationer och husrannsakingar och flera uttrycker också en farhåga om att zonerna ska få en negativ inverkan på förtroendet för polisen i de utsatta områdena (se även Brå 2023c). En kommunpolis beskriver till exempel hur en särskild informationsinsats fick genomföras för att dämpa oron i samband med att lagstiftningen om säkerhetszoner trädde i kraft:

Till exempel gick det rykten om att [utsatt område] skulle vara en säkerhetszon när den lagen kom, att polisen hade rätt att göra husrannsakan och ta allt guld man hade om man inte hade kvitto på det. Då fångade vi upp det i ett samverkansforum och så fick vi ha en informationsinsats med tolkar och förklarade vad lagen innebar.

Samtidigt beskriver intervjupersoner från lokalpolisområden som har genomfört säkerhetszoner att de inte har upplevt någon tydligt negativ påverkan på det allmänna förtroendet för polisen. Även om säkerhetszonen enligt dem inte har inneburit någon betydande skillnad när det gäller möjligheterna att visitera upplevs den ha signalerat att polisen tar situationen i området på allvar och även medfört en tillfällig ökning av synliga fotpatrullerande poliser:

⁵⁸ Säkerhetszoner regleras i 22 a – 22 f § polislagen (1984:387).

⁵⁹ Sedan lagstiftningen trädde i kraft har totalt fem säkerhetszoner fördelat på fyra lokalpolisområden genomförts. Samtliga fem säkerhetszoner omfattade hela eller delar av utsatta områden (Polismyndigheten 2026b).

Jag tycker nog att jobbet vi kunde göra där med säkerhetszonen kan vi göra ändå, det behövs ingen säkerhetszon. De som vi vill visitera kan vi jobba upp en misstanke för ändå, vi visiterar inte vem som helst. Men det har blivit synergieffekter – medborgaren fick se fler poliser, vi ska ut och gå och inte bara åka bil, det var uppskattat av medborgarna. Vi kan försöka jobba på det sättet även utan en säkerhetszon. (Områdespolis)

Förebyggande arbete mot kriminell ekonomi

Medan viss brottslighet som förknippas med utsatta områden är direkt synlig, som öppen narkotikaförsäljning och hot och våld i offentlig miljö, förekommer som redovisas i kapitel 2 även en dold kriminell ekonomi i form av bland annat penningtvätt, arbetslivskriminalitet och välfärdsbrottslighet. Det framgår dock av Brås intervjuer och fältobservationer att lokalpolisområdena ännu inte har kommit lika långt i arbetet mot den kriminella ekonomin som mot den mer synliga narkotika- och våldsbrottsligheten. Enligt Brås material varierar kunskapsnivån mellan olika lokalpolisområden och det finns även lokala variationer när det gäller hur väl samarbetet med andra myndigheter och delar av polisorganisationen fungerar, något som ofta är en förutsättning för att komma åt problematiken. Två kommunpolisbeskrivningar utmaningarna så här:

Om vi har kapacitet att jobba mot kriminell ekonomi? Ja och nej. Den största utmaningen är att få våra kollegor att förstå hur det här hänger ihop med våldet i utsatta områden, vi ska fortsätta jaga narkotika och våld men vi måste se det här också. Medan alla kollegor skulle kunna skriva en gärningsbeskrivning om misshandel eller ett ringa narkotikabrott i sömnen så skulle de nog få lite stresspåslag om de ska skriva en om penningtvätt, man är inte så van vid det.

Till exempel [lokal affärsverksamhet] som vi har nu, där går det jättemycket pengar igenom men det är inget som vi på lokalpolisområdesnivå kan komma åt. Vi måste samarbeta med Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket men där känner jag ett jättesvårt motstånd, vi vet inte ens hur vi ska nå fram till dem. Vi försöker via alla möjliga kanaler, men det går inte fram. Där hade det regionala underrättelsecentret kunnat hjälpa men de lyser med sin frånvaro.

Det förebyggande arbete mot kriminell ekonomi som bedrivs på lokal nivå omfattar främst olika former av mer tillfällig myndighetssamverkan, exempelvis myndighetsgemensamma arbetsplatsinspektioner för att upptäcka oegentligheter och insatser tillsammans med Kronofogden för att utmäta egendom från kriminella. Den här typen av insatser genomförs mer eller mindre regelbundet i de flesta lokalpolisområden som ingår i studien. I ett par lokalpolisområden samarbetar polisen

även med försäkringsbolag för att förebygga försäkringsbedrägerier kopplade till bilbränder och det finns i materialet även exempel på samverkan med lokala fastighetsbolag för att upptäcka svartuthyrning och folkbokföringsbrott. Därutöver genomför polisen i de flesta lokalpolisområdena även egna arbetsplatsinspektioner och tillsyn av lokala affärsverksamheter.

Främst områdespoliserna arbetar i viss utsträckning även kontaktskapande gentemot lokala näringsidkare, såsom butiks- och restaurangägare. Dels för att få information och öka deras anmälningsbenägenhet, dels för att stärka deras egen förmåga att arbeta förebyggande mot exempelvis bedrägerier. Det här är dock något som ofta blir nedprioriterat i förhållande till mer händelsestyrda åtgärder (läs mer om den här problematiken i avsnittet Kontakt- och förtroendeskapaende arbete) och det finns enligt Brås material också lokala variationer när det gäller hur god kontakt polisen har med näringsidkarna i de utsatta områdena. Flera intervjupersoner beskriver också att det är svårt att bygga förtroendefulla relationer och få information från näringsidkare i de utsatta områdena, främst på grund av att de själva ofta är utsatta för kriminell påverkan från de lokala nätverken (se även Polismyndigheten 2022e). Det kan både handla om att de inte vågar prata med polisen av rädsla för repressalier eller att de själva är mer eller mindre frivilligt inblandade i nätverkens brottslighet. Den här problematiken beskrivs som särskilt påtaglig i de områden som bedöms som särskilt utsatta. En områdespolis beskriver det så här:

[Det finns] vissa näringsidkare som gör rätt för sig men det finns andra som antingen är tvingade eller väljer att gå de kriminella till mötes i olika frågor. Vi har haft attacker i de här områdena med brandbomber, granater och sånt för att försöka pressa näringsidkare i olika frågor. Men återigen kopplat till tystnadskulturen, man vågar inte, man har kanske familjer att ta hänsyn till och vågar inte prata med oss. Det kan vara ganska hemska brott som de utsätts för, utpressningar, våldsbrott och hot om att skada anhöriga. [...] Områdespolisens roll är ju att finnas i området och vara det lokala ansiktet hos de här individerna. Men att gå från att vara tjejis och kallprata till att våga berätta hur saker egentligen är, det är ett stort steg för de flesta. Så vi får inte så jättemycket information från näringsidkarna.

Självständigt förverkande har börjat användas, men når inte alltid ända fram

Lagstiftningen om självständigt förverkande⁶⁰ trädde i kraft i november 2024 och innebär att polisen kan ta egendom i beslag och åklagaren begära förverkande även om egendomen inte kan kopplas till ett konkret brott eller brottsvinst. Det räcker att åklagare kan bevisa att det är klart mer sannolikt att egendom härrör från brottslig

⁶⁰ Självständigt förverkande regleras i lag (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

verksamhet än att så inte är fallet (prop. 2023/24:144 s. 265), det vill säga att egendomens värde inte står i proportion till personens legala tillgångar.

Intervjupersonerna är positiva till den nya lagstiftningen och framhåller ur ett förebyggande perspektiv värdet av att gå på de kriminellas status i form av dyra prylar, för att på så sätt göra den kriminella livsstilen mindre lockande. Samtidigt är det flera som uppfattar att både polis och åklagare fortfarande håller på att lära sig lagstiftningen och att det är vanligt att ärendena hävs av åklagare eller domstol och därmed inte når hela vägen fram till ett förverkande.

Arbete mot nyrekrytering av barn och unga

Ett av polisens mest prioriterade arbetsområden är att motverka att barn och unga hamnar i kriminalitet, vilket givet den problematik som beskrivs i kapitel 2 är särskilt angeläget i utsatta områden. Parallellt med det förebyggande arbetet mot kriminella individer och grupperingar är polisens arbete mot nyrekrytering av barn och unga till kriminella nätverk det som framträder tydligast i Brås intervjuer och fältobservationer. I det här avsnittet beskriver vi på ett övergripande plan hur det här arbetet ser ut.

Riktade insatser i samverkan med socialtjänst och skola

I arbetet med att förebygga att barn och unga hamnar i kriminalitet är polisen i utsatta områden delaktig i både riktade insatser mot barn och unga som är i direkt risk för kriminalitet eller redan begår kriminella handlingar, och i mer universella insatser med ett långsiktigt perspektiv. De riktade insatserna genomförs i stort sett alltid i samverkan med socialtjänst och skola.

Polisen är ofta den aktör som påträffar en ungdom i en olämplig miljö eller med personer som polisen vet har kriminella kopplingar, och därmed har de en viktig roll i att förmedla det vidare till socialtjänsten. Enligt socialtjänstlagen (2025:400) ska socialnämnden genom socialtjänsten dels arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga (18 kap. 4 §), dels särskilt uppmärksamma och erbjuda stöd och skydd till barn och unga som uppvisar tecken på en ogynnsam utveckling (18 kap. 5 §). Från polisens sida handlar det operativa arbetet därför till stor del om att skriva orosanmälningar (19 kap. 1 §) eller på annat sätt bistå socialtjänsten med information om barn och ungdomar som de bedömer har en förhöjd risk att hamna i kriminalitet. Flera intervjupersoner uttrycker att polisens arbete handlar om att inte ”släppa någon”, utan att direkt uppmärksamma och agera så fort en oro väcks. Förutom att löpande skriva orosanmälningar beskriver ett antal intervjupersoner att de även regelbundet sammanställer och lämnar över samlade underlag över all oro som de noterat för en enskild ungdom, vilket kan vara ett sätt att förmedla en helhetsbild till

socialtjänsten. En områdespolis beskriver arbetet tillsammans med socialtjänsten så här:

[Vi har] bra upparbetade kanaler med socialtjänsten, fältgruppen, vi vet vilka ingångar vi ska ha. Skriver otroligt mycket orosanmälningar och sätter ribban väldigt lågt för dem. Det tror jag är jätteviktigt, att det kommer in till sociala myndigheter som ska hantera den här ålderskategorin.

Det är dock inte alltid som polisen och socialtjänsten uppfattar riskfaktorer eller situationer på samma sätt, vilket framkommer i såväl Brås intervjuer och fältobservationer som i tidigare granskningar (Brå 2021, Riksrevisionen 2024). En intervjuperson uttrycker det som att man jobbar på att polisen och socialtjänsten ska "tala samma språk". För att skapa så bra förutsättningar som möjligt för samarbetet är tät kontakt och nära relationer avgörande, något som intervjupersonerna menar kan uppnås genom goda upparbetade kontaktvägar mot socialtjänsten. I Brås material finns lokala exempel på hur man har försökt uppnå detta, bland annat genom att områdespoliserna kan ta direktkontakt med socialtjänstens handläggare eller att en socialtjänsthandläggare regelbundet sitter i samma lokaler som polisen.⁶¹ I ett lokalpolisområde i studien upplever man en stor nytta av att ha en ungdomskoordinator som hanterar mycket av kontakten med socialtjänsten och beskriver att det både kan avlasta gruppchefer och medarbetare och underlätta för socialtjänsten som får en fast kontaktpunkt hos polisen.

Polisen är delaktig i flera samverkansforum om barn och unga

I stort sett alla lokalpolisområden i studien är delaktiga i ett eller flera samverkansforum när det gäller barn och unga som befinner sig i riskzon för kriminalitet eller redan begår kriminella handlingar, bland annat SSPF, SIG och Bob-råd.

Vanliga samverkansforum om barn och unga i risk för kriminalitet⁶²

SSPF står för skola, socialtjänst, polis och fritidsverksamhet och är en modell för samverkan runt barn och unga i risk för att hamna i kriminalitet eller missbruk.

SIG (sociala insatsgrupper) liknar SSPF men används framför allt för samverkan gällande personer med en högre risknivå. I SIG deltar alltid polis och socialtjänst, och utifrån ungdomens behov kan

⁶¹ Brå har tidigare lyft fram samlokalisering som ett sätt att underlätta polisens och socialtjänstens informationsdelning om ärenden som rör barn och unga (se Brå 2021, 2025f).

⁶² Läs mer om de olika samverkansforumen i Brå m.fl. 2024; Socialstyrelsen 2022a, 2022b.

även exempelvis barn- och ungdomspsykiatri (BUP), Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse (SiS) vara involverade.

Bob-råd (Barn och unga i organiserad brottslighet) inrättades år 2023 som en samverkansform på nationell, regional och lokal nivå i syfte att utveckla samverkansarbetet kring barn och unga som riskerar att involveras eller redan är involverade i organiserad brottslighet. De nationella och regionala råden är mer strategiskt inriktade medan de lokala fokuserar på konkreta åtgärder. I de lokala Bob-råden utgör Polismyndigheten och kommunen kärnan och andra aktörer involveras beroende på de lokala behoven.

Områdespoliserna har ett särskilt uppdrag att arbeta förebyggande mot att barn och unga hamnar i kriminalitet (Polismyndigheten 2024b) och enligt Brås intervjuer är det vanligtvis de som deltar i samverkansforumen. Polisernas medverkan kan handla om att lyfta ungdomar som de ser som aktuella för att erbjudas insatser inom SSPF eller SIG och att delta i möten med en ungdom och dennas vårdnadshavare tillsammans med de andra aktörerna. Det är däremot socialtjänstens ansvar att erbjuda stöd och behandling. De områdespoliser som deltar i forumen har även en viktig roll i att återkoppla till socialtjänsten när de träffar på en ungdom inom en insats, eftersom de ofta rör sig ute i miljöer där ungdomar befinner sig:

Det som jag tycker kanske är det mest verksamma är ju att områdespoliserna är ”på” när det gäller att söka upp och prata med ungdomarna, man träffar på dem ute och snackar med dem [...] Att man ständigt återkopplar till behandlarna om man har träffat på ungdomarna som har insatser, oavsett om det är ett positivt eller negativt möte. (Kommunpolis)

Mycket av den information om individer som polisen och andra aktörer hanterar är sekretessbelagd. I samverkansforum som SSPF eller SIG har det därför varit avgörande att ungdomen eller dennas vårdnadshavare lämnar samtycke till att informationen får delas mellan aktörerna. Ett antal av Brås intervjupersoner nämner sekretessen som ett hinder i samarbetet, framför allt med socialtjänsten, och den här problematiken har också lyfts fram i tidigare rapporter (Brå 2021, Riksrevisionen 2020). I december 2025 infördes dock en ny övergripande sekretessbrytande bestämmelse mellan myndigheter.⁶³ Det är möjligt att den här ändringen kommer att leda till att samarbetet underlättas framöver, men även befintliga sekretessbrytande bestämmelser mellan polisen och socialtjänsten har tidigare visat sig vara underutnyttjade (Brå 2021).

⁶³ Den nya sekretessbrytande bestämmelsen infördes i syfte att underlätta informationsdelningen mellan myndigheter för att bland annat förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet (SFS 2025:934).

Orossamtal och hembesök hos unga i riskzon

Ett annat arbetssätt som ett antal lokalpolisområden i den här studien arbetar med gentemot barn och ungdomar i riskzon är så kallade orossamtal, som ofta genomförs tillsammans med socialtjänsten. Det finns ingen nationell riktlinje eller vägledning i hur sådana ska utformas vilket gör att syftet med samtalen, målgruppen de riktas till och hur de genomförs kan variera (Gerell 2020b). Enligt Brås intervjuer och fältobservationer är dock det övergripande syftet med orossamtalen att göra föräldrar medvetna om att polisen och socialtjänsten har sett oroväckande tendenser hos deras barn och att kommunicera det direkt till dem.

I två av de lokalpolisområden som Brå genomfört fördjupade intervjuer och fältobservationer i genomför polisen av samma skäl också på egen hand mindre strukturerade typer av hembesök när de fått en misstanke om att ett barn börjat röra sig i fel kretsar eller på annat sätt involverats i kriminalitet. Ett första steg kan då vara att åka hem och prata med föräldrarna och beskriva på vilket sätt som polisen ser det här som oroväckande. En gruppchef inom områdespolisverksamheten beskriver det så här:

[...] att prata med föräldrarna i andra sammanhang än bara när man tagit någon för narkotika, att försöka involvera föräldrarna så tidigt som möjligt. Är det någon ung kille eller tjej där man får uppfattningen att de faktiskt står och håller utkik eller hänger med de här äldre killarna, då är det ju viktigt att föräldrarna får veta det så fort som möjligt. Och vi jobbar ju ganska flitigt med de här hembesöken, bara knacka på hos föräldrarna: "Hej jag är områdespolis här, det är så här och så här...". Det behöver inte vara värsta strukturen kring det, att vi måste ha ett orossamtal eller så, utan det kan man bara göra spontant, gå hem och prata lite.

I några lokalpolisområden i studien arbetar man även inom ramen för SSPF med en metod som kallas nödstoppmöten. Metoden innebär att polisen och socialtjänsten gruppvis bjuder in föräldrar till ungdomar som de har en oro för på ett möte. Under mötet beskriver polisen och socialtjänsten vad oron grundas i och tydliggör för föräldrarna att de behöver agera. En kommunpolis beskriver att en fördel med metoden är att föräldrarna då kan utbyta tankar och reflektioner sinsemellan och gemensamt diskutera hur de ska agera framöver.

Utbildningsinsatser för att sprida kunskap

Utifrån sin erfarenhet och kunskap om lägesbilden i området deltar polisen i några lokalpolisområden i studien också i olika utbildningsinsatser med mer eller mindre tydligt brottsförebyggande syfte. När det gäller arbetet mot nyrekrytering av unga kan sådana insatser exempelvis handla om att utbilda skolpersonal i att skriva

orosanmälningar till socialtjänsten när de misstänker att en elev är på väg att involveras i kriminalitet. Det kan också handla om att informera rektorer eller annan skolpersonal om kriminella eller på andra sätt olämpliga trender och modus som sprids bland ungdomar så att skolorna kan arbeta mot det. Polisen deltar även i föräldramöten om riskfaktorer för att rekryteras in i kriminella nätverk som man som förälder bör vara uppmärksam på. I flera lokalpolisområden i studien har man arbetat med att sprida informationsbladet ”Gängsnacket” som tagits fram av Länsstyrelserna och Polismyndigheten (2023), till exempel i samband med föräldramöten eller hembesök. Utbildningsinsatserna kan också vara riktade till ungdomarna själva i samband med besök på skolor:

Vi behöver jobba mot ungdomarna och mycket med skolorna också. Vi är ute och informerar. När det var som mest med att ta [kriminella] uppdrag i chattarna så ser man också att många är nyfikna och har en glorifierad bild av gangsterlivet, men sen när man tar uppdraget och kommer till punkten att det ska göras så känns det inte lika kul men då är man redan i klorna på nätverken. Så vi försöker informera i ett tidigt skede. (Gruppchef områdespolisverksamheten)

Besök på skolor, förskolor och fritidsgårdar fyller flera syften

Förutom att arbeta med riktade insatser har polisen i de utsatta områdena också ett övergripande fokus på långsiktiga insatser för att över tid bygga förtroende hos alla barn och unga. En sådan typ av insats som beskrivs i många lokalpolisområden i studien är att besöka förskolor, skolor och fritidsgårdar. Den här typen av besök görs oftast spontant och genomförs främst av områdespoliser och kommunpoliser. Enligt Brås intervjuer och fältobservationer syftar skolbesöken till att bygga relationer med både elever och personal med förhoppningen att det på sikt kan leda till att man tar kontakt med polisen vid behov och delar information⁶⁴. Flera poliser som Brå har pratat med lyfter skolbesöken som ett sätt att göra sig tillgängliga och visa att de finns där om det skulle dyka upp något som polisen bör känna till. En områdespolis förklarar:

De här skolorna som är närmast, vi har rektorernas namn, de har våra, vi har deras nummer, de har våra nummer – vi uppmanar dem till att ringa om det är något, om de har någon elev som vi borde vara uppmärksamma på, om det händer något eller om de vill bolla någonting. Att vi känner till dem. Att vi besöker dem spontant, de skolor som vi tycker är viktiga att vara på. Att bara vara där och lämna över namn och nummer är en bra start.

⁶⁴ Sedan 1 april 2025 har skolan dock fått utökade skyldigheter att lämna uppgifter både på begäran och på eget initiativ till brottsbekämpande myndigheter, däribland Polismyndigheten (Lag 2025:170).

Utöver att skapa kontakt och bygga förtroende kan skolbesöken enligt intervjupersonerna också vara ett sätt att inhämta information och beivra brottslighet på skolorna. De spontana och mer informella besöken beskrivs även som ett sätt att på sikt etablera ett mer systematiserat samverkansarbete med exempelvis en skola eller en fritidsgårdsverksamhet. Att ha goda relationer med personal på skolor och fritidsgårdar kan också i sig bidra till att barn och ungdomar får en mer positiv bild av polisen:

När vi kommer in på skolor och fritidsgårdar så kramas vi med personalen, vi kan varandras namn. Och helt plötsligt så sitter det tre grabbar som ser att ”fan Christoffer kramar den där polisen och Christoffer är ju schysst, så då tror jag att polisen också är schysst”. [Det är] viktigt att vi har goda relationer med personer runt ungdomarna, det är då vi vinner. (Gruppchef områdespolisverksamheten)

Det är ofta områdespoliserna som är särskilt delaktiga i att samverka med skolorna och fritidsgårdarna, och de är därmed också den funktion som vanligtvis är deras kontaktperson hos polisen. Även annan yttre personal kan dock vara involverad i att genomföra skolbesök i de utsatta områdena, även om det inte är särskilt vanligt förekommande enligt Brås intervjuer och fältobservationer. Så här beskrivs arbetet och fördelarna med det av en kommunpolis:

Vi genomför 20-minutersbesök på skolorna. Det är något som vi tagit från polisens nationella trafikstrategi, vi har kopierat den här metoden. Vi åker ut 20 minuter, då kommer man in och träffar ungdomarna, det är både för att jobba kontaktskapande, att man får förtroende – det här att man ska kunna vända sig till polisen – men också för att kunna beivra brottslighet i skolorna, att man upptäcker saker, och sen också att man samverkar med skolan och fältare. En win-win situation med de här skolbesöken och där är [utsatt område] prioriterat.

Synlighet är ett sätt att inhämta information och att bygga förtroende

Polisens, och särskilt områdespolisernas, synliga närvaro i lokalsamhället är också en central del i arbetet med barn och unga eftersom de ofta prioriterar att vara på platser där ungdomar i riskzon befinner sig (se även avsnittet Förebyggande arbete mot kriminella nätverk). Även om det utifrån Brås intervjuer och fältobservationer framgår att polisen försöker att arbeta aktivt med att vara närvarande och tillgänglig gentemot barn och ungdomar i de utsatta områdena är det också tydligt att det är den här typen av arbete som oftare nedprioriteras om andra uppdrag dyker upp (se en längre beskrivning av de här utmaningarna i kapitel 4).

När områdespoliser väl har möjlighet att arbeta långsiktigt och vara närvarande i områdena har de ofta god kännedom om vilka ungdomarna är och noterar direkt dem

som de inte känner igen från området. Det gör att polisen tidigt kan lyfta oro vidare till vårdnadshavare och socialtjänst om de märker förändringar i till exempel hur en ungdom betar sig eller vilka den umgås med. Om polisen påträffar en ungdom i en olämplig miljö eller med ett olämpligt umgänge när de är ute och patrullerar förekommer det enligt Brås intervjuer och fältobservationer också att de kör hem ungdomen till sina vårdnadshavare.⁶⁵ Arbetet med närvaro och synlighet är också en del i att bygga goda relationer och få förtroende från ungdomarna. En områdespolis beskriver exempelvis under en av Brås fältobservationer att de upplevt att ungdomar som från början inte vill medverka i en utredning kan tänka sig att prata med just de poliser som de känner sedan tidigare och litar på. Liknande iakttagelser av de personliga relationernas betydelse för att dela information med polisen har gjorts i tidigare studier (Brå 2018a, 2019, 2025f; Sundqvist m.fl. 2021).

Samtidigt som polisen fokuserar på att bygga relationer med ungdomarna behöver de också markera när de betar sig olämpligt. En områdespolis exemplifierar balansgången i det gränssättande och relationsskapande förhållningssättet mot ungdomar med att ”jag drar gränser, och sen finns jag där”. Utifrån Brås fältobservationer handlar situationerna ofta om just olämpliga snarare än olagliga ageranden, där polisen tar ansvar för att agera uppfostrande och tillrättvisa dem när de går över gränsen. Att agera gränssättande och att få gehör från ungdomarna när de gör det verkar enligt Brås observationer också vara lättare för poliser som lärt känna ungdomarna och skapat en personlig relation till dem.

Förutom att vara särskilt synliga för ungdomar som riskerar att dras in i kriminalitet är synlighet i lokalsamhället också en viktig del för att på ett mer generellt plan visa vilka polisen är och hur de arbetar, för att på så sätt bygga förtroende för polisen hos alla barn som bor och växer upp i dessa områden. Det blir tydligt under Brås fältobservationer, där områdespoliserna är särskilt noggranna med att hälsa på och prata med alla barn som de träffar på.

Polisens arbete i de digitala miljöerna är fortfarande begränsat

Som beskrivs i kapitel 2 är insocialiseringen av barn och unga till kriminella nätverk direkt i boendemiljön en omständighet som särskilt utmärker de utsatta områdena. De senaste årens utveckling mot att rekrytering till kriminella nätverk och uppdrag sker över olika chattforum⁶⁶ är dock något som förekommer i alla delar av samhället, inklusive i de utsatta områdena (Polismyndigheten 2024c). Den här problematiken

⁶⁵ I 12 § polislagen (1984:387) anges att polisen får omhänderta personer under 18 år som befinner sig under förhållanden som innebär allvarlig risk för deras hälsa eller utveckling, och överlämna dem till vårdnadshavare eller socialnämnd.

⁶⁶ Fenomenet kallas ”Crime as a service” eller ”Violence as a service”, se till exempel Europol 2025 och Polismyndigheten 2025g.

kräver att polisen är närvarande även på de digitala plattformarna. I den brottsförebyggande strategin anges också att polisen ska vara ”uppsökande och närvarande både fysiskt och digitalt” (Polismyndigheten 2022a, s. 6), men den digitala närvaron är något som flera poliser i studien upplever ännu inte har realiserats på lokal nivå. Många lokalpolisområden har skapat konton i sociala medier för att dela information vilket också kan vara en del i det förtroendeskapande arbetet, men det är i regel enskilda polisanställda som får driva arbetet utöver sina ordinarie arbetsuppgifter.⁶⁷ En ytterligare utmaning är att nå rätt målgrupper, i det här fallet barn och ungdomar. En gruppchef inom områdespolisverksamheten förklarar:

Lokalpolisområdet har Instagram och Facebook där vi försöker vara någorlunda aktiva. Det är något som enskilda personer gör utanför sina ordinarie arbetsysslor [...] Sen tror jag kanske inte att de ungdomar vi främst vill nå följer oss på Instagram... Men när man inte har personer som bara kan pyssla med närvaro på nätet utan att det sker då och då, då blir det kanske inte 100 procent ”pang för pengarna”, det blir lite sporadiskt. Så vår närvaro på nätet på lokal nivå är väl begränsad.

Kontakt- och förtroendeskapande arbete

I de föregående två avsnitten har vi redovisat det brottsförebyggande arbete som är inriktat mot särskilda brottsproblem och målgrupper. I det här avsnittet beskrivs i stället det breda kontakt- och förtroendeskapande arbetet som riktar sig till alla invånare och aktörer som bor och verkar i de utsatta områdena. Det utgör en central del av det lokala dialogbaserade arbetet (COP) som syftar till att stärka relationen mellan polis och lokalsamhälle och därigenom även underlätta polisens informationsinhämtning (Gill m.fl. 2014). På så sätt skapas förutsättningar för polisen att kunna arbeta långsiktigt brottsförebyggande med utgångspunkt i den lokala problembilden.

Områdespoliserna har ett särskilt uppdrag att arbeta kontakt- och förtroendeskapande

Områdespolisernas uppdrag i utsatta områden handlar till stor del om att vara en närvarande och känd kontaktyta för medborgare och lokala aktörer. Både handledningen för områdespolisarbete (Polismyndigheten 2024b) och poliserna som Brå har pratat med betonar vikten av att som områdespolis vara närvarande i ett område över tid. Det är av betydelse både för att bli känd i området och för att själv lära

⁶⁷ Under hösten 2025 har dock flera lokalpolisområden runt om i landet varit delaktiga i ett pilotprojekt om digital patrullering som bland annat inneburit att polisen deltagit i lokala Facebookgrupper och funnits tillgängliga genom direktmeddelanden (se exempelvis Säaf i Dagens Nyheter 2025). Polismyndigheten har även tagit fram en förmågemodell för att bedöma sin beredskap för digital patrullering, i syfte att skapa en tydlig plan för hur polisen kan bygga upp en digital närvaro steg för steg (CVE 2025).

känna det. Genom en kontinuerlig närvaro kan områdespoliserna fånga upp impulser i området och bidra till att bygga och upprätthålla kunskapen om den lokala lägesbilden. En kommunpolis beskriver det så här:

Områdespolisen får mycket information om vad som händer i området när de är ute, det är lättare att nå ut till boende när polisen är i området. De boende kommer fram och pratar med polisen om problemen och sina upplevelser, något som de kanske inte skulle ha ringt in och anmält annars.

Men samtidigt som poliserna som Brå har pratat med framhåller vikten av en hög polisiär närvaro i de utsatta områdena framgår det tydligt av materialet att områdespolisernas breda kontaktskapande arbete ofta får stå tillbaka till förmån för mer händelsestyrda åtgärder och ibland även för möten och andra aktiviteter tillsammans med andra lokala aktörer. Det finns också betydande lokala variationer när det gäller i vilken mån områdespoliserna får arbeta fredat i sitt långsiktiga brottsförebyggande uppdrag, där de i flertalet lokalpolisområden i studien tas i anspråk för andra arbetsuppgifter (de här utmaningarna beskrivs mer utförligt i kapitel 4).

I den mån områdespoliserna ges möjlighet att vara närvarande i de utsatta områdena arbetar de precis som övrig personal i yttre tjänst utifrån den operativa inriktningen och genomför vanligtvis patrullering till fots på prioriterade platser. Till skillnad från hot spot-arbetet som beskrivs i avsnittet om förebyggande arbete mot kriminella nätverk syftar patrulleringen i det här sammanhanget främst till att kommunicera med boende och andra lokala aktörer på platserna, snarare än att störa ut kriminella individer och grupperingar. Områdespolisgrupperna har utifrån den lokala problembilden i regel också en egen planering som innefattar att de fotpatrullerar i andra offentliga miljöer och bostadsområden och besöker skolor, fritidsgårdar, näringsidkare och andra verksamheter i områdena. Även trossamfund är en viktig arena i det förtroendeskapande arbetet och i ett par lokalpolisområden i studien besöker polisen därför regelbundet de lokala moskéerna:

Vi är i moskén vid fredagsbönen lite då och då, i de större moskéerna. Det gör vi för att de flesta boende här i området är muslimer, så det har varit viktigt för oss att visa att man accepterar dem, att vi finns för dem och jobbar för deras trygghet och säkerhet och är tillgängliga. Den delen tror jag återigen är så viktig, för ska vi komma till förändring i de här områdena så måste vi ha kontakt, människor måste lita på oss och veta vad det är vi gör och att vi jobbar för dem. (Kommunpolis)

Samtidigt ser några intervjupersoner ett behov av att i större utsträckning involvera trossamfund och civilsamhällesorganisationer i det brottsförebyggande arbetet för att kunna nå ut till grupper av invånare som polisen kan ha svårt att nå på egen hand.

Det är i samband med Brås fältobservationer vanligt att områdespoliserna lämnar ut sina telefonnummer till lokala aktörer, exempelvis butiksägare och fastighetsskötare och uppmuntrar dem till att ta kontakt om de upplever några problem i området eller vill ge polisen tips. Utöver områdespoliserna förekommer det även att kommunpoliserna i viss utsträckning arbetar utåtriktat och kontaktskapande i de utsatta områdena. Vid sidan av den bredare fotpatrulleringen innehåller Brås intervju- och observationsmaterial även lokala exempel på mer strukturerade arbetssätt för att bygga förtroende. I rutan nedan beskriver vi några sådana arbetssätt.

Uppföljande hembesök

I ett lokalpolisområde arbetar man med uppföljande hembesök hos personer som har varit med om polisingripanden eller andra situationer där polisen varit iblandad och som av olika anledningar har blivit tumultartade eller inte gått som planerat. Det är i regel områdespoliserna som genomför hembesöken och de syftar till att öka förtroendet och förståelsen för polisens arbete och även minska risken för felaktig ryktesspridning. Vid besöken får de berörda personerna dela sin upplevelse av situationen och poliserna får en möjlighet att bemöta och förklara polisens agerande.

Kommunikativa trapphusbesök

Kommunikativa trapphusbesök innebär att kommunpolisen i samverkan med fastighetsägare först går ut med information till de boende i ett trapphus om att polisen kommer att komma och knacka på. Därefter besöker områdespoliserna varje lägenhet och presenterar sig, berättar om hur polisen arbetar och delar skriftlig information på olika språk, bland annat om hur man kan tipsa polisen och vart man ska ringa om man behöver hjälp. Poliserna ställer också frågor om de boendes upplevelser av trygghet och trivsel i området.

Ungdomsträffar om erfarenheter av polisen

I ett lokalpolisområde har polisen tillsammans med en fritidsgårdsverksamhet och socialtjänstens fältgrupp genomfört träffar med killar i 13–15 årsåldern där killarna får dela med sig av sina erfarenheter av möten med polisen. Genom träffarna får de en möjlighet att bli lyssnade på och polisen kan bemöta och besvara deras frågor och funderingar om polisens agerande. Det blir också ett forum för att bygga relationer, förklara hur polisen arbetar och prata om normer och värderingar.

Även ingripandepoliserna ska ”lämna bilen”

Medan det främst är områdespoliserna som har ett uttalat kontakt- och förtroendeskapande uppdrag utgör ingripandepoliserna den stora uniformerade resursen i utsatta områden. Utifrån den operativa inriktningen förväntas även ingripandepoliserna mellan larmen fotpatrullera och prata med invånare och aktörer som befinner sig på de prioriterade platserna, det vill säga inte enbart fokusera på repressiva åtgärder såsom personkontroller (se avsnittet Förebyggande arbete mot kriminella nätverk). Många intervjupersoner upplever att lokalpolisområdenas ledning

numera ställer högre krav på att ingripandepoliserna ska lämna bilen, men att faktorer som arbetsbelastning, arbetsledning och det egna intresset påverkar i vilken mån de faktiskt kliver ur bilen och arbetar synligt och kontaktskapande (läs mer om det här i kapitel 4). Det här återspeglas även under Brås fältobservationer, där ingripandepoliserna främst patrullerar i bil.⁶⁸ En kommunpolis säger så här om patrullering utanför bilen:

Ibland känner man att ingripandepoliserna är motiverade och tycker det är roligt och sen ibland så görs det nog inte. Jag förstår också nu på vinterhalvåret, det är inte alltid så mycket folk ute och man förstår inte alltid värdet av att det ändå alltid är folk som ser oss om vi är på plats och gör en 15 minuters hot spot-patrullering. Det kan ändå skicka en signal till området att vi är på plats och är tillgängliga och jobbar mot problemen. Men det är lite svårt att få ingripandepoliserna att bli motiverade till att göra det.

Medborgarlöften har blivit mindre vanliga

Ett mer formaliserat sätt att arbeta kontakt- och förtroendeskapande gentemot lokalsamhället är genom så kallade medborgarlöften. I arbetet med medborgarlöften görs medborgare delaktiga i att påverka hur polisen bedriver sitt brottsförebyggande arbete, i enlighet med idéerna inom lokalt dialogbaserat arbete (COP) (se Gill m.fl. 2014 och läs mer i kapitel 1). Användandet av medborgarlöften har dock minskat (Brå 2026a). I Brås kommunpolisenkät var det i 2025 års undersökning ungefär en tredjedel av lokalpolisområdena som inkluderar utsatta områden som svarade att de inte hade några aktuella medborgarlöften. Några orsaker som angavs i enkäten var att man anser att de samverkansöverenskommelser som tas fram med kommunen är tillräckliga eller att medborgarlöften inte längre efterfrågas av varken lokalpolisområdets ledning eller av kommunen. Liknande motiveringar framkommer även i Brås intervjuer:

Jag personligen ser hellre att vi har samverkansavtal med kommunen, vilket vi har. Så vi har både samverkansöverenskommelse och medborgarlöfte. Men medborgarlöftena är lite passé, vi följer inte upp dem per halvår i dag som vi gjorde tidigare. Tror samverkansöverenskommelser kommer ta över mer och mer. (Kommunpolis)

Det är utifrån Brås intervjumaterial dock inte tydligt om och i så fall hur medborgarperspektivet inkluderas i samband med framtagandet av samverkansöverenskommelser, även om medborgardialoger rekommenderas i Brås kunskapsstöd för brottsförebyggande samverkan (Brå 2026c).

⁶⁸ Tidigare studier har också visat att poliser i yttre tjänst lägger relativt lite tid på att patrullera utanför bilen (Holgersson och Knutsson 2012, Sarnecki 2019).

Förebyggande åtgärder i den fysiska miljön

Platser där det finns problem med exempelvis ordningsstörningar som skadegörelse och nedskräpning kan både upplevas som otrygga och vara mer brottsutsatta än andra platser (Telep och Weisburd 2018, Weisburd m. fl. 2012, Wilson och Kelling 1982). Delar av polisens arbete med situationell brottsprevention i de utsatta områdena tar därför sikte på att förändra aspekter i den fysiska miljön.

Enligt den brottsförebyggande strategin (Polismyndigheten 2022a) ska tonvikten i polisens brottsförebyggande arbete vara på just situationell prevention. Även om arbetet med social prevention utifrån Brås intervjuer och fältobservationer upplevs som mer omfattande än vad som framgår av strategin arbetar polisen i utsatta områden också mycket med åtgärder i den fysiska miljön. I det här avsnittet beskriver vi det arbetet.

Polisen arbetar tillsammans med kommun och fastighetsbolag

I Brås intervjuer och fältobservationer framhåller flera poliser att det som sätter grunden för ett framgångsrikt situationellt brottsförebyggande arbete är att andra lokala aktörer är engagerade och att det finns strukturerade forum för att utbyta information. I det praktiska arbetet samverkar polisen främst med kommunala förvaltningar och kommunala och privata fastighetsbolag för att åtgärda problem som rör miljön och fastigheterna i de utsatta områdena. Informationsutbytet sker ofta inom ramen för EST (Effektiv Samordning för Trygghet, läs mer i kapitel 1), där kommunpolisen vanligtvis är lokalpolisområdets representant. Lokala fastighetsägare hör också löpande av sig till polisen för att lämna tips eller informera om problem som har dykt upp och då är det ofta områdespoliserna som hanterar den kontakten.

Ett konkret exempel på hur informationsutbytet kan gå till är att en fastighetsägare rapporterar in att den märkt av nedskräpning i ett källarutrymme, vilket kan tyda på att ungdomar uppehåller sig där och brukar eller förvarar narkotika. Polisen kan då agera genom att öka den polisiära närvaron i anslutning till fastigheten. Det är också vanligt att polisen informerar fastighetsägare om problem som de har uppmärksammat som kräver att fastighetsägaren själv sätter in åtgärder. Det kan exempelvis handla om att införa kamerabevakning och låssystem till portar och vinds- och källarutrymmen för att undvika ungdomshäng, skadegörelse eller annan brottslig aktivitet. I några lokalpolisområden i studien lyfter intervjupersonerna att polisen även kan ha en mer utbildande roll i den situationella preventionen, till exempel genom att utbilda fastighetsskötare i hur man kan se tecken på brottslig aktivitet i fastigheterna.

Fastighetsägarna agerar snabbt när problem uppstår

När det gäller mer hastigt uppkomna problem menar många poliser som Brå pratat med att de flesta fastighetsägare i deras områden är aktiva och snabba på att agera och att deras åtgärder har gjort stor skillnad för problemens omfattning. Åtgärderna bidrar dels till en bättre och tryggare boendemiljö för de människor som bor i fastigheterna, dels till att det blir enklare för polisen att arbeta i de här områdena:

[Fastighetsbolag] lägger extremt mycket energi på att bygga samverkan med oss, på att bygga bort problem. Man belyser, man bygger om, ser till att områdena blir tryggare platser att vara på och enklare för oss att verka i. (Gruppchef ingripandeverksamheten)

Samarbetet underlättas av att det i många av de utsatta områden som ingår i studien finns större kommunala eller privata fastighetsbolag som förvaltar en stor del av fastighetsbeståndet i området. Mindre fastighetsbolag och bostadsrättsföreningar har ofta sämre ekonomiska förutsättningar och kan därför vara svårare att samverka med, något som exemplifieras i såväl intervjuer som i samband med Brås fältobservationer. Bristande engagemang från enskilda fastighetsägare är också en omständighet som kan begränsa polisens arbete. Till exempel kan en centrumägare som inte sätter in åtgärder mot skadegörelse eller annan brottslighet göra att polisens brottsförebyggande arbete i anslutning till de här platserna försvåras eller upplevs som verkningslöst.

Utöver den löpande kontakten och informationsutbytet mellan polisen och fastighetsägarna finns även exempel på specifika arbetsätt och metoder som tillämpas och som intervjupersonerna upplever är verksamma. Ett sådant exempel är Trygga trappan, som används i ett antal av de utsatta områden som ingår i studien.

Trygga trappan går ut på att Polismyndigheten upprättar ett avtal med en fastighetsägare som ger polisen rätt att utfärda böter för olaga intrång direkt på plats om obehöriga personer uppehåller sig i en fastighet. Det kommuniceras sedan tydligt genom informationsblad som sätts upp i fastigheterna. Syftet är att avskräcka från att uppehålla sig där och gör att man kan upptäcka både mindre störningar som "ungdomshäng" och allvarliga brott som förvaring av vapen eller andra farliga föremål och narkotika. Modellen används på flera håll i Sverige och följer samma grundprincip men varierar lite i utförandet. I lokalpolisområde Skärholmen har metoden till exempel utvecklats genom att också installera sensorer som mäter rörelseaktivitet i fastigheterna (Urban utveckling 2023).

Otrygga platser kan förbättras genom platssamverkan

För att förbättra den fysiska miljön beskriver polisen i ett antal av de studerade områdena att de deltar i trygghetsvandringar som vanligtvis arrangeras av kommunen. I trygghetsvandringarna är även medborgare och andra aktörer, som fastighetsbolag, välkomna att delta. Syftet är att i linje med grundidén i lokalt dialogbaserat arbete

(COP) (Gill m.fl. 2014) involvera lokalsamhället i det brottsförebyggande arbetet genom att man tillsammans går runt i området för att skapa sig en gemensam bild av vilka problem som finns och som behöver åtgärdas i den fysiska miljön.

I flera områden har man bland annat genom trygghetsvandringarna identifierat platser i den offentliga miljön där det finns särskilt stora problem med brottslig aktivitet och otrygghet, och initierat så kallad platssamverkan. Platssamverkan bygger på att polisen, kommunen och andra aktörer samarbetar och bidrar med trygghetsskapande insatser utifrån vad respektive aktör kan göra. Från polisens perspektiv handlar det ofta om att öka den polisiära närvaron på platsen, till exempel i form av fotpatrullering (se även avsnittet Hot spot-arbete på prioriterade platser). Platssamverkan initieras ofta på platser där det brukas narkotika och bedrivs öppen narkotikaförsäljning, så kallade öppna drogsccener, vilket kan skapa stor otrygghet för allmänheten.⁶⁹ Den här typen av fördjupat och strukturerat arbete där polisen samverkar med andra och gör en mer grundlig analys för att angripa ett specifikt problem är ett exempel på hur problemorienterat polisarbete (POP) kan se ut i praktiken. En lokalpolisområdeschef beskriver hur man arbetat med platssamverkan på en öppen drogsccen så här:

Vi gick in och gjorde en ordentlig orsaksanalys där vi gjorde massor av aktiviteter. Orsaksanalysen ledde fram till 13 fokusområden för att komma till rätta med den öppna drogsccen som fanns där. Elva av dem tog stadsdelen – gjorde allt möjligt på platsen, byggde om, satte upp lampor med mera. Vårt ganska ringa bidrag i det här var hot spot-arbete, att åka förbi mellan larmen, lite fördjupade kontroller med våra områdespolisgrupper och att vi satte upp en kamera. Extremt ringa insats från polisiärt håll, förutom att bidra med kompetensen och regelbunden uppföljning efteråt. Nu går vi mot att stänga den öppna drogsccenen för första gången på hur många år som helst. Om vi på det sättet kan engagera andra i samhället är det fantastiskt.

Utökad kamerabevakning underlättar polisens arbete

Sedan 2017 har det skett en stor satsning på kamerabevakning inom Polismyndigheten genom såväl tillskott av medel som lättnader i katedralagstiftningen⁷⁰. Vid slutet av år 2025 tillhandahöll Polismyndigheten cirka 3 900 bevakningskameror (Polismyndigheten 2026c), vilket kan jämföras med 400 kameror år 2020 (Polismyndigheten 2021b). I de utsatta områdena är kamerorna ofta placerade på platser där många människor rör sig och där det funnits eller finns problem med brottslighet eller ordningsstörningar, till exempel på torg eller i centrummiljöer. Som beskrivs i avsnittet Förebyggande arbete mot kriminella nätverk framhåller poliserna som Brå har pratat med att den utökade kamerabevakningen har haft en stor betydelse

⁶⁹ Se till exempel Samverkan Stockholmsregionen 2025.

⁷⁰ Se bland annat kamerabevakningslagen (2018:1200), SFS 2019:1163, SFS 2020:519, SFS 2025:220.

för polisens arbete, framför allt i att styra polisresurserna till de platser där de behövs. De menar dessutom att kamerorna ökar den upplevda tryggheten i området och att de är uppskattade av allmänheten och näringsidkarna.

Däremot uppfattar flera intervjupersoner att det är svårt att avgöra om kamerorna faktiskt avskräcker personer från att begå brott⁷¹, men deras generella bild är att det bidrar till att det blir lugnare i ett område. En intervjuperson uttrycker det som att hen uppfattar ”att de kriminella inte hänger under kamerorna”, och en annan att kamerorna har en ”dämpande effekt” på en plats. Flera lyfter också fram att kamerabevakningen bidragit till att få bort narkotikaförsäljningen från allmänna platser. Samtidigt innebär det att den i stället flyttat in till mindre åtkomliga miljöer, vilket också lyfts fram som en konsekvens av de preventiva vistelseförbudena (läs mer i avsnittet Förebyggande arbete mot kriminella nätverk).

Polisen gör mycket, men allt är inte lika högt prioriterat

I det här kapitlet har vi redovisat det praktiska brottsförebyggande arbete som polisen bedriver i utsatta områden, med fokus på fyra tematiska områden som tar fasta på de utmaningar som särskilt utmärker utsatta områden och som också varit vanligt förekommande i Brås intervjuer och fältobservationer av polisens arbete. Sammantaget genomför polisen en bredd av förebyggande åtgärder, både på egen hand och i samverkan med andra lokala aktörer. Samtidigt finns det stora lokala variationer och det framgår tydligt av materialet att vissa arbetssätt är mer vanligt förekommande och högre prioriterade än andra. Särskilt tydligt är att det långsiktiga brottsförebyggande och förtroendeskapande arbetet ofta blir nedprioriterat till förmån för händelsestyrda och kortsiktiga åtgärder. Det handlar bland annat om att områdespoliserna inte får tillräcklig tid till att arbeta kontakt- och förtroendeskapande i de utsatta områdena och att ingripandepolisernas brottsförebyggande arbete på många håll är begränsat till att genomföra åtgärder som främst syftar till att förhindra eller avvärja redan förestående brottslighet. I nästa kapitel kommer vi analysera de här och andra utmaningar och utvecklingsområden i det brottsförebyggande arbetet närmare.

⁷¹ Enligt en metastudie har tidigare internationell forskning visat att kamerabevakning leder till en minskning av antalet narkotikabrott, egendomsbrott och fordonsbrott, men inte våldsbrott (Piza m.fl. 2019). Samtidigt finns det vissa metodologiska aspekter som metastudien inte tagit hänsyn till, vilket kan påverka tillförlitligheten i resultaten (Priks 2024).

4. Utmaningar och utvecklingsområden

I kapitel 3 har vi redovisat hur polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden ser ut i praktiken, med fokus på vilka arbetssätt som används. I den här delen av rapporten undersöker vi närmare vilka utmaningar och utvecklingsområden som kan identifieras inom det brottsförebyggande arbetet i utsatta områden (frågeställning 3). Precis som vad gäller arbetssätten förekommer lokala variationer och det är svårt att ge en fullt ut generaliserbar bild. Det som lyfts fram i kapitlet är emellertid utmaningar och utvecklingsområden som varit återkommande i våra intervjuer, fältobservationer och samtal med poliser i olika funktioner och i olika delar av landet.

Kapitlet bygger främst på Brås intervjuer och fältobservationer av polisens arbete. Som stöd i beskrivningarna och analysen används även resultaten från Brås kommunpolisenkät år 2025 och tidigare forskning och granskningar.

Flera problem och utmaningar för områdespolisverksamheten

Områdespoliserna används till många uppgifter utanför sitt uppdrag

De flesta poliser som Brå har pratat med upplever att chefer på både lokal och nationell nivå pratar alltmer om vikten av att arbeta brottsförebyggande och att det finns en vilja att utveckla arbetet. Sedan 2017 har det också skett ett betydande tillväxt av områdespoliser, särskilt i lokalpolisområden som inkluderar utsatta områden (Brå 2026b). Men när vi tittar närmare på områdespolisernas arbetssituation blir det tydligt att verksamheten inte är lika prioriterad i praktiken, något som även konstaterats i flera tidigare granskningar (Polismyndigheten 2018b, 2021a, 2025a; Riksrevisionen 2020).

I Brås kommunpolisenkät år 2025 anger endast en femtedel av de svarande i lokalpolisområden som inkluderar utsatta områden att områdespoliserna i mycket stor utsträckning har möjlighet att arbeta brottsförebyggande i praktiken – trots att det är funktionens grunduppdrag. Drygt hälften (58 %) anser att de i ganska stor utsträckning har möjlighet att arbeta brottsförebyggande i praktiken, medan den resterande femtedelen bedömer att de endast i ganska liten (15 %) eller mycket liten (6 %) utsträckning har den möjligheten.

I den här studiens intervjuer och fältobservationer framkommer också stora lokala variationer i hur områdespoliserna används och vilka förutsättningar de har att arbeta med sitt långsiktiga brottsförebyggande uppdrag. Materialet omfattar hela spannet av uppfattningar, från att områdespoliserna är en ”superviktig del av verksamheten och lokalpolisområdet” till att de är en ”slasktratt” och ”slit- och slängresurs” som får ta

hand om uppdragen som ingen annan vill eller kan göra. Den samlade bilden är dock att områdespoliserna fortfarande är en funktion som ofta flyttas från sitt grunduppdrag när det uppstår behov i andra delar av polisverksamheten. Som en områdespolis uttrycker det - "man säger såklart att områdespolisen är en prioriterad verksamhet, men brinner det till kommer man flytta på oss". En gruppchef beskriver vidare skillnaden mellan hur lokalpolisområdets ledning pratar om områdespolisverksamheten och vilka förutsättningar de får i praktiken:

Det blir också ibland... när man [från ledningen] säger så här "Det är en prioriterad verksamhet, MEN ni får inte verka under sommaren, för då måste ni gå in och täcka upp på ingripandeuppdraget", "Det är prioriterat att ni gör det här, MEN vi måste plocka två resurser från er för att stötta på den här andra delen". Så ibland blir det perioder där man känner att man inte får verka i sitt uppdrag utan där man är en kropp som flyttas till andra delar.

I flera lokalpolisområden uppfattar intervjupersonerna att områdespoliserna på pappret är tillräckligt många för att kunna arbeta långsiktigt brottsförebyggande mot problembilden i de utsatta områdena, men att de inte ges möjlighet att faktiskt vara på plats i sina områden. Precis som framkommit av tidigare granskningar förekommer det att områdespoliserna behöver täcka luckor i ingripandeverksamheten under semesterperioder eller i samband med att ingripandepoliser kommenderas till andra polisområden eller regioner. Men enligt Brås intervjuer och fältobservationer är det än mer vanligt att områdespoliserna tas i anspråk för andra typer av tillfälliga uppdrag, såsom handräckningar⁷² eller bevakningsuppdrag på demonstrationer, fotbollsmatcher och andra arrangemang:

Vår områdespolisgrupp har också blivit väldigt utnyttjad, anspråkstagen till andra uppdrag än att jobba brottsförebyggande i området. Man har använt dem väldigt mycket till idrottsarrangemang, demonstrationer, andra arrangemang [...] De skulle ju vara kontaktytan ute och finnas i områdena, skapa relationer, jobba långsiktigt och skapa förtroende, men den gruppen används inte så. (Kommunpolis)

Det här kan delvis förklaras av att områdespoliserna av schematekniska skäl är lätta att flytta på. Vanligtvis arbetar områdespolisgrupperna på veckoschema och har därmed en större flexibilitet än personalen inom ingripandeverksamheten, som går på periodplanering där schemat läses för åtta veckor i taget. Minimibemanningen som

⁷² Handräckning innebär att polisen hjälper en annan myndighet eller enskild att verkställa ett beslut eller en åtgärd.

måste upprätthållas inom ingripandeverksamheten gör också att områdespoliserna ibland är den enda yttre uniformerade resurs som finns tillgänglig för andra uppdrag.

Mycket tyder också på att det över tid har blivit vanligare att både områdes- och ingripandepoliser behöver avlasta utredningsverksamheten, som i många lokalpolisområden är tungt belastad med ett högt inflöde av grova brott (läs mer i avsnittet Utredningsåtgärder tar tid från det brottsförebyggande arbetet och se även Brå 2024b, 2026b).

Konsekvenser för det långsiktiga arbetet när områdespoliser inte fredas

En gemensam uppfattning bland poliserna i studien är att en uthållig polisiär närvaro i de utsatta områdena är avgörande för att kunna arbeta långsiktigt brottsförebyggande utifrån den lokala problembilden. När områdespoliserna inte får möjlighet att verka i sitt uppdrag innebär det att polisen tappar kontakten med lokalsamhället, vilket i sin tur riskerar leda till minskat förtroende och en försämrad lägesbild över vad som händer i området. Polismyndigheten (2025b) bedömer själva att etablerade områdespoliser bidrar till en bättre lägesbild av ungdomsmiljön i utsatta områden och under Brås fältobservationer blir det tydligt att områdespoliserna har en särskilt viktig roll i arbetet mot nyrekrytering genom sin kännedom och relation till barn och unga i områdena. En områdespolis ger kopplat till det här ett konkret exempel på vad som kan hända när de flyttas till ingripandeverksamheten i samband med semesterperioder:

Sommaren är ett lysande exempel på det – några grabbar som man är orolig för ska hamna i kriminalitet innan sommaren är kriminella när man kommer tillbaka, för man har inte kunnat vara där.

Bristande kontinuitet i områdespolisernas arbete kan även påverka polisens trovärdighet som samarbetspartner i förhållande till andra lokala aktörer. Exempelvis kan inplanerade besök på fritidsgårdar eller möten inom SSPF behöva skjutas upp eller helt ställas in. En kommunpolis beskriver områdespolisernas situation så här:

[...] det går åt rätt håll men det är svårt att lova saker långt fram. Svårt att veta om man kommer kunna prioritera det vi vill, kommer vi kunna vara på det där föräldramötet, kommer vi kunna besöka den där skolan? Vi pusslar hela tiden.

Svårt att balansera arbetet mot kriminella nätverk och det breda förtroendeskapande uppdraget

En annan utmaning för områdespolisverksamheten i utsatta områden är att balansera det breda kontakt- och förtroendeskapande arbetet med det mer riktade arbetet mot kriminella individer och grupperingar. Vanligtvis har områdespolisgrupperna en egen planering för sin verksamhet men de omfattas även av LIO-strukturen och den

operativa inriktningen, som i de utsatta områdena är tydligt styrd mot kriminella individer och grupperingar. En kommunpolis beskriver problematiken så här:

Det finns ju en önskan om att vi också bibehåller den polisiära synliga närvaron i området, både trygghetsskapande men också mot tystnadskulturen och uppförbacken i förtroende som vi har sedan tidigare. Men det är svårt, för områdespolisen jobbar fortsatt främst mot de kriminella individerna och eftersom de har börjat flytta ut från området så försvinner områdespolisen också därifrån. Så den är inte lika synlig och trygghetsskapande längre, det är en svår vågskål [...] Det är en jätteutmaning som Polismyndigheten och även lokalpolisområdet står inför, att vi följer brottsligheten men vi tappar grunduppdraget i de särskilt utsatta områdena.

Den här problematiken kommer också till uttryck genom att det i flera lokalpolisområden i studien förekommer att hela områdespolisgrupper, i motsats till ett synligt och kontaktskapande uppdrag i de utsatta områdena, främst arbetar civilt med ingripandespaning med fokus på kriminella nätverk, narkotika och vapen (se även Polismyndigheten 2025a). Även om ingripandespaning är en viktig del i arbetet mot den lokala problembilden innebär det att Polismyndighetens uppgifter om antalet områdespoliser – och därmed den lokala närvaron – inte helt återspeglar verkligheten. En kommunpolis förklarar:

Jag vet att Polismyndigheten säger att vi har X-antal områdespoliser men egentligen är de ju insatsgrupper om man ska vara riktigt ärlig, alltså de jobbar enligt den lokala lägesbilden och då landar vi i narkotikahandling och efterlysta och gängkriminella - och det behöver vi ju, men att kalla det för lokalt närvarande polis? Nja...

Svårt att attrahera och behålla personal

För att områdespoliser ska bli kända i och lära känna ett område krävs en uthållig och kontinuerlig närvaro (Polismyndigheten 2024b), men många intervjupersoner beskriver att det är svårt att attrahera och behålla personal i områdespolisverksamheten. De upplever att områdespolisuppdraget internt inom Polismyndigheten inte anses lika "spännande" som den akuta och händelsestyrda verksamheten. En ytterligare utmaning är den beskrivna problematiken att områdespoliserna ofta tas i anspråk för andra uppdrag och därmed inte kan utföra sitt arbete som planerat. Det innebär att personer som faktiskt vill arbeta med områdespolisuppdraget ändå väljer att lämna verksamheten. En kommunpolis beskriver den dubbla problematiken:

Tyvärr tröttnar många om det blir för mycket annat att göra hela tiden och att man inte kan genomföra det man planerar. Då kanske man väljer att gå till

ingripandeverksamheten för där är det ändå uttalat att det är det du ska jobba med. Det är svårt att rekrytera, brottsförebyggande arbete har inte samma häftighetsfaktor som ingripandespaning eller akutverksamhet. Många som söker sig till polisen vill jobba med det akuta och händelsestyrda, då är inte områdesverksamheten så lockande.

I vissa lokalpolisområden placeras nyexaminerade poliser direkt i områdespolisverksamheten, något som flera intervjupersoner upplever som problematiskt utifrån att det krävs både intresse och fallenhet för att kunna arbeta långsiktigt och relationsskapande i en miljö som ofta kan vara påfrestande. Risken blir i sådant fall att många poliser som placeras i områdespolisgrupperna snabbt lämnar när de får möjlighet att gå över till ingripandeverksamheten. Det finns även ett antal lokalpolisområden som jobbar med rotationer, där främst ingripandepoliser placeras i områdespolisverksamheten under en kortare period. De tillfälliga placeringarna gynnar inte det långsiktiga relations- och förtroendeskapande arbetet men kan bidra till ökad kunskap om hur områdespoliserna arbetar. Några intervjupersoner beskriver även att det har underlättat rekryteringen till områdespolisverksamheten.

Ingripandepolisernas brottsförebyggande arbete behöver utvecklas

Polismyndighetens tillsynsenhet har tidigare riktat kritik mot att den yttre operativa verksamheten leds från olika håll och utifrån skilda utgångspunkter och målsättningar, något som bland annat återspeglas i att ingripandepolisernas tillgängliga tid främst utgörs av ett ”vänteläge” mellan larmen (Polismyndigheten 2021a). Samtidigt har antalet inkomna larm och uttryckningar sedan år 2017 minskat i hela landet, inklusive i de utsatta områdena (Brå 2026b). Något som i kombination med personalökning inom ingripandeverksamheten bör ha skapat utrymme för fler brottsförebyggande åtgärder.⁷³

Materialet i den här studien visar sammantaget att polisens nya ledningssystem LIO i viss mån har bidragit till att stärka den övergripande styrningen av ingripandepolisernas brottsförebyggande arbete, men att det fortfarande finns rum för förbättring.

⁷³ I Brås (2026b) uppföljning av satsningen på 10 000 fler polisanställda framkommer att antalet anställda inom den brottsförebyggande och ingripande verksamheten i lokalpolisområden som inkluderar minst ett utsatt område har ökat med 33 procent mellan halvårsskiftet 2016 och halvårsskiftet 2024. Av uppföljningen framgår också att antalet uttryckningar till utsatta områden har minskat från cirka 27 000 år 2017 till cirka 22 000 år 2024.

Tydligare övergripande styrning av arbetet

Strukturen i LIO innebär att lokalpolisområdena löpande följer upp den lokala lägesbilden och utifrån den tar fram en operativ inriktning för att inrikta och samordna den planlagda verksamheten på kortare sikt (upp till 8 veckor). Både intervjupersoner och observerade poliser upplever att den operativa inriktningen sätter tydliga, gemensamma ramar för vad ingripandepoliserna förväntas göra mellan att de besvarar larmen. Genom att även koppla den operativa inriktningen till framtagna problembilder med tillhörande åtgärder i det nya systemstödet PGU⁷⁴ underlättas styrning och uppföljning av vilka planlagda brottsförebyggande åtgärder som genomförs av personalen i yttre tjänst:

När ingripandepatrullerna inte har larm så har de som operativ inriktning att vara i de utsatta områdena. Det finns inom det geografiska området både vissa gator, fastigheter, individer och händelser som man ska följa. Till exempel ”den här personen ser vi blir rekryterad - försök stäng, skriv orosanmälningar på den här personen” etc. Man riktar in sig ganska väl, så det är inte bara att man kör runt i området utan man har en tydlig plan över vad som är prioriterat och vad man ska göra. (Kommunpolis)

Att arbeta utifrån en operativ inriktning är inte en ny företeelse inom polisen men den nya strukturen uppfattas av många poliser som Brå har pratat med som tydligare visualiserad och mer styrd mot den lokala lägesbilden. Den utökade informationsdelningen inom ramen för LIO-strukturen har även skapat förutsättningar för lokalpolisområdets olika verksamhetsgrenar att samlas runt en gemensam lägesbild av situationen i de utsatta områdena. Många poliser i studien beskriver att ingripandepoliserna därigenom har fått en ökad förståelse för den lokala problembilden.

Men skilda uppfattningar om hur mycket brottsförebyggande arbete som utförs i praktiken

Samtidigt som den övergripande styrningen av ingripandepolisernas brottsförebyggande arbete upplevs ha stärkts innehåller intervjumaterialet skilda uppfattningar när det gäller i vilken utsträckning ingripandepoliser faktiskt genomför brottsförebyggande åtgärder i praktiken. Även om det finns lokala variationer är dock den samlade bilden att det fortfarande finns en utvecklingspotential, framför allt när det gäller att kliva ur bilen och arbeta synligt och kontaktskapande. Det här framkommer också i intervjuer med gruppchefer som själva arbetar inom ingripandeverksamheten. Under Brås fältobservationer är det exempelvis relativt

⁷⁴ PGU är ett systemstöd som syftar till att underlätta planering och uppföljning av det planlagda brottsförebyggande arbetet, läs mer i kapitel 1.

ovanligt att ingripandepoliserna genomför brottsförebyggande åtgärder som sträcker sig längre än till att åka förbi en prioriterad plats eller tillsynsadress i bil eller att göra en fordonskontroll. Inställningen och intresset för brottsförebyggande arbete varierar också mellan enskilda poliser som Brå har pratat med, något som även bekräftas av intervjuade gruppchefer inom ingripandeverksamheten. Så här säger en av dem:

Polismyndigheten lyfter brottsförebyggande arbete mer, men jag tycker mig ändå inte se i personalen att det är stora skillnader. Det jag ser är de som tycker det är svinkul och de som tycker att det är skittråkigt.

Många poliser inom ingripandeverksamheten är enligt intervjupersonerna också relativt unga och nya i tjänst, vilket ställer extra höga krav på arbetsledningen. Flera intervjupersoner beskriver därför att en otydlig arbetsledning riskerar leda till att ingripandepoliserna väljer den ”enklaste” brottsförebyggande åtgärden – till exempel att åka förbi en tillsynsadress i bil. För att motivera ingripandepoliserna till att även arbeta mer synligt och kontaktskapande framhåller man därför vikten av att ha arbetsledare som tydligt förmedlar inriktningen för passet och leder det brottsförebyggande arbete som utförs mellan larmen. Här upplever dock flera att det finns en stor utvecklingspotential, exempelvis säger en gruppchef inom ingripandeverksamheten:

Jag och min gruppchefskollega kan inte jobba varje pass när gruppen jobbar, så då har vi utsett några arbetsledare som är lite mer erfarna och kan styra arbetet ute. [...] Jag upplever att det arbetet inte har fått en grund, utan man åker ut och gör det man känner sig trygg med – till exempel tillsynsadresser. Vi vill ju få arbetsledare att tydligare säga vad som ska göras; "minst två hot spot-patrulleringar där, prata med den här och den här personen" osv. Det hade varit ett drömscenario, men där ligger vi inte i dag.

Samarbetet mellan ingripandepoliser och områdespoliser kan utvecklas

Det finns även utvecklingsbehov när det gäller samarbetet mellan ingripande- och områdespolisverksamheten i det brottsförebyggande arbetet. Flera intervjupersoner och observerade poliser problematiserar att ingripandepoliserna ofta saknar tillräcklig förståelse för och insyn i områdespolisernas uppdrag, framför allt när det gäller det relationsskapande arbetet. En intervjuperson säger till exempel:

Ingripandepoliserna har, enligt mig, många gånger en ”vi åker på larm”-inställning [...]. Vi har kommit en lång bit sedan min tid i yttre tjänst, bara det att de har kunskap om den lokala problembilden, men det är fortfarande lite deras synsätt. Deras syn är att

områdespoliserna åker ut och dricker saft och äter bullar med de kriminella, för att vara lite raljant.

Den här inställningen återspeglas i viss mån när det kommer till bemötandefrågor. Som beskrivs i kapitel 3 har områdespoliserna ofta god personkännedom och kan avgöra när det finns skäl att vidta mer ingripande åtgärder mot enskilda individer. För ingripandepoliserna kan sådana bedömningar vara svårare, något som flera områdespoliserna i studien menar kan skada deras eget förtroendeskapande arbete. Det här gäller även ungdomsmiljön i de utsatta områdena. Det framkommer under Brås fältobservationer vissa exempel på skillnader i hur ingripandepoliserna och områdespoliserna interagerar med ungdomarna, där ingripandepoliserna ibland har en hårdare framtoning och är mindre kommunikativa än vad områdespoliserna är. Områdespoliserna har generellt sett också en större vana av att arbeta med bemötandefrågor. Flera områdespoliserna som Brå har pratat med upplever därför att de ofta får komma och ”borsta av” personer efter att ingripandepoliserna har varit där. En biträdande lokalpolisområdeschef förklarar vidare:

Det är fortfarande lite väl mycket ”vi och dom” mellan ingripandepoliserna och områdespoliserna. Ingripandepoliserna går in mer handfast och mindre kommunikativt och – nu generaliserar jag – områdespoliserna känner att då får vi komma dagen efter, göra lite handpåläggning och förklara att ”det här inte blev så bra” osv. [...] Vi känner att områdesgruppchefer och gruppchefer på ingripandeverksamheten behöver hitta en samsyn i bemötande, förstå varandras uppdrag och förstå att om jag går in bryskt i det här så får det de här konsekvenserna dagen efter för mina kollegor.

För att stärka relationen mellan grupperna och utveckla ingripandepolisernas brottsförebyggande förmåga har några lokalpolisområden i studien infört gemensamma arbetspass. Det gemensamma arbetet kan exempelvis handla om att områdespoliserna ansvarar för att arbetsleda ingripandepolisernas ”BF-bilar” eller att grupperna genomför särskilda brottsförebyggande insatser tillsammans. I vissa lokalpolisområden har man också gemensamma utsättningar när grupperna arbetar samma tjänstgöringstider. Genom att låta funktionerna arbeta tillsammans får ingripandepoliserna praktisk vägledning i hur de kan arbeta brottsförebyggande, samtidigt som områdespolisernas uppdrag synliggörs. Så här beskriver en områdespolis respektive en gruppchef inom ingripandeverksamheten värdet av att blanda funktionerna:

Sista 2–3 åren har det blivit väldigt mycket mer samarbete. Nu är vi [områdespoliserna] med på utsättningarna – vi ska inte vara den här gruppen som är ute i [utsatt område] för oss själva. Nej, vi ska vara med på utsättningen och visa att ”vi gör det här i kväll,

hur många ingripandepoliser har ni i dag, vill ni åka med oss i kväll?” Jätteuppskattat. Så måste vi jobba av många olika skäl, dels får vi hjälp av dem, dels får vi marknadsföring av vad vi gör. För att få folk att vilja vara hos oss och söka sig till oss så måste vi visa det.

Inom ingripandeverksamheten tänker de att brottsförebyggande arbete är att åka ut till platserna där de säljer knark, hitta de kriminella, gräva i fickorna, hitta något att låsa in dem för, lite mer repressivt ”här och nu”- arbete. Vi försöker blanda upp oss och åka ut med områdespoliserna, som har det mer relationsskapande och informationsinhämtande arbetet.

Utredningsåtgärder tar tid från det brottsförebyggande arbetet

En omständighet som påverkar både områdespolisernas och ingripandepolisernas förutsättningar att arbeta brottsförebyggande är att poliser i yttre tjänst behöver lägga alltmer tid på utredningsåtgärder. Tidig bevissäkring och långtgående utredningsåtgärder av de polispatruller som är först vid en brottsplats är en välkänd framgångsfaktor för att nå resultat i utredningsarbetet (Brå 2026b, Polismyndigheten 2021c). Brås intervjupersoner beskriver dock att den yttre personalen i allt större utsträckning även genomför utredningsåtgärder i redan pågående utredningar, det vill säga åtgärder som inte är knutna till ett ingripande. Det här är något som även förekommer under Brås fältobservationer. Enligt intervjupersonerna beror den här utvecklingen främst på att utredningsverksamheten på lokal nivå är tungt belastad, samtidigt som den pågående personaltillväxten inom Polismyndigheten är tydligt styrd mot yttre uniformerad personal (se Polismyndigheten 2024a).

I flera lokalpolisområden i studien använder utredningsverksamheten it-stödet Samla⁷⁵ för att lägga upp utredningsåtgärder som de önskar få genomförda av patruller i yttre tjänst. Det handlar både om åtgärder som patrullerna kan välja att ta sig an i mån av tid och om prioriterade åtgärder som måste genomföras inom en viss tidsram. Det här kan vara ett effektivt sätt att utnyttja resurserna, exempelvis när åtgärderna är av enkel karaktär, som att inhämta fysiskt bevismaterial, eller när utredningarna rör personer eller platser i de utsatta områdena där områdespoliserna kan bidra genom sin person- och lokalkännedom. Många intervjupersoner och observerade poliser uttrycker dock att vissa utredningsåtgärder som läggs ut på den yttre personalen tar allt för mycket tid i anspråk - tid som annars kunde ha lagts på brottsförebyggande arbete. En biträdande

⁷⁵ Sedan år 2018 finns it-stödet Samla som ska förenkla och effektivisera patrullernas utredande arbete bland annat genom att anteckningar och annan dokumentation i samband med ingripandet kan överföras direkt till det verksamhetssystem där ärendet ska avrapporteras (Polismyndigheten 2023c).

lokalpolisområdeschef beskriver exempelvis att ”bara att jaga rätt på en målsägande och hålla ett förhör kan ta ett halvt pass, då är den patrullen borta det passet”, och en gruppchef inom områdespolisverksamheten förklarar vidare:

Utredningsverksamheten är väldigt underbemannad nu. Med det så kommer vårt arbetssätt med Samla. Den brottsförebyggande och ingripande verksamheten får Samla-ärenden, som är utredningsärenden från utredningsverksamheten och utredningsjouren, för att minska deras balanser. Då försvinner ju en del av det brottsförebyggande arbetet för att vi måste åka ut och göra utredningsåtgärder, så att där försvinner ju mycket. Vi stöttar just nu otroligt mycket till den inre verksamheten, med ärenden som skickas ut.

Det kan vara svårt för polisen att prioritera i samarbetet med andra aktörer

Den sammantagna bilden utifrån Brås intervjuer och fältobservationer är att polisen har en välfungerande samverkan med andra lokala aktörer, framför allt kommuner och fastighetsbolag. Flera poliser i studien upplever att samarbetet har fungerat väl under en längre tid, men också att det har utvecklats och förbättrats ytterligare under de senaste åren. Utifrån fasmodellen kan det relateras till att det lugnare läget i områdena har skapat större möjligheter för polisen att fokusera på det brottsförebyggande arbetet och därigenom även utöka sitt samverkansarbete (Brå 2016b). Att andra aktörer tar större ansvar för det brottsförebyggande arbetet är något som poliserna i studien upplever som positivt, men det ökar också förväntningarna på att polisen ska delta i olika aktiviteter och forum. Det beskrivs återkommande i Brås intervjuer att polisen upplever att det är svårt att ställa upp i alla de sammanhang där deras närvaro efterfrågas. En kommunpolis menar exempelvis att sedan kommunerna fick ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete har kommunen i lokalpolisområdet utökat sina personalresurser för brottsförebyggande frågor, vilket i sin tur skapat ett ökat tryck på framför allt kommunpoliserna. Samverkan är helt nödvändigt för polisens brottsförebyggande arbete men det är också tidskrävande att delta i flera olika samverkansforum och att alltid finnas tillgänglig för andra lokala aktörer. För områdespoliserna som också drabbas av den tidigare nämnda problematiken med att ofta flyttas från sitt grunduppdrag kan det leda till att det finns mindre tid till att vara närvarande och synliga i de utsatta områdena. En gruppchef inom områdespolisverksamheten pekar till exempel på att en risk med de många samverkansformerna är att man till slut blir en ”mötespolis”.

Dessutom uttrycker några intervjupersoner att det kan vara svårt att tacka nej till förfrågningar från andra aktörer trots att de ibland anser att det ligger utanför polisens

uppdrag. Svårigheten ligger bland annat i att bedöma om det finns ett gemensamt intresse och ett mervärde av att polisen deltar i aktiviteten, eller om det som en gruppchef inom områdespolisverksamheten uttrycker det bara är ”nice att ha en polis där”.

Samtidigt är det viktigt för polisen att förmedla att de uppskattar när andra aktörer tar initiativ till brottsförebyggande aktiviteter, vilket de gör genom att ställa upp. Men det måste vägas mot den tid och de resurser som det tar i anspråk från polisens övriga arbetsuppgifter. Det kräver att man ibland måste göra svåra prioriteringar, som försvåras ytterligare av osäkerheten i om man kommer ha möjlighet att fullfölja åtagandet eller inte. En gruppchef inom områdespolisverksamheten beskriver utmaningarna så här:

Ibland så tänker jag att vi som lokalpolisområde borde våga säga nej till vissa åtaganden för att inte orsaka en större besvikelse i det långa loppet. För jag tror att om man säger ”ja” och så blir det inget av det så sitter den besvikelsen kvar längre än om man säger att ”nej, det går inte just nu på grund av...”. Det tror jag att vi generellt behöver bli bättre på. Att ibland ställa oss frågan om det verkligen är polisens sak att göra det här just nu? Är svaret ”nja” då borde det kanske vara ”nej”. För vi jobbar med nja för mycket i stället för att våga säga nej.

Det saknas systematik i polisens uppföljning av det brottsförebyggande arbetet

Polismyndighetens tillsynsenhet har i tidigare granskningar (2021a, 2025a) konstaterat att det finns stora brister i hur polisen följer upp det brottsförebyggande arbetet. I den senaste granskningen lyfter man bland annat att det är otydligt vem som har det utpekade ansvaret för uppföljning och att det saknas krav på att den görs löpande, något som riskerar leda till att det brottsförebyggande arbetet oftare blir nedprioriterat (Polismyndigheten 2025a). Även i Brås intervjumaterial beskrivs uppföljning som ett område där utvecklingsbehoven är stora, med beskrivningar av att polisen historiskt ”varit jättedåliga på det ” och att det har varit ”sorgebarnet”. Polismyndigheten har dock gjort vissa förändringar för att försöka komma till rätta med utmaningarna, bland annat genom att införa systemstödet PGU.

Bättre förutsättningar för uppföljning genom införandet av PGU...

I och med införandet av PGU har polisen fått bättre förutsättningar för att dokumentera vilka planlagda brottsförebyggande aktiviteter som genomförs. En intervjuad lokalpolisområdeschef beskriver till exempel att man tidigare behövt ”dra ett streck på en tavla” för att visa vad man har gjort. En gruppchef inom

områdespolisverksamheten beskriver fördelarna med att dokumentera arbetet genom PGU så här:

I PGU kan man välja ”Planlagd verksamhet” där områdespolisen har en egen flik och då kommer det upp olika alternativ i en rullista, som vi har lagt in utifrån vår verksamhet: skolbesök, fritidsgårdsbesök, samverkansmöten, fotpatrullering etc. Då klickar vi i det som vi gör och så registreras det. Så då går det att följa upp vad områdespolisen har gjort de senaste månaderna, man kan få en övergripande bild av vad vi har pysslat med under de timmarna när vi befinner oss i den yttre verksamheten. Det är ett bra sätt att få en uppföljning av vad vi faktiskt gör och en hjälp för oss att komma ihåg vad vi gör.

Utifrån den här studiens intervjuer och samtal framgår att de flesta poliser ser positivt på att dokumentationen blir mer enhetlig och att den synliggör vilket arbete som faktiskt genomförs. Samtidigt lyfter vissa en farhåga om att det kan leda till en ”pinnjakt” där det blir viktigare att aktiviteter registreras än vad de syftar till att uppnå för önskade effekter. En gruppchef inom ingripande verksamheten resonerar om avvägningen så här:

Men det är en balansgång för personalen mellan pinnjakt och kvalitativt arbete. För man kan ju lägga något i PGU bara för att få en siffra, men siffran i sig säger ju ingenting. Men lokalpolisområdeschefen är väldigt inriktad på att vi ska jobba kvalitativt, vi ska inte jaga pinnar, men samtidigt ska vi ju kunna visa vad vi har gjort.

... men det är enklare att följa upp vad som har gjorts, än vad det har resulterat i

Även om PGU underlättar dokumentationen av arbetet finns det fortsatt stora utmaningar med att utvärdera vad arbetet faktiskt har åstadkommit. Ofta sker den mest strukturerade formen av uppföljning av det brottsförebyggande arbetet tillsammans med kommunen. Det görs både mer löpande genom lägesbildsuppdateringen inom EST⁷⁶ och genom att polisen och kommunen årligen följer upp hur man arbetat med de aktiviteter som man åtagit sig i samverkansöverenskommelsen eller medborgarlöftena. För att mäta utvecklingen används också diverse indikatorer. Till exempel används brottsstatistik och polisens lokala trygghetsmätningar⁷⁷ av exempelvis upplevd trygghet i området och förtroende för polisen som mått på det brottsförebyggande arbetets effekter. I många lokalpolisområden har även kommunen och fastighetsbolagen egna trygghetsmätningar som används i uppföljningen. Dock pekar flera intervjupersoner på

⁷⁶ Effektiv Samverkan för Trygghet, läs mer i kap 1.

⁷⁷ Polismyndigheten har beslutat om att genomföra trygghetsmätningar i hela landet och år 2025 genomfördes lokala trygghetsmätningar i samtliga polisregioner (Polismyndigheten 2026c).

att den här typen av generell uppföljning är svår att relatera till polisens arbete specifikt och att man fortfarande har svårt att bedöma om polisarbetet i sig bidragit till utvecklingen. Vissa pekar också på att svarsfrekvensen i de utsatta områdena är låg och att resultaten i trygghetsundersökningarna därför riskerar att bli missvisande.

Särskilt svårt att mäta resultaten av de långsiktigt förebyggande insatserna

Det är också enklare att följa upp vissa typer av brottsförebyggande åtgärder än andra. Intervjupersonerna beskriver oftare att man följer upp situationella åtgärder, till exempel hur man arbetat med platsamverkan för att motverka en öppen drogscen eller med Trygga trappan för att komma åt ”ungdomshäng” i ett trapphus. Vid den typen av insatser kan man tydligt se när de initierades, det finns sätt för samtliga involverade aktörer att dokumentera vilka åtgärder man har satt in och det finns tydliga mål som ska uppfyllas. Åtgärderna producerar också synliga resultat – i de här exemplen ifall den öppna droghanteringen på platsen och hänget i trapphuset har minskat eller inte. Det är framför allt den här typen av åtgärder som polisen i lokalpolisområdena i den här studien försöker utveckla förmågan att följa upp och utvärdera effekterna av, men i det arbetet har olika lokalpolisområden kommit olika långt.

Mycket av det som polisen gör inom social brottsprevention och i det kontakt- och förtroendeskapande arbetet, både på egen hand och tillsammans med andra aktörer, upplevs som mer utmanande att mäta resultaten av. En del av det handlar om att effekterna av arbetet som görs här och nu inte kan utvärderas förrän långt fram i tiden. Det gäller framför allt långsiktiga insatser för att förhindra att barn och ungdomar dras in i kriminalitet och det övergripande arbetet med lokal närvaro och synlighet som polisen bedriver i syfte att bygga relationer med lokalsamhället. En kommunpolis formulerar det så här:

Svårigheten är hur man följer upp [det brottsförebyggande arbetet], vad får det för effekt? Det kan vara att saker man gör nu får effekt eller inte får effekt om tio år. Vad innebär verkligen brottsförebyggande? Svårt att mäta om det man gör i dag får ett barn att inte hamna i kriminalitet, man kan inte jämföra med vad som hade hänt om man inte hade gjort det.

För att ändå försöka mäta den sociala preventionens effekter följer flera lokalpolisområden utvecklingen av till exempel antal avhoppare från kriminella nätverk eller antal orosanmälningar som görs till socialtjänsten. Samtidigt upplever polisen att det arbete som görs inte alltid *kan* generera några kvantifierbara effekter, men ändå vara värdefullt ur ett långsiktigt brottsförebyggande perspektiv. Till exempel kan det handla om att områdespoliserna genom uthålligt förtroendeskapande arbete kan få

ungdomar eller lokala näringsidkare att dela med sig av information till polisen. Många poliser i studien pratar också i termer av en allmän ”känsla av att det har blivit bättre” eller att boende kommer fram och berättar att de tycker att det är lugnare i området än tidigare. För den enskilda polisen kan det verkliga kvittot på ett långsiktigt förebyggande arbete också vara att få höra att man har gjort skillnad i en persons liv:

[...] du kanske aldrig kommer få det i siffror heller. Återigen – den upplevda känslan. Vi har sagt det förut, tänk den dagen någon kommer fram och säger ”du kom fram och pratade med mig när jag var ute på glid”. Vi har en polis här som nästan är i pensionsålder nu, han har varit den som har känt alla ungdomar här ute. Han har flera som bara ”du pratade med mig då, hade du inte gjort det då hade det gått åt helvete för mig”. Om man kan få en sån i sin karriär så är det lite värt det. (Biträdande lokalpolisområdeschef)

Ofta otillräcklig analysförmåga på lokal nivå

Precis som Polismyndighetens tillsynsenhet (2025a) konstaterade är det även i den här studien otydligt vem som har det utpekade ansvaret för att följa upp det brottsförebyggande arbetet. I Brås material är det oftast kommunpolisen som arbetar med uppföljning och utvärdering, en arbetsuppgift som dock inte tydligt framgår av kommunpolisens uppdragsbeskrivning (Polismyndigheten 2015). Därför är det inte heller säkert att kommunpolisen har den specifika kompetens eller den tid som krävs för att utvärdera det brottsförebyggande arbetets effekter. Förutom den samordning av det brottsförebyggande arbetet som kommunpolisen ansvarar för både internt och externt är det vanligt att kommunpolisen även är delaktig i mer operativt arbete som att vara med på skolbesök. Sammantaget innebär det att arbetsbelastningen ofta är hög.

Den samlade bilden utifrån de lokalpolisområden som ingår i den här studien är att de saknar tillräcklig analysförmåga för att fullt ut kunna tillämpa ett problemorienterat arbetssätt där alla steg i SARA-modellen genomförs, vilket även var en av de iakttagelser som Polismyndighetens (2025a) tillsynsenhet lyfte. Det handlar exempelvis om att det inte alltid är tydligt om det arbete som utförs grundas i en ordentlig analys av de bakomliggande orsakerna till ett brottsproblem, vilket i sin tur gör att åtgärderna som sätts in riskerar att inte vara effektiva eller ändamålsenliga. I tillsynsenhetens rapport pekar man på att det delvis hänger ihop med ett bristande stöd från underrättelseverksamheten, men Brå kan inte utifrån materialet i den här studien bedöma i vilken utsträckning det går att härleda till den problematiken.

För att utveckla den lokala analysförmågan har man i vissa lokalpolisområden i studien anställt analytiker som bland annat arbetar med uppföljning av det brottsförebyggande

arbetet. Några lokalpolisområden i studien har också tagit hjälp av universitet eller högskolor för att utvärdera särskilda brottsförebyggande insatser, till exempel för att utvärdera hur man arbetat för att få bort en öppen drogscen. Det kan vara ett sätt att bidra till den samlade kunskapen om olika metoders effektivitet och ett led i att arbeta kunskapsbaserat, när den resurs och kompetens som skulle krävas för det inte finns tillgänglig i lokalpolisområdet.

Avslutande diskussion

Syftet med den här rapporten har varit att öka kunskapen om och förståelsen för hur polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden bedrivs i praktiken. Utifrån intervjuer och fältobservationer av polisens arbete har vi redovisat det praktiska arbetet inom fyra tematiska områden som varit särskilt framträdande i materialet: förebyggande arbete mot kriminella nätverk, arbete mot nyrekrytering av barn och unga, kontakt- och förtroendeskapande arbete och förebyggande åtgärder i den fysiska miljön. Sammantaget kan Brå konstatera att polisen i utsatta områden genomför en bredd av brottsförebyggande åtgärder, både på egen hand och i samverkan med kommuner, fastighetsbolag och andra lokala aktörer. Samtidigt har vi också identifierat flera återkommande utmaningar och utvecklingsområden i polisens arbete. I det här avslutande kapitlet diskuterar vi de viktigaste slutsatserna från studien och avslutar med Brås bedömning och rekommendationer.

Polisen har kommit längre inom vissa arbetsområden än andra

Polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden spänner över flera olika arbetsområden och det är i den här studien tydligt att man har kommit längre inom vissa arbetsområden än andra. Den samlade bilden är att polisen kommit relativt långt i arbetet med den situationella brottsprevention som syftar till att göra situationer och platser mindre attraktiva att begå brott på. Det handlar bland annat om att polisen på många håll har ett framgångsrikt samarbete med andra lokala aktörer och att man med stöd av ny lagstiftning, som preventiva vistelseförbud och utökad kamerabevakning, har fått bättre möjligheter att påverka platserna. De här åtgärderna upplevs exempelvis ha bidragit till en minskad synlig narkotikahandel och ökad trygghet. I de allra flesta områden som omfattas av studien finns också väletablerade samverkansstrukturer för att tillsammans med framför allt socialtjänst och skola arbeta med social prevention för att motverka att barn och unga hamnar i kriminalitet.

När det gäller arbetet mot den dolda brottsligheten, som främst kännetecknar fas 3 i fasmodellen, finns det däremot större utmaningar. Trots att polisen i många av de utsatta områdena beskriver såväl en utbredd ekonomiskt orienterad brottslighet som kriminell påverkan på lokala näringsidkare är kompetensen och förmågan att arbeta förebyggande mot den här problematiken ofta otillräcklig på lokal nivå. För att komma åt den dolda brottsligheten krävs en mer långsiktig och kontinuerlig samverkan med andra myndigheter och andra delar av polisen, något som lokalpolisområdena inte upplever fungerar tillräckligt väl. Polismyndigheten (2025b) konstaterar själva att även om situationen i många utsatta områden har förbättrats när det gäller den offentliga

miljön och invånarnas situation kvarstår delar i att skapa mer stabilitet i arbetet mot de mer dolda strukturerna. Om de dolda strukturerna fortsätter att vara opåverkade bedömer Polismyndigheten att det finns en risk att de problem som är mer hanterbara i dag och främst kännetecknar fas 1 börjar gro och återkomma igen (Polismyndigheten 2025b).

Vidare finns det även stor utvecklingspotential i det digitala brottsförebyggande arbete som bedrivs i lokalpolisområdena, bland annat för att motverka rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk och uppdrag som i större utsträckning än tidigare sker digitalt. Även om den digitala problematiken inte är unik för utsatta områden är den så pass allvarlig att polisens närvaro i digitala miljöer är ett angeläget utvecklingsområde överallt i landet.

Områdespolisernas långsiktiga brottsförebyggande arbete behöver prioriteras högre

Medan behovet av en ökad digital polisen närvaro sträcker sig över hela landet är polisens fysiska närvaro särskilt angelägen i utsatta områden. Men trots Polismyndighetens mål om en lokalt synlig och trygghetsskapande polis visar den här rapporten att områdespoliserna i utsatta områden ofta tas i anspråk till andra tillfälliga uppdrag och för att täcka luckor inom ingripandeverksamheten. I lokalpolisområden som saknar tillgång till andra spaningsresurser förekommer det också att hela områdespolisgrupper arbetar civilt med ingripandespaning mot kriminella nätverk, narkotika och vapen, vilket står i skarp kontrast till deras kontakt- och förtroendeskapande uppdrag. Det är därmed svårt att bedöma vilka resurser som i praktiken finns tillgängliga för det långsiktiga brottsförebyggande arbetet i utsatta områden (se även Riksrevisionen 2020).

Därutöver behöver både områdes- och ingripandepoliser i allt större utsträckning genomföra utredningsåtgärder som inte är direkt knutna till ingripanden. Det kan i vissa fall vara ett effektivt sätt att utnyttja tillgängliga resurser, exempelvis när åtgärderna rör individer där områdespoliserna kan bidra med sin personkänedom. Brå ser dock en påtaglig risk för att möjligheten att ge utredningsuppdrag till poliser i yttre tjänst överutnyttjas och tar tid från det planlagda brottsförebyggande arbetet (se även Brå 2026b).

Att områdespolisen inte fredas i sitt brottsförebyggande och trygghetsskapande uppdrag blir särskilt problematiskt i utsatta områden där utmaningarna med tystnadskultur, otrygghet och rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk innebär att polisens lokala närvaro och förtroendeskapande arbete är av extra stor betydelse. För att skapa förutsättningar för ett långsiktigt brottsförebyggande arbete

som grundar sig i kunskap om den lokala lägesbilden och orsakerna till brottsligheten är det därför avgörande att områdespoliserna inte ständigt omdirigeras till andra uppgifter utan ges möjlighet att arbeta uthålligt med sitt brottsförebyggande grunduppdrag. Det är också en förutsättning för att brottsförebyggande initiativ och insatser som kommunpolisen planerar i samverkan med andra aktörer ska kunna bli av.

Utöver att freda resursen behöver också incitamenten för att söka sig till och stanna inom områdespolisverksamheten stärkas, till exempel genom att erbjuda fler karriär- och utvecklingsvägar. Det är även av betydelse att chefer på olika nivåer inom Polismyndigheten tar ansvar för att synliggöra och lyfta fram områdespolisrollen internt.

Ingripandepoliserna är en brottsförebyggande resurs som kan nyttjas bättre

Ingripandepoliserna utgör den stora polisiära resursen i utsatta områden och det finns enligt Brå en utvecklingspotential när det gäller deras brottsförebyggande arbete. Införandet av polisens nya ledningssystem LIO har visserligen satt tydligare ramar för vilka brottsförebyggande åtgärder som ingripandepoliserna ska utföra mellan larmen, men enskilda polisers intresse, erfarenhet och kunskap om brottsförebyggande arbete påverkar fortfarande vilket arbete som faktiskt utförs. Brå anser därför att en tydligare arbetsledning skulle skapa bättre förutsättningar för ingripandeverksamheten att bidra till det långsiktigt förebyggande arbetet. Det skulle exempelvis kunna uppnås genom att i varje turlag utse poliser med ett särskilt ansvar för att planera och koordinera det brottsförebyggande arbetet.

Ett annat sätt att utveckla ingripandepolisernas brottsförebyggande förmåga är att utöka samarbetet med områdespolisverksamheten. Det kan till exempel handla om att ha gemensamma utsättningar när tjänstgöringstiderna tillåter och att låta områdespoliserna arbetsleda ingripandepatrollerna som inte ingår i vaktuppdraget. Det kan både bidra till att stärka samarbetet mellan grupperna och till att öka intresset för och kunskapen om brottsförebyggande arbete inom ingripandeverksamheten. Områdespolisernas särskilda kompetens när det gäller relationsskapande arbete och bemötande är också viktig att sprida till ingripandeverksamheten. Dels för att få fler ingripandepoliser att "lämna bilen" och arbeta kontaktskapande i de utsatta områdena. Dels för att utveckla och förbättra ingripandepolisernas bemötande i samband med personkontroller och andra ingripande åtgärder, vilket är av stor betydelse för att öka förtroendet för att polisen agerar legitimt och rättvist (Mazerolle m.fl. 2013).

Risk för kortsiktighet i polisens nya ledningssystem

Som beskrivs i det föregående avsnittet har införandet av ledningssystemet LIO i viss mån bidragit till att skapa tydligare ramar för ingripandepolisernas brottsförebyggande arbete. Samtidigt bygger ledningssystemet på kortare tidsskalor, vilket riskerar leda till att det långsiktiga brottsförebyggande perspektivet inte tas om hand (se även Brå 2026a, Polismyndigheten 2025a). Den här risken är särskilt påtaglig i lokalpolisområden som inkluderar utsatta områden, där påverkan från kriminella individer och grupperingar ofta leder till att det operativa arbetet blir reaktivt och kortsiktigt. Det här återspeglas i att det brottsförebyggande arbete som genomförs av ingripandepoliserna och i viss mån även områdespoliserna ofta landar i kortsiktiga åtgärder som främst syftar till att förhindra eller avvärja brott, exempelvis tillsynsadresser, personkontroller och källarsök efter vapen och andra farliga föremål. Att områdespoliserna återkommande tas i anspråk av den händelsestyrda verksamheten är ytterligare en indikation på att det långsiktiga brottsförebyggande perspektivet inte värderas tillräckligt högt i den dagliga ledningen och fördelningen av lokalpolisområdets personalresurser. En ytterligare försvårande faktor i LIO-strukturen är att den lokala operativa planen delvis styrs av prioriteringar på polisområdes- och regionnivå, vilket riskerar leda till att den lokala lägesbilden inte blir tillräckligt prioriterad.

Kopplat till den mer kortsiktiga inriktningen saknar också de flesta lokalpolisområdena en strategi för det planlagda arbetet i de utsatta områdena som sträcker sig längre än ett år framåt. Vanligtvis finns en mer långsiktig planering i de samverkansöverenskommelser som tas fram tillsammans med kommunen. Det är dock otydligt hur den här planeringen omhändertas i polisens egen planering och ledning av de tillgängliga resurserna inom ramen för LIO.

Alla delar av det brottsförebyggande arbetet behöver följas upp och synliggöras

Teorin om problemorienterat polisarbete (POP) är väletablerad och utgör också en tydlig inriktning för polisens arbete i Polismyndighetens brottsförebyggande strategi (2022a). Av den här rapporten framgår att polisen är bättre på att applicera det problemorienterade perspektivet när det handlar om platsbaserade åtgärder, som ofta genomförs tillsammans med kommun eller fastighetsbolag. Den typen av åtgärder kan enklare placeras inom SARA-modellens⁷⁸ ramar och producerar – i bästa fall – även

⁷⁸ SARA står för Scanning (Kartläggning), Analysis (Analys), Response (Åtgärd), Assessment (Uppföljning och utvärdering). Modellen går ut på att noga kartlägga och analysera det rådande problemet för att ta fram lämpliga och effektiva åtgärder och att efter genomförandet löpande följa upp och utvärdera åtgärdernas effekt.

synliga resultat, exempelvis minskad narkotikahandel på en viss plats. Det är däremot svårare att inom samma ramar placera de mer långsiktiga brottsförebyggande insatserna som snarare utgör former av lokalt dialogbaserat arbete (COP) och som i stor utsträckning bygger på polisiär närvaro och kontakt- och förtroendeskapande arbete. Särskilt utmanande är det att kunna följa upp och utvärdera det arbetet på ett meningsfullt sätt.

Arbetet med att bygga relationer och att öka förtroendet från lokalsamhället är samtidigt centralt för att polisen ska kunna få information om den lokala lägesbilden och därigenom ha tillräckliga underlag för att i nästa steg kunna analysera orsakerna till brottsligheten och utforma lämpliga brottsförebyggande åtgärder i utsatta områden. Det är därför viktigt att polisen hittar strukturer för att synliggöra och följa upp även den här delen av det brottsförebyggande arbetet. Annars är risken stor att det även fortsättningsvis blir nedprioriterat till förmån för kortsiktiga åtgärder som snabbt kan producera mätbara resultat. Här ser Brå att det nya systemstödet PGU kan få en viktig roll. Genom PGU kan alla delar av det planlagda brottsförebyggande arbetet dokumenteras, vilket är ett första steg i att systematisera uppföljningen. Det förutsätter emellertid att det finns en tydlig struktur för hur och av vem dokumentationen i PGU ska omhändertas, att det finns tydligt uppsatta mål som man arbetar mot och att polisledningen faktiskt efterfrågar uppföljningen. Det är annars troligt att det som inte efterfrågas inte heller produceras.

Brås bedömning och rekommendationer

Polisen är bara en av alla aktörer som behöver arbeta för att förebygga brott och öka tryggheten i utsatta områden. Ofta är polisens handlingsutrymme begränsat, och flera av de problem som präglar områdena grundar sig i socioekonomiska förhållanden som skulle kräva omfattande strukturella förändringar för att förbättras. Det handlar både om den fysiska miljön, till exempel fastigheternas utformning och bostädernas upplåtelseformer, och sociala omständigheter, som barns och ungas uppväxtförhållanden.

Samtidigt är polisen en central aktör i arbetet mot kriminell påverkan på lokalsamhällen och för att nå varaktiga förändringar i utsatta områden är det av stor betydelse att polisens brottsförebyggande arbete har ett långsiktigt perspektiv. Brås rapport visar att polisen genomför många brottsförebyggande åtgärder, men resultaten tyder också på att det finns utmaningar när det gäller det långsiktiga strategiska perspektivet. Det kommer bland annat till uttryck i en otillräcklig förmåga att angripa de mer dolda kriminella strukturerna, bristande analyser av brottslighetens bakomliggande orsaker och att resurserna för det brottsförebyggande arbetet tas i anspråk för andra uppgifter. Brå anser därför att det brottsförebyggande arbete som

polisen utför, både på egen hand och i samverkan med andra lokala aktörer, tydligare behöver placeras in i en långsiktig strategi med målet att uppnå hållbar förändring i de utsatta områdena.

Rekommendationer

Utifrån rapportens slutsatser lämnar Brå följande rekommendationer till Polismyndigheten:

- Ta stöd av fasmodellen för att säkerställa ett långsiktigt strategiskt arbete i utsatta områden och hitta former för att inkludera ett sådant långsiktigt perspektiv i det nya ledningssystemet LIO.
- Förbättra arbetssituationen för områdespoliserna genom att låta dem arbeta mer fredat i sitt uppdrag och erbjuda fler karriär- och utvecklingsmöjligheter.
- Säkerställ att det finns utpekade personalresurser med uppdrag att arbeta relationsskapande mot barn och ungdomar och att de även ges förutsättningar att arbeta under lovperioder.
- Utveckla samarbetet mellan områdespolisverksamheten och ingripandeverksamheten, exempelvis genom att låta områdespoliserna arbetsleda ingripandepolisernas så kallade BF-bilar och ha fler gemensamma utsättningar.
- Utse ingripandepoliser med ett särskilt ansvar för det brottsförebyggande arbetet, vilket bland annat skulle kunna inkludera att koordinera samarbetet med områdespolisverksamheten.
- Säkerställ att rätt typ av utredningsuppgifter läggs ut på den yttre personalen, för att undvika att uppgifterna tar alltför mycket tid från det brottsförebyggande arbetet. Exempelvis genom att utse förundersökningsledare med särskilt ansvar för att koordinera vilka utredningsuppgifter som ska göras i yttre tjänst.
- Tydliggör strukturen för hur alla delar av det brottsförebyggande arbetet ska dokumenteras och följas upp, företrädesvis med hjälp av det nya systemstödet PGU.

Referenser

Andersson, H., Blind, I., Brun-Åker, F., Dahlberg, M., Granath, J., Fredriksson, G. och Liang, C.-Y. (2023). Polisens lista över utsatta områden minskar efterfrågan på att bo i de utpekade områdena. *Ekonomisk Debatt*, 51(8), s. 53–58.

Boverket och SCB (2024). Fördjupad analys om utanförskap, slutrapport regeringsuppdrag 2024:2.

Braga, A. A., Welsh, B. C. och Schnell, C. (2015). Can policing disorder reduce crime? A systematic review and meta-analysis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52(4), s. 567-588.

Braga, A. A., Turchan, B. S., Papachristos, A. V. och Hureau, D. M. (2019). Hot spots policing and crime reduction: An update of an ongoing systematic review and meta-analysis. *Journal of experimental criminology*, 15(3), s. 289–311.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). Polisens syn på brottsförebyggande arbete. Uppdraget ”Satsningen på fler poliser”. Rapport 2013:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014). Brottsförebyggande polisarbete i ”hot spots”. Resultat och erfarenheter från två projekt mot personrån och misshandel. Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016a). Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden. Rapport 2016:20. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016b). Kriminella nätverk och grupperingar. Polisens bild av maktstrukturer och marknader. Rapport 2016:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018a). Relationen till rättsväsendet i socialt utsatta områden. Rapport 2018:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018b). Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017. Rapport 2018:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2019). Tystnadskulturer. En studie om tystnad mot rättsväsendet. Rapport 2019: 10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2021). Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga. Rapport 2021:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2023a). Polisens resursfördelning och personaltillväxt. Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda. Rapport 2023:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2023b). Barn och unga i kriminella nätverk. Rapport 2023:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2023c). Polisens arbete med profilering och Likabehandling. Med fokus på diskriminerande etnisk profilering. Rapport 2023:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024a). Brås statistiska undersökningar om brott: Ett metodstöd för tolkning av resultat. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024b). Polisens utredning av grova brott och brott mot särskilt utsatta brottsoffer. Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda. Rapport 2024:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025a). Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025b). Nationella Trygghetsundersökningen 2025. Rapport 2025:15. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025c). Var inträffar skjutningar och sprängningar? En statistisk analys av geografisk koncentration och områdesskillnader. Rapport 2025:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025d). Kort om: Storstadsföräldrars oro för gängkriminalitet. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025f). Barn under 15 år som begår allvarliga brott. Rapport 2025:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2026a). Det brottsförebyggande arbetet i Sverige - nuläge och utvecklingsbehov 2026. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2026b). Slutredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda. Rapport 2026:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Kriminalvården, Länsstyrelserna, Polismyndigheten, Skolverket, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse och Åklagarmyndigheten (2024). Uppdrag att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott – Slutredovisning.

Center mot våldsbejakande extremism, CVE (2025). Extremism i fokus: Digital patrullering. Stockholm: Center mot våldsbejakande extremism.

Cohen, L. E. och Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American sociological review*, 44(4), s. 588–608.

Delegationen mot segregation, Delmos (2022). Skillnader och likheter mellan polisens lista och områdestyperna.

Doyle, M., Frogner, L., och Andershed, H. (2015). Tryggare kan ingen vara?: Människors trygghet i närvaro av poliser, ordningsvakter och polisvolontärer. Polismyndigheten.

Eck, J. E. och Spelman, W. (1987). Problem solving: Problem-oriented policing in Newport News. Washington, DC: Police Executive Research Forum.

Gerell, M. (2020a). Områdesutveckling och lokalt polisarbete. I Gerell, M., Hallin, P.-O., Nilvall, K. och Westerdahl, S. (red.). *Att vända utvecklingen: från utsatta områden till trygghet och delaktighet*. Malmö: Malmö universitet, s. 209–219.

Gerell, M. (2020b). Polisen och social prevention – lättare sagt än gjort. I Gerell, M., Hallin, P.-O., Nilvall, K. och Westerdahl, S. (red.). *Att vända utvecklingen: från utsatta områden till trygghet och delaktighet*. Malmö: Malmö universitet, s. 276–289.

Gerell, M., Hallin, P.-O. och Nilvall, K. (2020). Lokal kriminell organisering. I Gerell, M., Hallin, P.-O., Nilvall, K. och Westerdahl, S. (red.). *Att vända utvecklingen: från utsatta områden till trygghet och delaktighet*. Malmö: Malmö universitet, s. 96–108.

Gill, C., Weisburd, D., Telep, C. W., Vitter, Z. och Bennett, T. (2014). Community-oriented policing to reduce crime, disorder and fear and increase satisfaction and legitimacy among citizens: A systematic review. *Journal of Experimental Criminology*, 10(4), s. 399–428.

Goldstein, H. (1979). Improving Policing: A Problem-Oriented Approach. *Crime & Delinquency*, 25(2), s. 236–258.

Grander, M. (2025). Socioekonomisk segregation, otrygghet och brott. I Merkel, A. och Torstensson Levander, M. (red.). *Innan det är för sent – en ESO-antologi om brottsförebyggande arbete för barn och unga*. Rapport 2025:7. Stockholm: Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

Grönqvist, H., Niknami, S. och Santavirta, T. (2023). Bostadsområdets betydelse för brottslighet och barns möjligheter. Stockholm: SNS.

Hallin, P.-O. (2020). Utsatthetens konsekvenser. I Gerell, M., Hallin, P.-O., Nilvall, K. och Westerdahl, S. (red.). *Att vända utvecklingen: från utsatta områden till trygghet och delaktighet*. Malmö: Malmö universitet, s. 75–86.

Hinkle, J. C., Weisburd, D., Telep, C. W. och Petersen, K. (2020). Problem-oriented policing for reducing crime and disorder: An updated systematic review and meta-analysis. *Campbell Systematic Reviews*, 16(2), e1089.

Holgersson, S. och Knutsson, J. (2012). Vad gör egentligen Polisen? Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling. LIUIEI-Research report-12/0004. Linköping: Linköpings Universitet.

Ju2012:16/2013/4. Genomförandekommittén för nya Polismyndigheten, beslutsprotokoll 2014-11-17. Områdespoliser och funktion som kommunpolis i den nya Polismyndigheten.

Mazerolle, L., Soole, D. W. och Rombouts, S. (2007). Street-Level Drug Law Enforcement: A Meta-Analytic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 3, s. 1–47.

Mazerolle, L., Bennett, S., Davis, J., Sargeant, E. och Manning, M. (2013). Legitimacy in policing: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 9(1), s. i–147.

Myhill, A. och Quinton, P. (2011). It's a fair cop? Police legitimacy, public cooperation, and crime reduction: An interpretative evidence commentary. National Policing Improvement Agency.

Nilvall, K. (2020). Polisarbete, relationer och legitimitet. I Gerell, M., Hallin, P.-O., Nilvall, K. och Westerdahl, S. (red.). *Att vända utvecklingen: från utsatta områden till trygghet och delaktighet*. Malmö: Malmö universitet, s. 220–233.

Piza, E. L., Welsh, B. C., Farrington, D. P. och Thomas, A. L. (2019). CCTV surveillance for crime prevention: A 40-year systematic review with meta-analysis. *Criminology & public policy*, 18(1), s. 135–159.

Polismyndigheten (2015). Uppdragsbeskrivning för kommunpolis. Dnr: A149.893/2015. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2018a). Polismyndighetens strategi för arbetet i utsatta områden, PM 2018:2. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2018b). Internrevisionens granskning av särskilda satsningar - utsatta områden. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2019). Beslutsprotokoll nationella operativa avdelningen 2019-02-06. Införandet av nationellt spaningskoncept – NSK. Dnr. A156.211/2018.

Polismyndigheten (2021a). Planlagd brottsförebyggande linjeverksamhet. Tillsynsrapport 2021:6. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten. (2021b). *Årsredovisning 2020*. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2021c). Strategi för utredningsverksamheten. PM 2021:10. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2022a). Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet. PM 2022:12. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2022b). Internrevisionens granskning av polisens arbete i utsatta områden. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2022c). Polismyndighetens riktlinjer för personalnomenklatur. PM 2022:8. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2022d). Beslutsprotokoll 2022-09-28. Analyzförmåga inom Polismyndighetens brottsförebyggande arbete. (Noa 271/2022). Dnr A153.079/2020. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2022e). Utsatta områden och penningtvätt. En analys av finansiella förutsättningar, penningtvätt och parallella ekonomiska strukturer. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2023a). Lägesbild över utsatta områden. Regeringsuppdrag 2023. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2023b). Polismyndighetens riktlinjer för ledning av brottsbekämpning i ordinarie organisation. PM 2023:4. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2023c). Rutinbeskrivning för Samla. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2024a). Redovisning av uppdrag om ökad lokal närvaro, förbättrade utredningsresultat och ökad effektivitet - vidare åtgärder. Dnr: A222.840/2024. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2024b).Handledning för områdespolisarbete – kvalitativ lokal närvaro i lokalsamhället. Malmö: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2025a). Förmågan till underrättelsebaserade brottsförebyggande aktiviteter i lokalpolisområdena. Tillsynsrapport 2025:2. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2025b). Lägesbild över utsatta områden. Regeringsuppdrag 2025. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2025d). Polismyndighetens arbetsordning. PM 2025:11. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2025f). Preventiva vistelseförbud. En effektutvärdering av meddelade vistelseförbud i polisregion Stockholm 2024. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2026a). Polismyndighetens redovisning av preventiva vistelseförbud 2025. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2026b). Polismyndighetens redovisning av säkerhetszoner 2025. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2026c). *Årsredovisning 2025*. Stockholm: Polismyndigheten.

Priks, M. (2024). Hur påverkar polis och övervakningskameror brottslighet? Stockholm: SNS.

Proposition 2017/18:1. Budgetproposition för 2018. Finansdepartementet, 2017.

Proposition 2020/21:216. Nya regler om husrannsakan för att söka efter vapen och andra farliga föremål. Justitiedepartementet, 2020.

Proposition 2023/24:57. Preventiva vistelseförbud. Justitiedepartementet, 2023.

- Proposition 2023/24:144. En ny förverkandelagstiftning. Justitiedepartementet, 2023.
- Ratcliffe, J. H., Taniguchi, T., Groff, E. R. och Wood, J. D. (2011). The Philadelphia foot patrol experiment: A randomized controlled trial of police patrol effectiveness in violent crime hotspots. *Criminology*, 49(3), s. 795–831.
- Riksrevisionen (2010). Polisens brottsförebyggande arbete – har ambitionerna uppnåtts? RiR 2010:23. Stockholm: Riksrevisionen.
- Riksrevisionen (2020). Rätt insats på rätt plats – polisens arbete i utsatta områden. RiR 2020:20. Stockholm: Riksrevisionen.
- Riksrevisionen (2023). Att släcka bränder – Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet. RiR 2023:5. Stockholm: Riksrevisionen.
- Riksrevisionen (2024). Otillräckliga insatser när barn misstänks för grova brott. RiR 2024:9. Stockholm: Riksrevisionen.
- Riksrevisionen (2025). Polisreformen 2015 – intentionerna ännu inte nådda. RiR 2025:26. Stockholm: Riksrevisionen.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W. och Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), s. 918–924.
- Samverkan Stockholmsregionen, SSR (2025). Öppna drogscener: Kartläggning och uppföljning i Stockholms län 2024. Stockholm: Samverkan Stockholmsregionen.
- Sarnecki, J. (2019). Stöta på patrull – en ESO-rapport om polisens problemorienterade arbete. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Rapport 2019:6. Stockholm: Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.
- Socialstyrelsen (2022a). SIG – Samverkan i sociala insatsgrupper. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2022b). SSPF – Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Sundqvist, J., Eriksson, M., Ghazinour, M., Hansson, J., Hjertstedt, M. och Padyab, M. (2021). Initiativ Mareld: en studie av polisanställdas hälsa, arbetsmiljö och trygghetsskapande arbete i särskilt utsatta områden i polisregion Stockholm. Umeå: Enheten för polisutbildning, Umeå universitet.

Sunshine, J. och Tyler, T. R. (2003). The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing. *Law & society review*, 37(3), s. 513–547.

Sveriges Kommuner och Regioner, SKR (2022). Kommungruppsindelning: Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023. Stockholm: SKR.

Telep, C. W. och Weisburd, D. (2018). Crime concentrations at places. I Bruinsma, G. J. N. och Johnson, S. D. (red.) *The Oxford Handbook of Environmental Criminology*. New York: Oxford University Press, s. 579–599.

Urban utveckling (2023). Stockholmsmodellen av Trygga Trappan: En effektutvärdering av fastighetsägarsamverkans påverkan på brottslighet i bostadsmiljöer. Stockholm: Urban utveckling.

Vetenskapsrådet (2025). Insatser, åtgärder och metoder för att förebygga brottslighet kopplad till kriminella nätverk: evidens, behov och förmåga. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Weisburd, D. och Eck, J. E. (2004). What can police do to reduce crime, disorder, and fear? *The annals of the American academy of political and social science*, 593(1), s. 42–65.

Weisburd, D., Groff, E. R. och Yang, S. (2012). *The Criminology of Place: Street Segments and Our Understanding of the Crime Problem*. New York: Oxford University Press.

Weisburd, D., Telep, C. W., Hinkle, J. C. och Eck, J. E. (2010). Is problem-oriented policing effective in reducing crime and disorder? *Criminology & Public Policy*, 9, s. 139–172.

Wikström, P.-O. H. (2023). När brottslighet blir ett acceptabelt handlingsalternativ. Stockholms Handelskammare.

Wikström, P.-O. H., Mann, R. P. och Hardie, B. (2018). Young people's differential vulnerability to criminogenic exposure: Bridging the gap between people- and place-oriented approaches in the study of crime causation. *European Journal of Criminology*, 15(1), s. 10–31.

Wilson J. Q. och Kelling G. L. (1982). Broken Windows: The police and neighborhood safety. *Atlantic Monthly* 249(3), s. 29–38.

Yesberg, J. A. och Bradford, B. (2021). Policing and collective efficacy: A rapid evidence assessment. *International Journal of Police Science & Management*, 23(4), s. 417–430.

Örebro universitet (2016). Effektiv samordning för trygghet. Örebro: Örebro universitet.

Internetkällor

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025e). *GVI – en strategi mot grovt våld i kriminella miljöer*. Hämtat från Brås webbplats: <https://bra.se/kunskapsstod/metodstod-och-verktyg/gvi>. Hämtat den 8 december 2025.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2026c). *Arbeta brottsförebyggande*. Hämtat från Brås webbplats: <https://bra.se/kunskapsstod/arbeta-brottsforebyggande>. Hämtat den 2 januari 2026.

Europol (2025). *Operational Taskforce GRIMM: Tackling violence-as-a-service and the recruitment of young perpetrators into serious and organised crime*. Hämtat från Europol's hemsida: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/operations/operational-taskforce-grimm> Hämtat den 18 augusti 2025.

Länsstyrelserna och Polismyndigheten (2023). *Gängsnacket: En guide för föräldrar och andra viktiga vuxna* [Informationsblad]. Hämtat från Länsstyrelsernas webbplats: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7f27a03419540af19885e568/1741849938359/G%C3%A4ngsnacket.pdf>. Hämtat den 18 augusti 2025.

Polismyndigheten (2024c). *Så rekryteras barn och unga in i kriminalitet*. Hämtat från Polismyndighetens webbplats: <https://polisen.se/utsatt-for-brott/brott-mot-barn-och-unga/sa-rekryteras-barn-och-unga-in-i-kriminalitet/>. Hämtat den 19 maj 2025.

Polismyndigheten (2025c). *Utsatta områden – polisens lägesbild*. Hämtat från Polismyndighetens webbplats: <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/utsatta-omraden/>. Hämtat den 3 december 2025.

Polismyndigheten (2025e). *Så bekämpar polisen den kriminella ekonomin*. Hämtat från Polismyndighetens webbplats: <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/kriminell-ekonomi/>. Hämtat den 26 augusti 2025.

Polismyndigheten (2025g). *Svensk polis leder operation Grimm*. Hämtat från Polismyndighetens webbplats: <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/nationell/2025/april/svensk-polis-leder-operation-grimm/>. Hämtat den 18 augusti 2025.

Sääf, A. (2025). *Sex ”digitala polisstationer” öppnas i sociala medier*. Hämtat från Dagens Nyheters webbplats: <https://www.dn.se/sverige/sex-digitala-polisstationer-oppnas-i-sociala-medier/>. Hämtat den 26 november 2025.

Bilageförteckning

Bilaga 1 Metod och material.....	95
Bilaga 2 Polisens kartläggning över utsatta områden	99

Bilaga 1 Metod och material

Nationella trygghetsundersökningen (NTU)

I den här rapporten redovisas underlag från en specialbeställning av Nationella trygghetsundersökningen (NTU) över självrapporterad utsatthet för brott⁷⁹, otrygghet och oro för brott och förtroende för rättsväsendet. I NTU används ett stratifierat obundet slumpmässigt urval med en urvalsstorlek om cirka 200 000 personer och datainsamlingen görs genom webb- och postenkäter (Brå 2024).⁸⁰ Frågorna i NTU som handlar om utsatthet för brott avser året innan undersökningen ägde rum. Svaren i 2025 års undersökning handlar alltså om utsatthet för brott under 2024.

Underlaget i den här rapporten redovisas för *utsatta områden* och *övriga urbana områden*. I utsatta områden ingår samtliga områden som av Polismyndigheten bedömdes som ett utsatt-, risk-, eller särskilt utsatt område år 2023.⁸¹

Jämförelsekategorin utgörs av svarande från kommungrupp A och B enligt Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) kommungruppsindelning, exklusive svarande från de utsatta områdena. Kommungrupp A och B omfattar kategorierna storstäder, storstadsnära kommuner, större städer och kommuner nära större stad (SKR 2022). Den här jämförelsegruppen har valts eftersom i stort sett samtliga områden som har klassats som utsatta enligt Polismyndighetens definition ligger i sådana områden. Notera att det dataunderlag och de områdesgrupper som vi redovisar i den här rapporten skiljer sig från de som redovisas i Brå 2026b.

Antalet svarande i de utsatta områdena var 1 556 personer och i övriga urbana områden 42 016 personer.

Kommunpolisenkäten

I rapporten redovisas underlag från Brås enkät till kommunpoliser. Enkäten görs som en del i Brås uppdrag att årligen beskriva det brottsförebyggande arbetet i Sverige, vilket sedan 2017 reglerats i årliga regeringsuppdrag och från och med 2025 ingår i Brås instruktion (förordning 2016:1201). Enkäten för år 2025 skickades ut till samtliga lokalpolisområden i Sverige och ombads besvaras av en kommunpolis per

⁷⁹ Enkätsvaren i NTU bygger enbart på respondenternas uppfattning av vad som skett. Det är därför möjligt att händelser som fångas upp i undersökningen inte skulle vara att betrakta som brott i juridisk mening. Likaså finns det risk för att undersökningen inte fångar upp händelser som utgör brott i juridisk mening, eftersom det finns många faktorer som påverkar ifall en händelse uppges i undersökningen eller inte. Följaktligen är de begrepp som används i NTU inte nödvändigtvis synonyma med hur man juridiskt bedömer brottsliga gärningar.

⁸⁰ Se metodstödet Brås statistiska undersökningar om brott: Ett metodstöd för tolkning av resultat (Brå 2024a) för en detaljerad beskrivning av urvalsdesignen och viktningssystemet i NTU.

⁸¹ Kategorin riskområde togs bort i samband med 2025 års kartläggning av utsatta områden, läs mer i Polismyndigheten 2025b, s. 31.

lokalpolisområde. I de lokalpolisområden där det fanns flera kommunpoliserna uppmuntrades dock respondenterna att för vissa av frågorna inhämta information även från övriga kommunpoliserna. Frågorna i enkäten handlar bland annat om självupplevda förutsättningar för och genomförande av brottsförebyggande arbete.⁸²

Materialet som redovisas i den här rapporten utgår från enkätsvaren från de lokalpolisområden som inkluderade minst ett utsatt område enligt Polismyndighetens lägesbild år 2023. Det innebär att svaren inte enbart speglar förutsättningarna i de delar av lokalpolisområdena som bedömts som utsatta. Resultaten kan dock ändå ge en indikation av hur det ser ut i de utsatta områdena, eftersom de ofta är särskilt prioriterade i arbetet. Det var 33 svarande lokalpolisområden, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 97 procent bland lokalpolisområden som inkluderade minst ett utsatt område.

Intervjuer och fältobservationer

Kartläggande intervjuer

Vid urvalet av lokalpolisområden till de kartläggande intervjuerna har Brå använt de insamlade områdesdokument som utgör underlaget till Polismyndighetens nationella lägesbild över utsatta områden.⁸³ Brå gick igenom områdesdokumenten för de områden som under perioden 2015–2023 återkommande har klassats som utsatta i någon grad. Totalt omfattades cirka 60 områden, fördelade på 34 lokalpolisområden, och deras egenskaper kodades in i ett framtaget kodschema i Excel. Utifrån kodningen gjordes ett strategiskt urval av 20 lokalpolisområden för att säkerställa en spridning när det gäller faktorer såsom polisregion, antal utsatta områden och lokal problembild i de utsatta områdena. Totalt omfattade urvalet 32 områden som bedömdes som utsatta enligt 2023 års lägesbild (Polismyndigheten 2023a). Av dessa 32 kategoriserades 13 som utsatta områden, 11 som riskområden och 8 som särskilt utsatta områden. Samtliga 32 områden bedömdes som utsatta i någon grad även i 2025 års lägesbild, men då hade kategorin riskområde tagits bort.⁸⁴

I varje lokalpolisområde intervjuades en eller två nyckelpersoner med god överblick av det brottsförebyggande arbetet i lokalpolisområdets utsatta områden. Intervjuerna var strukturerade och följde en lista över frågor om bland annat lokal problembild, brottsförebyggande arbetssätt, tillgängliga resurser och utmaningar i arbetet. Totalt intervjuades 24 personer.

⁸² Se Brå 2026a för en mer utförlig beskrivning av undersökningens genomförande.

⁸³ Områdesdokumenten är delvis sekretessbelagda och Brå har endast tagit del av de öppna delarna.

⁸⁴ Läs mer om varför kategorin riskområde tagits bort i Polismyndigheten 2025b, s. 31.

Därutöver intervjuades initialt i projektet även tre personer som arbetar med verksamhetsutveckling inom brottsförebyggande arbete på regional och nationell nivå inom Polismyndigheten.

Fördjupade intervjuer

Utifrån de kartläggande intervjuerna valde Brå ut fyra av lokalpolisområdena för fördjupade intervjuer och fältobservationer av polisens arbete (läs mer om fältobservationerna i nästa avsnitt). Det här urvalet omfattade 1 utsatt område, 3 riskområden och 2 särskilt utsatta områden, enligt 2023 års lägesbild (Polismyndigheten 2023a).⁸⁵

I den här delen av datainsamlingen intervjuades främst lokalpolisområdeschefer och gruppchefer inom ingripande- respektive områdespolisverksamheten (se tabell 1.1. i kapitel 1 för en sammanställning av studiens intervjupersoner). De fördjupade intervjuerna fokuserade på samma övergripande teman som de kartläggande, men var semistrukturerade och följde en längre intervjuguide där frågeställningarna anpassades utifrån intervjupersonens funktion. Totalt intervjuades 22 personer.

Både de kartläggande och fördjupade intervjuerna antecknades och spelades in. Anteckningarna kodades därefter i ett textanalysprogram för att möjliggöra tematiska analyser av utsagorna. Kodschemat innehöll bland annat koder om prioriterade brottsproblem, brottsförebyggande arbetssätt, samverkansaktörer, tillgängliga resurser, styrning och uppföljning.

Analyserna utifrån kodningen av intervjumaterialet exemplifieras löpande med citat som vid behov har bearbetats språkligt och innehållsmässigt för att underlätta läsbarheten och för att inte kunna spåras till intervjupersonerna. För att undvika risk för identifiering anges inga identifikationsnummer utan enbart intervjupersonens funktion, men omkring hälften av de 49 intervjupersonerna är citerade i rapporten.

Fältobservationer

Brås två utredare har deltagit på totalt åtta arbetspass med poliser inom den brottsförebyggande och ingripande verksamheten (BF/IGV), motsvarande drygt 60 timmars fältstudier, fördelat på tre lokalpolisområden. På grund av den rådande lägesbilden var det inte möjligt för Brå att genomföra de planerade fältobservationerna i det fjärde lokalpolisområdet. Observationerna genomfördes under perioden maj – oktober 2026 och Brå deltog främst på kvällspass (cirka klockan 13.00 - 22.00). Vid hälften av passen åkte utredarna med olika patruller, vilket innebar en möjlighet att observera och samtala med fler poliser. I samband med fältobservationerna har Brås

⁸⁵ I 2025 års lägesbild togs kategorin riskområde bort och de 3 riskområdena blev i stället kategoriserade som utsatta områden (Polismyndigheten 2025b).

utredare observerat och fört samtal med 13 områdespoliser och 18 ingripandepoliser. Samtalen har varit mer eller mindre strukturerade, beroende på arbetsbelastningen under passet.

Brås utredare har under eller efter, i direkt anslutning till arbetspasset, tagit fältanteckningar. Anteckningarna har sedan kodats manuellt i ett kodschema i Excel utifrån ett antal frågor om bland annat var patrullen befann sig geografiskt under passet, vad som utfördes mellan larmen (när det var ingripandepoliser som observerades), polisernas inställning till brottsförebyggande arbete och i vilken utsträckning poliserna hade kontakt med boende och andra aktörer i de utsatta områdena under passet.

Att observera operativt polisarbete innebär flera etiska överväganden, eftersom polisen ofta möter människor i utsatta situationer som inte har kunnat samtycka till deltagande i studien. Brås utredare har därför i möjligaste mån undvikit att närvara i känsliga situationer som inte bidrar till projektets syfte och inte heller dokumenterat någon information som kan vara känslig eller som kan knytas till enskilda personer.

Bilaga 2 Polisens kartläggning över utsatta områden

Polismyndigheten (2025c) definierar utsatta områden som ”geografiskt avgränsade platser med låg socioekonomisk status och där de kriminella har en stor inverkan på lokalsamhället”. Polismyndigheten har sedan år 2014 arbetat med att kartlägga och löpande ta fram lägesbilder över utsatta områden i syfte att öka kunskapen om de problem med kriminell påverkan som förekommer i dessa områden. Inhämtningen fyller dessutom en viktig funktion för polisens problemorienterade arbete på lokal nivå (Polismyndigheten 2023a).⁸⁶ Inom ramen för uppdraget publiceras sedan 2015 vartannat år en nationell lägesbild som inkluderar en lista över de områden som polisen bedömer som utsatta.

Antalet utsatta områden har över tid varit relativt stabilt och varierade under perioden 2015–2023 mellan 53 och 61 stycken. För att möjliggöra ökad precision delades vissa utsatta områden upp i två eller fler områden i 2025 års kartläggning. Det ledde till en teknisk ökning från 59 till 65 områden, men jämfört med år 2023 var det i praktiken bara ett område som tillkom och ett område som försvann från listan (Polismyndigheten 2025b).

Nationella operativa avdelningen (Noa) sammanställer den nationella lägesbilden över utsatta områden och den baseras på en inhämtning av lokala lägesbilder som sedan år 2019 omfattar samtliga lokalpolisområden. De utsatta områdena delades tidigare in i tre kategorier baserat på graden av utsatthet: utsatta områden, riskområden och särskilt utsatta områden. Från och med år 2025 har dock kategorin riskområde tagits bort och bedömningskriterierna justerats något.⁸⁷ I faktarutan nedan beskrivs vad som kännetecknar ett utsatt respektive ett särskilt utsatt område.

Ett **utsatt område** karaktäriseras av låg socioekonomisk status och kriminell påverkan på lokalsamhället. Inflytandet från kriminella aktörer yttrar sig i den sociala kontexten, genom påverkan av normer, värderingar och beteenden, snarare än genom en utstuderad avsikt från de kriminella aktörerna att ta makt över eller kontrollera området. Detta framträder genom att boende och andra aktörer i området medvetet eller omedvetet anpassar sig till de kriminella aktörerna, exempelvis genom en tystnadskultur. Påverkan kan utgöras av direkta påtryckningar, till exempel genom hot och utpressning, eller indirekta genom offentliga våldshandlingar som riskerar att skada tredje person, narkotikahandel som bedrivs öppet eller genom ett utåtagerande missnöje mot det offentliga samhället och dess representanter. Följden av detta blir att de boende i området

⁸⁶ Sedan år 2021 tas lägesbilden fram inom ramen för ett återkommande regeringsuppdrag där Polismyndigheten vartannat år ska redovisa en uppdaterad lägesbild över utsatta områden.

⁸⁷ Samtliga områden som bedömdes som riskområden år 2023 bedömdes som utsatta områden år 2025. Läs mer om varför kategorin riskområde tagits bort och bedömningskriterierna justerats i Polismyndigheten 2025b, s. 31.

upplever otrygghet, vilket i sin tur leder till en minskad benägenhet att anmäla brott och medverka i rättsprocessen. Läget bedöms som allvarligt.

Vidare kan det förekomma systematiska hot och våldshandlingar mot vittnen, målsägare och anmälare i området. Situationen i området innebär vidare att det kan vara svårt för polisen att fullfölja sitt uppdrag i området, utan anpassning av arbetssätt eller utrustning. Utvecklingen har ofta skett genom en normaliseringsprocess, vilket har medfört att polisen och de boende undervärderar det kriminella tillståndet i området. I området sker rekrytering och insocialisering av barn och unga till organiserad kriminalitet.

Ett **särskilt utsatt område** har förutom det som beskrivs ovan omfattande och återkommande inslag av ett eller flera av nedanstående kriminella tillstånd:

- Parallella samhällsstrukturer som utmanar samhällets funktionalitet.
- Våld i offentlig miljö som riskerar att skada tredje person.
- Extremism, såsom systematiska kränkningar av religionsfriheten eller starkt fundamentalistiskt inflytande, vilket begränsar människors fri- och rättigheter.
- En hög koncentration av kriminella.
- Kraftigt påverkade möjligheter för polis och/eller andra samhällsaktörer att verka i området.
- En utpräglad tystnadskultur som leder till en obenägenhet att delta i rättsprocessen som anmälare av brott, vittnen och målsägare.
- Rekrytering och insocialisering av barn och unga i organiserad kriminalitet.

Läget i ett särskilt utsatt område anses vara akut. Om det finns andra utsatta områden i närheten av ett särskilt utsatt område är det ytterligare en försvårande omständighet. Med dessa förutsättningar ökar risken för samverkan mellan kriminella personer eller nätverk i de olika områdena.

(Polismyndigheten 2025b)

Brå har tagit initiativ till en studie om polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden. Studien syftar till att öka kunskapen om och förståelsen för hur polisens brottsförebyggande arbete i utsatta områden bedrivs i praktiken. Förhoppningen är att den ökade kunskapen på sikt ska kunna bidra till att utveckla polisens arbete. Rapporten bygger främst på intervjuer och fältobservationer av polisens arbete.

Resultaten visar att polisen i utsatta områden genomför en bredd av brottsförebyggande åtgärder, både på egen hand och i samverkan med kommuner, fastighetsbolag och andra lokala aktörer. Samtidigt tyder resultaten på att det finns utmaningar när det gäller det långsiktigt strategiska perspektivet. Det kommer bland annat till uttryck i en otillräcklig förmåga att angripa de mer dolda kriminella strukturerna, bristande analyser av brottslighetens bakomliggande orsaker och att resurserna för det brottsförebyggande arbetet tas i anspråk för andra uppgifter.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386, SE-111 93 STOCKHOLM

Tel +46 (0) 8 527 58 400, registrator@bra.se, www.bra.se

urn:nbn:se:bra-1321